

Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

«Жастар» ғылыми-зерттеу орталығы

**Қазақстандағы жас отбасылардың
әлеуметтік бейімделуі**
*әлеуметтік зерттеу қорытындысы бойынша
талдамалық баяндама*

Астана, 2017

Қазақстандағы жас отбасылардың әлеуметтік бейімделуі/ Р.Р.Аюпова, А.С.Кайдарова, Г.М.Султабаева, З.Т. Алинова – Астана: «Жастар» ҒЗО, 2017. – 86 б.

«Қазақстандағы жас отбасылардың әлеуметтік бейімделуі» атты баяндама әлеуметтік зерттеулер нәтижесі негізделіп, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің тапсыры бойынша дайындалған. Баяндамада жастар арасындағы ажырасудың себептері, жас ерлі-зайыптылардың қандай қиындықтарға тап болғандықтарын, отбасындағы қатыгез қарым-қатынас фактілерін талдау және жас отбасыларға мемлекеттік қолдау сияқты т.б. өзекті мәселелерді қарастырылады.

© «Жастар» ғылыми-зерттеу орталығы, 2017

МАЗМҰНЫ

	Бет
Әлеуметтік зерттеу бағдарламасы	4
1. Зерттеудің әдістемелік бөлігі	4
Мәселелі жағдайдың түсініктемесі	4
Зерттеудің мақсаттары мен міндеттері	5
Зерттеу объектісі мен мәнісі	5
Негізгі ұғымдар интерпретациясы	6
Зерттеу гипотезасы	6
2. Зерттеудің әдістемелік бөлімі	7
Іріктелген жиынтық көлемі	7
Ақпарат жинау әдістемесі	8
Ақпаратты өңдеу әдістемесі	8
Ақпаратты талдау әдістемесі	9
1-тарау. Жастардың құндылыққа қатысты көзқарастары және өмірлік ұстанымдары	10
2-тарау. Денсаулық жағдайы мен СӨС қалыптасу ахуалын бағалау	25
3-тарау. Жастар мен жас отбасылардың бос уақытын тиімді өткізуін ұйымдастыру	29
4-тарау. Жас отбасылардың мәселелері	32
5-тарау. Жастар арасындағы ажырасу себептері	36
6-тарау. Отбасындағы қатыгездік мәселелері	41
7-тарау. Қазақстандағы жас отбасын қолдаудың мемлекеттік бағдарламасы	47
Қорытынды	54
Қосымша	59

ӘЛЕУМЕТТІК ЗЕРТТЕУ БАҒДАРЛАМАСЫ

1. ЗЕРТТЕУДІҢ ӘДІСТЕМЕЛІК БӨЛІГІ

Мәселелі жағдайдың түсініктемесі

Қоғамдағы отбасының рөлінің маңыздылығын басқа ешбір әлеуметтік институтпен салыстыруға келмейді, себебі, адамның тұлғалық сипаты отбасында қалыптасады, әлеуметтік рөлді меңгеру негіздері тұлға бойына отбасында сіңіріледі, бұл адамның әлеуметтік ортаға оңай бейімделуін қамтамасыз етеді. Отбасы ең алғашы тәрбиелік институт болып табылды, адам онымен өмір бойы тығыз байланыста болады. Қазақстанда отбасы институты 1990 жылдардағы қиыншылыққа қарамастан басты назарда ұсталды. 1995 жылы-ақ ҚР Президенті жанында отбасы мен әйелдер мәселесі және демографиялық саясат жөніндегі Кеңес құрылып, 1998 жылы ҚР Президенті жанындағы отбасы және әйелдер мәселесі жөніндегі Комиссия болып түрленді. Ал қазіргі кезде отбасы саясаты мәселесіне қатысты тақырыптық пікірталастар басқа сипатта болып отыр.

Отбасы әлеуметтік институт болғандықтан қоғамның ықпалына ұшырғыш келеді, даму перспективалары, әлеуметтік құндылықтардың өзгеруі тұрғысынан алғанда жас отбасы әлеуметтік-экономикалық және демографиялық өзгерістердің маңызды факторы болып саналады. Жас отбасыларының дамуы бастау алғанда көптеген әлеуметтік-психологиялық қиыншылықтарға кездеседі. Көптеген жағдайда жастар отбасылық өмірдің алғашқы жылдарында-ақ ажырасады, дәл осы кезде отбасылық бақыт пен құндылықтарды барынша қорғау керек. Бұл көптеген себептерге байланысты: жас жұбайлардың бір-біріне және отбасылық өмірге бейімделмеуіне, материалдық жағдайдың олқылығына, ерлі-зайыптылардың некеге психологиялық тұрғыдан дайын болмауына.

Жастар арасындағы неке саны азаюда, соның ішінде заңды түрде тіркелген некелер де бар. ҚР ҰЭМ статистика жөніндегі Комитетінің деректері бойынша 2015 жылы жасы 14-28 аралығындағы жастардың 213 101 некесі тіркелген, 2014 жылы бұл көрсеткіш 231 191 болған, ал 2013 жылғы неке саны 248 374 болды. Жастар арасындағы ажырастырылған неке саны 2015 жылы 31 091 болып, 2015 жылы бір ажырасу айғағына 6,85 некеден келген. Алдыңғы жылдармен салыстыратын болсақ, 2014 жылы ажырастырылған неке 7,24, 2013 жылы 8,06. Бұл отбасылық қарым-қатынастың беріктігіне түсініспеушілік, психологиялық үйлесімсіздік, отбасылық өмірдегі сенімнің жоқтығы, ерлі-зайыптылардың білім деңгейі мен әлеуметтік мәртебелерінің тең болмауы, жас жұбайлардың бірінің немесе екеуінің де тұлғалық ашуға бой алдырғыштық қасиеті, некеге дейінгі жүктілік, ішімдікке салыну сияқты жағдайдардың деструктивті әсер ететіндігін білдіреді.

Некенің көпшілігі 20 және 24 жас аралығында қиылады, ҚР ҰЭМ статистика жөніндегі Комитетінің мәліметтеріне сай күйеу жігіттер саны 2015 жылы 47 820 болса, келіншектер саны 68 491 болған. Жастардың көпшілігі бұл

жаста студент болып табылады, ал бұл жас отбасылардың басым көпшілігінің студенттік отбасы болып келетіндігін білдіреді. Өкінішке қарай дәл осы жастағы жас отбасылар арасында ажырасу жағдайы жиі кездеседі. 2015 жылы 20-24 жастағы 3036 ер адам және 7360 әйел адам ажырасқан. Осыған қарап, жас студенттік отбасында өз бетінше шеше алмайтын қиыншылықтар салдарынан ажырасу санының артатындығын аңғаруға болады.

Бұл зерттеудің мақсаты жастардың отбасын құру, оның негізгі мәселелері мен жас жұбайлардың отбасылық өмірге әлеуметтік бейімделуі туралы көзқарастары мен пікірлерін анықтау болып табылады.

Көзделген мақсатқа қол жеткізу үшін келесі зерттеушілік **міндеттердің орындалуы тиіс:**

- жас қазақстандықтар үшін аса маңызды құндылықтарды анықтау;
- жастар арасындағы отбасылық құндылық ерекшеліктерін анықтау;
- бүгінгі жастардың неке қиюдағы негізгі мотивтерін анықтау;
- заманауи қоғамдағы жас отбасылардың әлеуметтік мәселелерін анықтау;
- жастардың отбасын құру кезіндегі аса өзекті әлеуметтік мәселелерінің рейтингін анықтау;
- жас отбасының заманауи жағдайына әсер ететін негізгі факторларды анықтау;
- жастардың ажырасуының негізгі себептерін анықтау;
- жас отбасыларды қолдауға бағытталған мемлекеттік бағдарламалардың тиімділігін бағалау;
- жастар арасындағы ұлтаралық некеге қатысты жағдайды бағалау;
- жастардың отбасындағы зорлық-зомбылыққа қатысты көзқарастарын анықтау;
- мүдделі мемлекеттік органдар үшін жас отбасыларды қолдауға арналған ұсыныстар әзірлеу.

Зерттеу объектісі – жастардың отбасын құруға және неке қиюға қатысты пікірлері. Жастар – 14 жасқа толған және 29 жасқа толмаған Қазақстан Республикасының жас азаматтары, әлеуметтік-жас шамасына қарай іріктелген, қоғамда өзінің жас шамасымен және мәртебесімен ерекшеленетін топ.

Зерттеу мәнісі – жас жұбайлардың отбасылық өмірге әлеуметтік бейімделуі жас отбасының мәселесі ретінде.

Негізгі ұғымдар интерпретациясы

Жастар – он төрт жасқа толған және жиырма тоғыз жасқа толмаған Қазақстан Республикасының жас азаматтары. Жастар – бұл әлеуметтік-жас шамасына қарай іріктелген, қоғамда өзінің жас шамасымен және мәртебесімен ерекшеленетін топ: балалық шақ пен жастық шақтың әлеуметтік жауапкершілікке ауысу кезеңі. Кейбір ғалымдар жастарды қоғам белгілі жеңілдік бере отырып әлеуметтік қалыптасуларына мүмкіндік беретін, бірақ әлеуметтік салаларыға белсене ат салысу мүмкіндігін шектейтін жас тұлғалар топтамасы деп түсіндіреді.

Құндылық ұстанымдары – адам санасындағы ол өмірдегі стратегиялық маңызды мақсат және жалпы дүниетанымдық қағидат деп танитын құндылықтар сипаты.

Отбасы— ерлі-зайыптылар (әкесі мен шешесі) және олардың басы бос балалары (туған немесе асырап алған) арасындағы тең құқықты, рухани және тұрмыстық ортақтастыққа негізделген ерікті одақ. Отбасы неке, қандық туыстық, асырап алушылық негізінде, сонымен қатар қоғамның моральдық ұстанымдары қайшы келмейтін, заңда тыйым салынбаған негізде құрылады.

Неке немесе некелік одақ, қоғам реттейтін және көптеген елдерде неке жасына толған тұлғалардың арасындағы отбасылық байланыс тиісті органдарда тіркелетін, олардың бір-біріне қатысты құқықтары мен міндеттемелерін, сондай-ақ ерлі-зайыпты жұптың балалары болса, олардың балаларына қатысты құқықтар мен міндеттемелерді тудыратын ерлі-зайыптылық.

Әлеуметтік бейімделу – индивидтің әлеуметтік ортаға белсенді түрде бейімделу үрдісі, тұлғаның әлеуметтік ортамен әрекеттесу түрі.

Ажырасу – тірі ерлі-зайыптылар арасындағы жарамды некенің формальді түрде тоқтатылуы (бұзылуы).

Зерттеу гипотезасы

Бүгінгі таңда жастар арасындағы отбасылық құндылық пен отбасылық өмір салтының маңыздылығының төмендеу тенденциясы байқалуда. Жастар неке қиғысы келмейді, отбасын құрған күннің өзінде азаматтық некені таңдайды, себебі осылай қолайлы. Жас жұптар өте нәзік және жиі айырылысып жатады, бұл қаржылық-материалдық тұрғыда ешқандай шусыз және ауыртпашылықсыз айырылысуға мүмкіндік береді.

Баспана мәселесі мен қаржылық тұрақсыздық жастардың отбасын құруға деген ниеттерін тежейді немесе ажырасуының негізгі себебі болып табылады, осыған байланысты елдегі демографиялық дағдарыс өршиді.

2. ЗЕРТТЕУДІҢ ӘДІСТЕМЕЛІК БӨЛІГІ

Іріктелген жиынтық көлемі

Зерттеу мақсаттары үшін іріктелген жиынтық көлемі 2 000 респондентті құрайды. Әлеуметтік зерттеу территориясы Қазақстан Республикасының барлық өңірлерін қамтиды – республикалық маңызы бар Астана және Алматы қалалары, 14 облыстық орталық. Зерттеуде стратталған көп сатылы іріктеу қолданылды. Бастапқыда, облыстар мен республикалық маңызы бар қалалардағы халық санына сай елдің 16 өңірі бойынша іріктеу көлемі анықталды. Әрі қарай әрбір облыс бойынша қалалық және ауылдық іріктеу көлемдері есептелді.

1-кесте. Жоба бойынша іріктелген жиынтық, адам

	Барлық тұрғын			Қалалық тұрғындар			Ауылдық тұрғындар		
	Екі жыныс	Ерлер	Әйелдер	Екі жыныс	Ерлер	Әйелдер	Екі жыныс	Ерлер	Әйелдер
Қазақстан Республикасы	2000	1006	994	1145	560	585	854	446	408
Ақмола облысы	79	41	38	36	18	18	43	23	20
Ақтөбе облысы	101	50	51	63	31	32	38	20	18
Алматы облысы	211	108	103	49	25	24	162	84	78
Атырау облысы	68	35	33	31	15	16	37	19	18
Батыс Қазақстан облысы	71	36	35	35	17	18	36	19	17
Жамбыл облысы	122	62	60	48	24	24	74	38	36
Қарағанды облысы	149	75	74	117	58	59	32	17	15
Қостанай облысы	96	49	47	51	25	26	45	23	22
Қызылорда облысы	89	46	43	37	19	18	52	27	25
Маңғыстау облысы	73	37	36	32	17	15	40	20	20
Оңтүстік Қазақстан облысы	340	173	167	150	75	75	190	99	91
Павлодар облысы	78	39	39	55	27	28	23	12	11
Солтүстік Қазақстан облысы	55	29	26	26	13	13	29	16	13
Шығыс Қазақстан облысы	144	73	71	91	45	46	53	29	24
Астана қаласы	101	48	53	101	48	53	-	-	-
Алматы қаласы	223	103	120	223	103	120	-	-	-

* ҚР ұлттық экономика Министрлігінің статистика жөніндегі Комитетінің 2016 жылғы мәліметтері бойынша.

Бұл зерттеуде бақылау бірліктерін іріктеу бірнеше кезеңмен жүзеге асырылды: іріктеудің ықтималдық дизайны пайдаланылды. Іріктеудің ықтималдық дизайны – кез-келген тұлға (14-29 жас аралығындағы) сабақтастық ауқымында талдау үшін тең мүмкіндікке ие болатындай қалыптастырылды. Зерттеуде страталанған көп сатылы іріктеу қолданылды. Негізгі страта ретінде төменде көрсетілген сатылар алынды:

1-саты. Облыстар және республикалық маңызы бар қалалар бойынша іріктеу – жасы 14-29 аралығындағы халық санына сүйене отырып іріктеу көлемі елдің 16 өңірі бойынша анықталды: Астана және Алматы қалалары, 14 облыстық орталық.

2-саты. Қала-ауыл қағидаты бойынша іріктеу – әр облыс бойынша қалалық және ауылдық іріктеу көлемі анықталды.

3-саты. Бастапқы нүктені іріктеу – әр елді мекен бойынша кездейсоқ амалмен сапар бағытының бастапқы нүктесі мен респонденттер саны анықталды.

4-саты. Үй шаруашылығын іріктеу – бастапқы нүктеден басталатын сапар бағыты бойынша «сол қанат» ережесіне сай үй шаруашылықтары іріктелді.

5-саты. Респонденттерді квота бойынша іріктеу – әрбір жеке үй шаруашылықтары бойынша респонденттер екі белгі бойынша іріктелді: жынысы мен жасы (жыныстық-жастық квота бойынша). Респондент жасының 14 төмен, 29 жоғары болмауы керек, жынысы бойынша репрезентативтік өкілдік талабы сақталды (сауалнама жүргізілген ерлер мен әйелдер саны әр облыс, қала және ауыл бойынша статистика жөніндегі Комитет деректеріне сай есептелді).

Қолданылған іріктеу репрезентативті болып табылады, демек, белгіленген параметрлер бойынша респонденттер құрамы негізгі сабақтастықтағы сәйкес пропорцияларға жуық (статистика жөніндегі Комитеттің 2016 жылғы мәліметтері бойынша). Іріктеу сабақтастығының орташа сипаттаманың негізгі сабақтастық сипаттамаларынан ауытқуы $\pm 3,5\%$ артық емес.

Ақпарат жинау әдістемесі

Бастапқы әлеуметтік ақпараттарды жинауда жасы 14-29 аралығындағы жастарға «face-to-face» әдісімен жүргізілген жалпылай сауалнама амалы пайдаланылды. Бұл әдіс Қазақстан жастары ортасында қалыптасқан жағдай бойынша неғұрлым объективті ақпарат алуға, сонымен қатар жас қазақстандықтардың негізгі қажеттіліктері мен әлеуметтік тәжірибелері туралы мәлімет алуға мүмкіндік берді.

Жалпылама сауалнама жүргізу төңірегінде ақпарат жинау көбіне респонденттердің тұрғылықты жерлері (пәтерлік сауалнама), оқу/жұмыс орны/жұмыспен қамту орталығы (қажетті топты неғұрлым жылдам табу және сауалнамаға қатыстыру мақсатында) бойынша жүргізілді.

Ақпаратты өңдеу әдістемесі

Бастапқы деректерді енгізу, өңдеу, сондай-ақ бір және екі өлшемдік кестелер, корреляциялық талдаулар лицензияланған компьютерлік SPSS 21 бағдарламасының көмегімен дайындалды.

Ақпаратты талдау әдістемесі

Бастапқы әлеуметтік ақпаратты талдаудың негізгі әдістемесі:

- 1) деректердің бір өлшемдік талдауы;
- 2) деректердің екі өлшемдік талдауы;
- 3) корреляциялық талдау болды.

1-ТАРАУ. ЖАСТАРДЫҢ ҚҰНДЫЛЫҚҚА ҚАТЫСТЫ КӨЗҚАРАСТАРЫ ЖӘНЕ ӨМІРЛІК ҰСТАНЫМДАРЫ

Отбасы дәстүрлі түрде бала тәрбиесі мен оның әлеуметтенуінің басты институты болып табылады. Отбасында рухани-өнегелік құндылықтар қалыптасады, отбасылық дәстүр негіздері тұлға бойына сіңіріледі, Отанға деген сүйіспеншілік, патриотизм қалыптасады. Дәстүрлі отбасы қашан да рухани-өнегелік дінгеімен, өзара сыйластығымен және отбасы мүшесінің әрқайсысы үшін зор жауапкершілігімен, үлкендерге көрсететін ізет-құрметімен ерекшеленген. Бұл туралы елбасы Н.Ә. Назарбаев та «Мерейлі Отбасы» ұлттық байқау жеңімпаздарын марапаттау салтанатында ой қозғап, тастанды балалар мен қарттар үйіндегі ақсақалдар қатарының артуына алаңдайтындығын айтқан.

Отбасы институтының әлсізденуі, адамның өмірдің мәніне қатысты көзқарасының трансформацияға ұшырауы, жауапкершілік, адалдық сияқты ұғымдарға қатысты түсініктің өзгеруі ғасырлар бойы қалыптасқан ғұрыпты бұзып, көптеген әлеуметтік қиыншылықтарды ушықтырып отыр: мәселен, жастар арасындағы ажырасудың жиілеуі, ерте ана атану мәселесі мен әлеуметтік жетімдік мәселесі, қарттар үйіне тапсырылатындар қатарының артуы.

Жоғарыда айтылғандай, сауалнамаға 14-29 жас аралығындағы тұлғалар (қалалық және ауылдық тұрғындар) қатысты, олардың 39,3% некеде тұрғандар, өздерінің отбасылары бар (38,1% үйленген немесе тұрмыста, 1,2% азаматтық некеде, бірге тұрады), сәйкесінше, сауалнамаға қатысқан жастардың үштен екі бөлігі сауалнама жүргізген кезде тұрмыста болмады немесе үйленбеген болды (57,6%), ажырасқандар (2,5%) немесе жесір қалғандар (0,2%).

Зерттеудің барлық нәтижелері сауалнамаға қатысқан жастардың отбасылық жағдайы жіктелімінде ұсынылатын болады, осылайша, қарым-қатынастары қалыптасқан (некедегі) жастар немесе отбасы (ері/зайыбы, баласы жоқ) жастар арасындағы көрсеткіштер бойынша салыстырмалы баға беріледі.

Зерттеу нәтижелері бойынша жастар өздерінің қазіргі кездегі жағдайларын барынша жақсы бағалайды. Мәселен, сауалнамаға қатысқан жастардың үштен бір бөлігінен көбі (32,2%) өз өмірлерін керемет деп санайды. Өз өмірлеріне жоғары баға беретіндер (33,7%) некеде емес.

Жас ерлі-зайыптылардың да өздерінің өмірлеріне беретін бағасының жақсы екенін айта кету керек (сауалнамаға қатысқандардың 29,9% «менің өмірім керемет» деген жауап нұсқасын таңдаған), Бірақ, олар өздерінің өміріне қатысты сыни пікірді жиі айтады (2-кесте).

2-кесте. «Сіз өзіңіздің ағымдық өміріңізді қалай бағалайсыз?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Сауалнамаға қатысқандардың барлығы	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Менің өмірім керемет	32,2	29,9	33,7
Менің өмірім айтарлықтай жақсы	37,0	36,9	37,1
Менің өмірім жақсы шығар	21,8	24,0	20,4
Менің өмірім жақсы да емес, жаман да емес	7,1	7,1	7,1
Менің өмірім жаман шығар	1,1	1,4	1,0
Менің өмірім айтарлықтай жаман	0,4	0,4	0,4
Менің өмірім төзгісіздей жаман	0,1	0,1	0,2
Жауап бере алмаймын	0,1	0,1	0,2

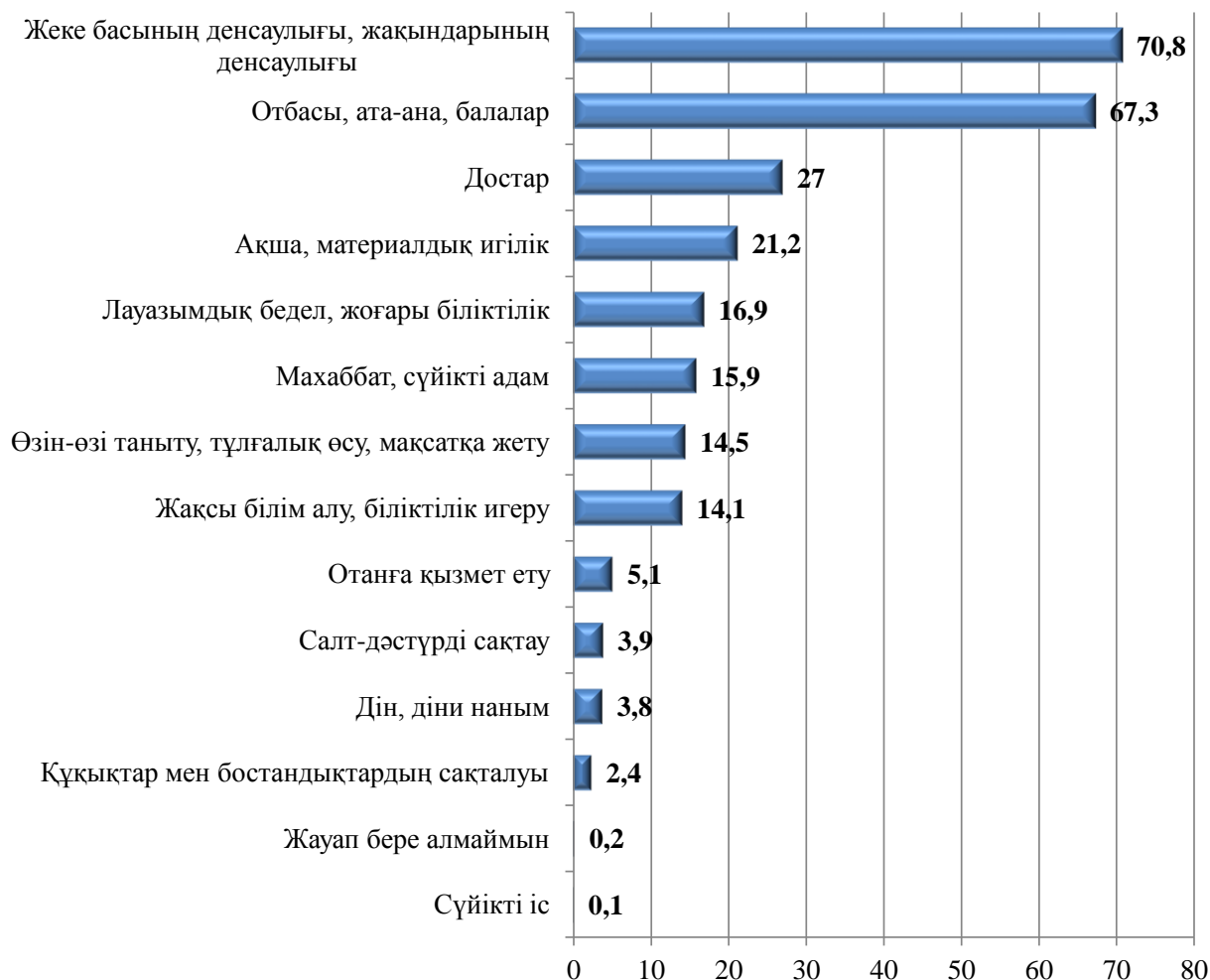
Зерттеу нәтижелері көрсетіп отырғандай, өмірлік жағдайға берілетін баға жас ерекшелігіне (жігіттің немесе қыздың) тікелей әсер етеді. Осылайша, жасы неғұрлым үлкен болса ағымдық өмірлік жағдайына көңілінің толуы соғұрлым төмен, сұрақ жауабының «менің өмірім жақсы да емес, жаман да емес», «менің өмірім жаман шығар», «менің өмірім жаман» нұсқалары жиі аталады (3-кесте).

3-кесте. «Сіз өзіңіздің ағымдық өміріңізді қалай бағалайсыз?» сұрағына алынған жауаптар (жас ерекшелігі жіктелімі бойынша, % өрнектелген)

	14 - 18 жас аралығы	19 - 23 жас аралығы	24 - 29 жас аралығы
Менің өмірім керемет	40,2	33,6	27,2
Менің өмірім айтарлықтай жақсы	38,5	38,1	35,6
Менің өмірім жақсы шығар	15,9	20,4	25,7
Менің өмірім жақсы да емес, жаман да емес	3,7	6,9	8,9
Менің өмірім жаман шығар	0,6	0,8	1,6
Менің өмірім айтарлықтай жаман	0,6	-	0,5
Менің өмірім төзгісіздей жаман	0,4	-	0,1
Жауап бере алмаймын	-	0,2	0,2

Сауалнамаға қатысқан жастардың басым көпшілігі ең маңыздысы өзінің денсаулығы мен (70,8%) отбасының, балаларының, жақындарының денсаулығы (67,3%) деп санайды. «Сіз үшін ең маңыздысы не?» сұрағының жауаптарының басқа нұсқалары жинаған көрсеткіштер төменірек. Үшінші орында жауаптың «достар» нұсқасы тұр, оны сауалнамаға қатысқандардың 27% белгілеген. Материалдық игілік пен ақшаны сауалнамаға қатысқандардың 21,2% белгілеген. «Махаббат және сүйікті адам» нұсқасын сауалнамаға қатысқандардың (15,9%) таңдаса, «жақсы білім алу және біліктілікті меңгеру» нұсқасын (14,1%) таңдаған, «Отанға қызмет ету» нұсқасын (5,1%) және «құқықтар мен бостандықтардың сақталуы» нұсқасын (2,4%) таңдаған (1-диаграмма).

1-диаграмма. "Сіз үшін ең маңыздысы не?" сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Отбасылы және отбасылы емес жастар арасында осы сұраққа алынған жауаптарға келетін болсақ, көрсеткіштер мынадай: отбасылы жастар ең алдымен «отбасы, бала-шаға, ата-ана» нұсқасын (78,6%), екіншіден – жеке денсаулық пен жақындардың денсаулығы» нұсқасын (74,0%) және үшінші кезекте – «ақша және материалдық игілік» нұсқасын (24,7%) таңдайды. Отбасылы емес жастардың өмірлік құндылықтарының құрамы өзгешелеу – бірінші орында «денсаулық» (68,6%), екінші орында – «отбасы, бала-шаға және ата-ана» (59,9%), ал үшінші орында «достар» (31,7%).

Ал «жақсы білім алу, біліктілікті меңгеру» нұсқасын отбасылы жастардың тек 6,7% және сауалнамаға қатысқан отбасылы емес жастардың 18,9% ғана белгілегендігін айта кету керек. Өзін-өзі таныту мен тұлғалық өсу отбасылы емес жастар (16,1%) үшін маңызды, отбасылы жастармен салыстырғанда (12,0%).

Жауаптың «Махаббат және сүйікті адам» нұсқасын сауалнамаға қатысқан отбасылы жастардың 19,7% таңдаса, отбасылы емес жастардың 13,5% таңдаған (4-кесте).

4-кесте. "Сіз үшін ең маңыздысы не?" сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Жеке бастың денсаулығы, жақындардың денсаулығы	74,0	68,6
Отбасы, бала-шаға, ата-ана	78,6	59,9
Достар	19,8	31,7
Лауазымдық мансап, жоғары біліктілік	15,1	18,1
Ақша, материалдық игілік	24,7	18,9
Махаббат, сүйікті адам	19,7	13,5
Жақсы білім алу, біліктілікті меңгеру	6,7	18,9
Өзін-өзі таныту, тұлғалық өсу, мақсатқа қол жеткізу	12,0	16,1
Отанға қызмет ету	4,1	5,8
Салт-дәстүрлерді сақтау	4,5	3,5
Дін, діни наным	3,6	4,0
Құқықтар мен бостандықтардың сақталуы	2,2	2,6
Сүйікті іс	-	0,1
Жауап бере алмаймын	0,1	0,2

Деректерге қарайтын болсақ, респонденттердің 58,9% мінсіз отбасы деп ең алдымен толық отбасын санайды (5-кесте).

Екінші орынға респонденттер адалдықты шығарып отыр, демек, жастар отбасында ерлі-зайыптылардың бір-біріне деген адалдықты сақтауы аса маңызды деп санайды – 30,3%. Отбасылық жағдай жіктелімі бойынша бұл тіркелген некеде тұрған респонденттер үшін аса маңызды – 33,3%.

Ері отбасының материалдық қамтамасыз етілуіне, ал зайыбы үйдегі береке мен тәртіпке жауапты болып табылатын отбасындағы міндеттердің тең бөлінуін сауалнамаға қатысқандардың 28,8% таңдаған.

Отбасылы жастар үшін ең алдымен мінсіз отбасы екі ата-ана бар отбасы (57,3%), екіншіден – ері материалдық тұрғыдан толық қамтамасыз ететін, ал әйелі үй тірлігімен айналысатын отбасы (33,7%).

Ал әзірге отбасы жоқ жастар өзгеше пікірде. Мінсіз отбасы – толық отбасы (59,9%) және үлкендерге құрметпен қарау қалыптасқан отбасы (30,0%).

5-кесте. «Сіздің ойыңызша «Мінсіз отбасы» – бұл ең алдымен қандай отбасы?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

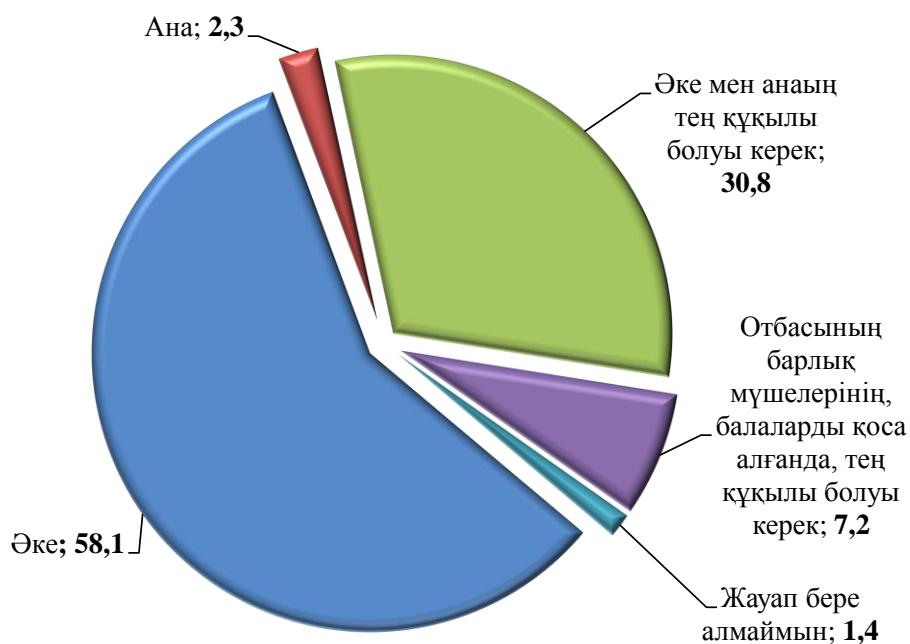
	Сауалнамаға қатысқандардың барлығы	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Толық отбасы, демек, екі ата-ана бар отбасы	58,9	57,3	59,9
Үлкендерге құрметпен қарау қалыптасқан отбасы	27,3	23,2	30,0
Ерлі-зайыптылар некесі ресми тіркелген отбасы	11,6	11,7	11,6

Ері отбасының материалдық қамтамасыз етілуіне, ал зайыбы үйдегі ырыс пен тәртіпке жауапты болып табылатын отбасы	28,8	33,7	25,6
Ерлі-зайыптылар бір-біріне адалдық сақтаған отбасы	30,3	33,0	28,6
Ерлі-зайыптылар бір-біріне тәуелсіз және тең құқылы отбасы	8,6	9,5	8,1
Көп балалы отбасы	8,1	9,3	7,3
Бір немесе екі баласы ғана бар отбасы	3,4	3,4	3,5
Өмір бойы бірге болуға ұмтылатын отбасы (отбасын сақтау)	25,3	27,6	23,9
Әжелер мен аталар немерелерімен бірге тұратын отбасы	9,2	6,9	10,8
Мінсіз отбасы болмайды	6,8	7,4	6,4
Барлық жақындардың дені сау отбасы	-	-	0,1
Діни наным берік отбасы	-	-	0,1
Жауап бере алмаймын	1,0	0,3	1,5

Қазақстандық жастар арасында жүргізілген сауалнама нәтижелері көрсетіп отырғандай, сауалнамаға қатысқан 14-29 жас аралығындағы жастардың жартысынан көбі қазақстандық отбасында ең басты тұлға әке (58,1%) деп санайды, ананың басты болуы керек деп 2,3% ғана көрсеткен.

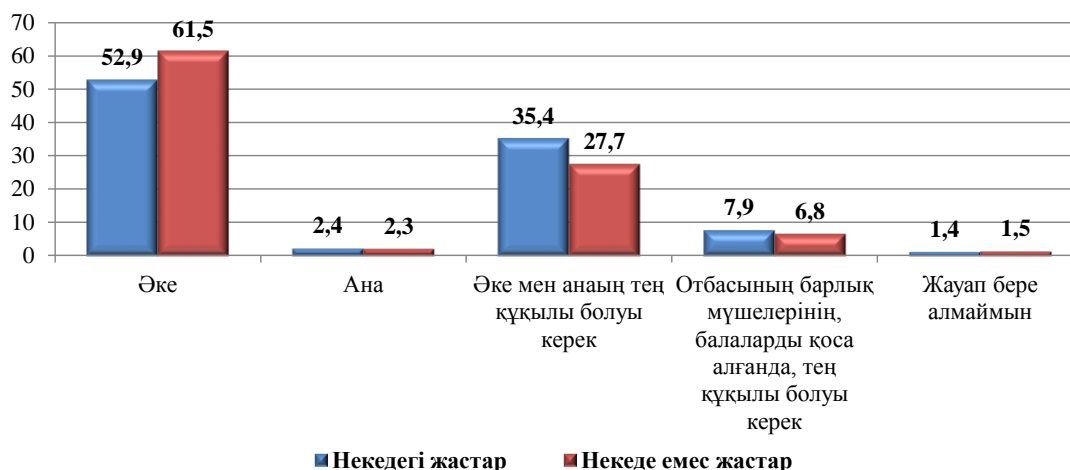
Сауалнамаға қатысқандардың үштен бір бөлігі әке мен ананың құқықтары мен міндеттерінің тең болуы керек деген пікірді ұстанған (30,8%) (2-диаграмма).

2-диаграмма. «Сіздің ойыңызша отбасында кімнің «басты» болуы керек?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Жалпы, сауалнама нәтижесі көрсеткендей, жастардың отбасылық мәртебелері «отбасында кімнің басты болуы керек» сұрағының жауаптарына әсер етпейді (3-диаграмма).

3-диаграмма. «Сіздің ойыңызша отбасында кімнің «басты» болуы керек?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Дәстүрлі түрде қазақстандық қоғамда отбасындағы «табыскер» ер адам, ал әйел адам «отбасы берекесін сақтаушы» болып табылады. Дегенмен, сауалнамаға қатысқан жастардың жартысынан астамы отбасында ерлі-зайыптылардың екеуінің де табыс табуы керек (51,9%) деген, ал 44,4% тек ер адамның табыскер болуы керек деп санайды.

Сауалнамаға қатысқандардың басым көпшілігі балаларға қамқорлық пен олардың тәрбиесі үшін ерлі-зайыптылардың екеуі де жауапты деп санайды – 84,3% (6-кесте).

6-кесте. «Сіздің ойыңызша отбасында ерлі-зайыптылардың әрқайсысы қандай міндеттер атқаруы тиіс?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Ері	Зайыбы	Ерлі-зайыптылардың екеуі	Жауап бере алмаймын
1) Балаларға қамқорлық, олардың тәрбиесі	2,1	12,6	84,3	0,9
2) Үй шаруасы	1,5	48,0	49,5	1,0
3) Ақша табу	44,4	1,3	51,9	2,3

Сауалнамаға қатысқан жастардың көпшілігінің пікірі бойынша жастардың некеге тұрып, отбасын құруының басты себебі – бұл сүйікті адаммен бірге болу ниеті (56,5%). Бұл сұраққа тек бір жауап қана ықтимал болды.

Балалы болуды қалау – жастардың отбасын құруының және некеге тұруының екінші себебі, сұрақтың бұл нұсқасын сауалнамаға қатысқандардың 12,3% белгілеген.

Үшінші орында жауаптың «ата-анадан тәуелсіздік алу» нұсқасы – 9,7% (7-кесте).

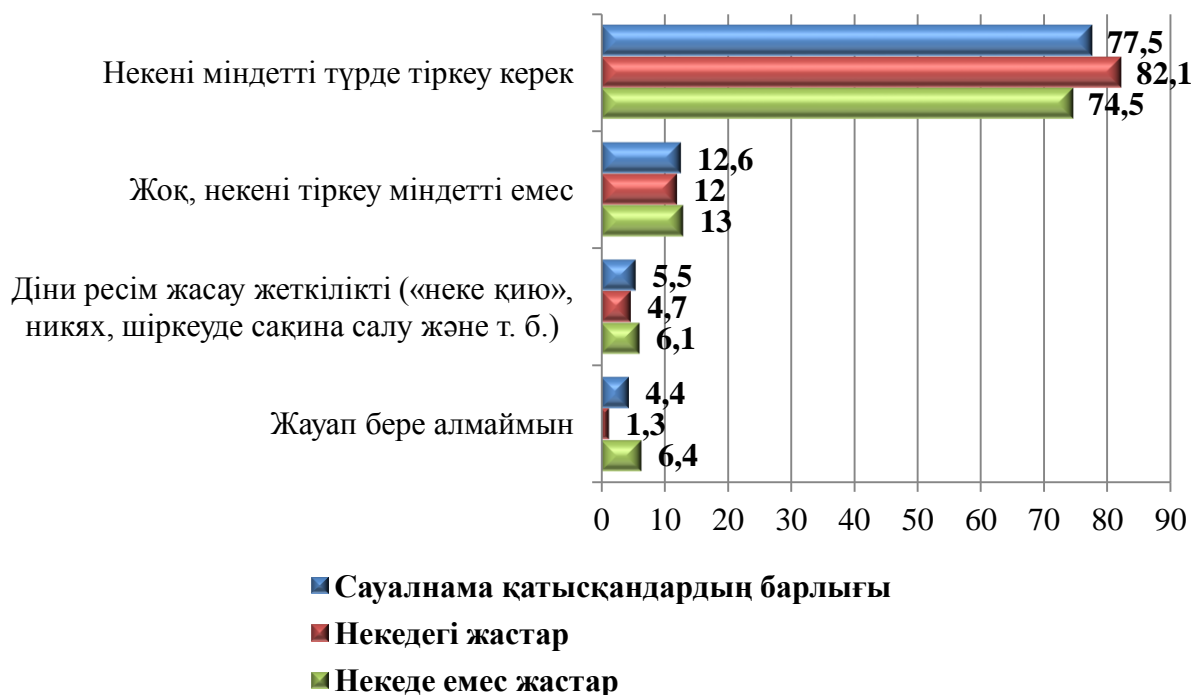
7-кесте. «Сіздің ойыңызша ең маңыздысы не, жастардың отбасын құруының және некеге тұруының басты себебі не?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Сауалнамаға қатысқандардың барлығы	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Ата-анадан тәуелсіздік алу	9,7	9,9	9,6
Сүйікті адаммен бірге болу ниеті	56,5	58,1	55,4
Балала болуды қалау	12,3	15,8	10,0
Жалғыздықтан қорқу, қартайғанда жалғыз қалу қорқынышы	4,4	4,6	4,3
Қаржылық тұрақтылыққа қол жеткізу	1,0	0,6	1,3
Барлығы да некеге тұрады, осылай қалыптасқан	6,5	6,9	6,3
Бұл туралы әзірге ойланбаппын	8,0	1,9	12,0
Ерлі-зайыптылардың жақындығы	-	0,1	-
Тұқымды жалғастыру	0,3	0,5	0,2
Жауап бере алмаймын	1,1	1,5	0,9

Жастардың абсолютті көпшілігі жастар неке қиюға шешім қабылдаған болса, некені міндетті түрде тіркеу керек деп санайды (77,5%). Ал некені ресми тіркеу міндетті емес деп санайтындар 12,6% ғана.

Жастардың отбасылық мәртебесінің некенің ресми тіркелуіне қатысты пікірлеріне әсер етпейтіндігін айта кету керек. Некедегі жастар да, некеде емес жастар да ресми тіркеуді «құптайды» (4-диаграмма).

4-диаграмма. «Сіз қалай ойлайсыз, отбасын құруды шешкен жастар некені ресми тіркеуге міндетті ме немесе некені ресми тіркеусіз-ақ отбасын құруға бола ма?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Сауалнама нәтижелері көрсетіп отырғандай, жастар гомосексуалдық қарым-қатынасқа қарсы (74,2%), балаларға физикалық жаза қолдануға қарсы (65,8%), көп әйел алуға, бірнеше күйеудің/әйелдің болуына қарсы (60,2%) (8-кесте).

8-кесте. «Сіздің ойыңызша төмендегі құбылыстар қаншалықты орынды, пікіріңізді 1-5 аралығында белгілеңіз (мұндағы 1-мүлде орынсыз дегенді білдірсе, 5-толықтай орынды деген пікірді білдіреді)?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Толықтай орынды			Мүлде орынсыз		Жауап бере алмаймын
	1	2	3	4	5	
1) Бірге тұру	42,7	9,9	16,4	9,8	15,8	5,3
2) Әйелдердің некеге дейінгі жыныстық қатынасы	49,5	8,3	13,6	7,2	15,4	5,9
3) Ерлердің некеге дейінгі жыныстық қатынасы	35,0	8,5	19,5	11,3	19,2	6,4
4) Көп әйелділік, бірнеше әйелдің болуы	60,2	8,0	5,5	1,8	7,9	16,4
5) Гомосексуалдық қарым-қатынас	74,2	4,7	4,0	1,0	10,3	5,4
6) Ері әйелінен аз табыс табатын жағдай	41,4	11,7	21,4	8,3	12,3	4,9
7) Балаларға қатысты физикалық жаза қолдану	65,8	11,4	7,9	2,8	7,2	4,8
8) Түсік жасату	57,1	10,3	11,4	3,5	9,4	8,2
9) Ажырасу	50,9	11,2	14,8	3,4	11,6	8,0

9-кесте. «Сіз отбасылық өмірден не күтесіз?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Сауалнамаға қатысқандардың барлығы	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Жеке баспананың болуын	27,6	30,5	25,7
Қаржылық тұрақтылықты	20,9	23,4	19,3
Ерлі-зайыптылар арасындағы түсіністікті	29,8	31,8	28,6
Бақытты қарттықты	21,1	23,8	19,4
Балалардың болуын	19,8	23,9	17,1
Махаббатты	20,8	18,2	22,5
Отбасымен үнемі бос уақыттың қызықты өтуін	5,2	5,3	5,2
Өмірдегі қиын сәттердегі қолдауды	15,9	15,8	16,0
Мен әлі отбасылық өмір туралы ойланған емеспін	6,5	-	10,6
Жауап бере алмаймын	0,7	0,1	1,2

Жалпы, сауалнамаға қатысқан жастар отбасындағы қарым-қатынасты жақсы бағалайды. Сауалнамаға қатысқан жастардың абсолютті көпшілігі (94,4%) өз отбасындағы түсіністікті жақсы немесе өте жақсы деп бағалайды. Отбасындағы өзара қарым-қатынастың жоғары бағалануына жастардың отбасылық мәртебелері ықпал етпейді (5-диаграмма).

5-диаграмма. «Сіз өз отбасыңыздағы өзара қарым-қатынасты қалай бағалайсыз? Ері/зайыбы немесе Сіз қазіргі уақытта бірге тұрып жатқан ата-ана және басқа да туыстармен қарым-қатынас» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Мәліметтерге қарап, біздің жастар үшін некенің себебінің бір-бірін таң қалдыруға қызығушылық еместігін айта аламыз. Қаржылық тұрақтылыққа қол

жеткізу, жалғыздықтан қорқу да жас респонденттер үшін неке қиюға себеп емес.

Сауалнамаға қатысқан жастар берік отбасына қатысты барлық критерийлерді жоғары бағалайды. Көрсеткіштер 10-кестеде ұсынылған.

Көрсеткіштерге қарайтын болсақ, респонденттердің көпшілігі өзара сыйластық (83,5%) пен ерлі-зайыптылардың адалдығын (80,3%) жоғары бағалайды.

10-кесте. « Берік отбасы бойынша ұсынылған критерийлердің әрқайсысын 1-5 аралығында бағалаңыз, мұндағы 1 – мүлде маңызды емес дегенді білдірсе, 5 – өте маңызды дегенді білдіреді. Демек, Сіз отбасының беріктігі үшін өзара сыйластықтың міндетті түрде орнауы керек деп санасаңыз, 5 көрсеткішін таңдаңыз, егер өзара сыйластық міндетті емес деп санасаңыз 1 таңдаңыз және т.с.с.» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Мүлде маңызды емес	2	3	4	Аса маңызды
1) Өзара сыйластық	1,5	1,4	3,0	9,8	83,5
2) Өзара шыдамдылық пен түсіністік	1,3	1,4	4,3	12,2	79,8
3) Ерлі-зайыптылардың адалдығы	1,3	1,9	4,2	10,6	80,3
4) Ерлі-зайыптылардың проблеманы ортақ талқыға салуға дайындығы	1,6	1,7	6,5	14,7	74,2
5) Балалар мен оларды бірге тәрбиелеу	1,6	2,0	5,2	13,1	77,1
6) Жақсы баспанамен қамтамасыз етілу	2,1	1,4	7,7	18,5	69,4
7) Отбасы табысының жоғары болуы (еңбек ақы және т.б.)	2,7	2,3	10,4	19,8	63,9
8) Үй шаруасы бойынша міндеттердің тең бөлінуі	5,3	4,2	14,8	18,3	55,5
9) Ортақ мүдденің болуы	3,0	2,7	11,9	19,9	60,7
10) Бірге уақыт өткізу мүмкіндігі	3,6	2,3	8,9	20,6	63,6
11) Жеке, ата-анадан бөлек тұру	17,0	7,3	16,7	15,0	40,1

Қазақ халқында отбасын құрған, жас ата-ананың тұңғыш баласы ата-әжесінің тәрбиесіне берілетін дәстүр бар екенін білеміз – тұңғыш бала күйеуінің ата-анасына беріледі, бірақ, сауалнамаға қатысқан жастар арасында бұл дәстүрді қолдайтындар 10,6% ғана, отбасы бар жастардың 13,2% жауаптың «күйеуінің ата-анасында» деген нұсқасын таңдаған, ал бұл нұсқаны таңдаған отбасылы емес жастардың мөлшері 9,0% (11-кесте).

11-кесте. «Тұңғыш баланың кімде тәрбие алуы керек деп санайсыз?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Сауалнамаға қатысқандардың барлығы	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Өзінің ата-анасында	83,5	84,2	83,0
Күйеуінің ата-анасында	10,6	13,2	9,0
Әйелінің ата-анасында	1,6	1,5	1,7
Күйеуінің туыстарында	0,9	0,4	1,3
Әйелінің туыстарында	-	-	0,1
Екі тараптың да ата-анасы мен туыстарында	-	-	0,1
Жауап бере алмаймын	3,2	0,6	4,9

Отбасында баланың дүниеге келуі қашан да асқан жауапкершілік тудырады, қосымша күш-жігер мен қаражатты талап етеді. Жастарға бірінші баланың немесе кезекті баланың өмірге келуіне қандай кедергінің бар екендігі туралы сұрақ қойылды. Сауалнамаға қатысқан жастардың 37,6% баланың өмірге келуі үшін ешқандай кедергінің жоқтығын айтты, оның ішінде сауалнамаға қатысқан отбасылы жастардың 28,6% балалы болуды жоспарлап жүр.

Сауалнамаға қатысқан отбасылы жастар табыс көзінің тұрақты болмауын балалы болуға басты кедергі ретінде атады (28,8%). Сауалнамаға қатысқандардың жауаптары бойынша екінші орындағы кедергі - баспананың болмауы (18,7%) (12-кесте).

12-кесте. «Сіздің отбасыңызға қазіргі уақытта балалы болуға не кедергі болып отыр?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Сауалнамаға қатысқандардың барлығы	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Тұрақты табыс көзінің жоқтығы	22,8	28,8	18,9
Балалы болу мәртебе емес	2,6	3,8	1,9
Баланың өмірге келуі мен оның тәрбиесі үлкен материалдық шығынға ұшыратады (тамақтандыру, медициналық қызметтер, білім беру)	13,6	14,9	12,8
Қоршаған орта балаларға арнайы бейімделмеген (балабақшалар жоқ, балалар ойнайтын алаң, көлікте арнайы жабдықталған орындар жоқ)	6,7	7,5	6,3
Ері (зайыбы) қаламайды	7,0	8,8	5,9
Жеке баспананың болмауы	15,4	18,7	13,3
Тағы бір бала үшін тұрғын үй ауданының жеткіліксіздігі	5,1	7,4	3,6
Өзінің/жұбайының денсаулығы нашар	8,0	9,8	6,8
Өмірідегі қауіп-қатердің көптігі, жалпы қорғансыз сезіну	3,3	3,4	3,3
Балалар күтіміне көмектесетін ешкімнің жоқтығы	4,6	4,8	4,5
Баланың өмірге келуі қалыптасқан өмір салтын бұзады	2,7	2,3	3,0
Тағы бір бала бұрын туған баланың мүддесіне нұқсан келтіреді	1,1	1,4	,9
Ешқандай кедергі жоқ, тағы да балалы болғымыз келмейді	5,3	9,0	3,0
Ешқандай кедергі жоқ, балалы болуды жоспарлаудамыз	13,7	28,6	4,1
Басқа (ерлі-зайыптылардың жақындығының жоқтығы, ниеттің болмауы, балалы болу үшін күйеуге тиюді жоспарламаймын, күйеуімнің ата-анасымен тұрғым келмейді, ажырасқанмын)	0,4	0,2	0,9
Мен әлі некеде емеспін	9,7	-	15,9
Жауап бере алмаймын	24,3	6,2	36,0

Төмендегі кестеде көрсетіліп отырғандай, жас қазақстандықтардың пікірлері бойынша бала бойында ең алдымен еңбек сүйгіштікті тәрбиелеу керек – 62,5%, содан соң жауапкершілікті – 37,3%, тәуелсіз болу мен өз бетінше әрекет етуге қабілеттілікті тәрбиелеу қажет – 31,5%. Көрсеткіштер 13-кестеде ұсынылған.

Әрі қарай екінші үштікте (20-30% аралығы) жауаптың Отанға деген сүйіспеншілік нұсқасы – 25,8%, басқа адамдарға деген түсіністік пен шыдамдылық – 24,0% орналасты.

Үшінші үштікте (10 - 20% аралығы) – батылдық, бір беткейлік (17,4%), өз этникалық тобының салт-дәстүрін сақтау (15,6%), тіл алғыштық (13,1%), ұқыптылық (ақша мен заттарға ұқыпты болу) (14,8%), риясыздық (10,8%).

Соңғы орында (10% төмен) – діни наным (6,4%).

13-кесте. « Сіздің ойыңызша баланың бойынша қандай негізгі қасиеттерді тәрбиелеу маңызды?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Сауалнамаға қатысқандардың барлығы	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Тәуелсіз болу мен өз бетінше әрекет етуге қабілеттілік	31,5	33,7	30,0
Еңбек сүйгіштік	62,5	64,9	61,0
Жауапкершілік	37,3	37,7	37,0
Отанға деген сүйіспеншілік	25,8	26,1	25,7
Өз этникалық тобының (ұлтының) салт-дәстүрін сақтау	15,6	16,7	15,0
Басқа адамдарға деген түсіністік пен шыдамдылық	24,0	21,4	25,7
Ұқыптылық (ақша мен заттарға ұқыпты болу)	14,8	15,6	14,3
Батылдық, бір беткейлік	17,4	16,7	17,9
Діни наным	6,4	6,0	6,7
Риясыздық	10,8	10,9	10,7
Тіл алғыштық	13,1	12,1	13,8
Жауап бере алмаймын	1,5	0,8	2,1

Қазақстан көп ұлтты мемлекет болып табылады, ал аралас некелер заманауи қоғамда қалыпты құбылысқа айналған. Сауалнаманың нәтижелері бойынша аралас некеге көпшіліктің көзқарасы оң (43,0%) немесе бейтарап (31,3%) екендігін анықтадық. Сауалнамаға қатысқан жастардың 22,0% ұлтаралық неке Қазақстан халықтарының бірлігін нығайтады деп санайды (14-кесте).

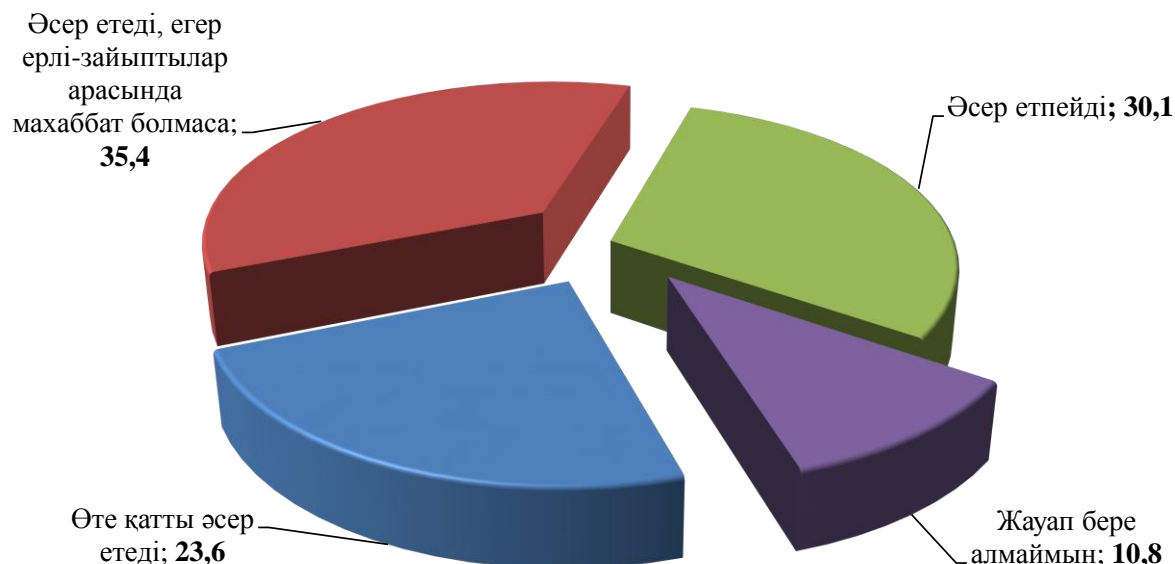
Ұлтаралық некені қабылдамайтындар - сауалнамаға қатысқан жастардың 21,8%.

14-кесте. «Сіз ұлтаралық некеге қалай қарайсыз?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Сауалнамаға қатысқандардың барлығы	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Оң қараймын, ұлтаралық неке Қазақстан халықтарының бірлігін нығайтады	22,0	21,9	22,1
Оң қарайтын шығармын, себебі жар таңдауда ұлт маңызды емес	21,0	21,9	20,4
Көзқарасым бейтарап, жар таңдауда әркім ерікті	31,3	31,2	31,4
Қабылдамайтын шығармын, ұлтаралық некеде проблема көп болады	14,8	16,2	13,9
Қабылдамаймын, ұлтаралық неке ажырасумен аяқталады	7,0	6,7	7,2
Жауап бере алмаймын	3,9	2,2	5,0

Жас қазақстандықтардың көпшілігі ерлі-зайыптылардың этникалық әр түрлілігі отбасындағы жанжалға себеп болады деп санамайды. Осылайша, сауалнамаға қатысқандардың 30,1% ұлттың әр түрлі болуы отбасылық жанжалға ешқандай ықпал жасамайды десе, сауалнамаға қатысқан жастардың 35,4% жанжал ерлі-зайыптылар арасында махаббат болмағанда туындайды деп ойлайды. Сұраққа оң жауап бергендер 23,6% (6-диаграмма).

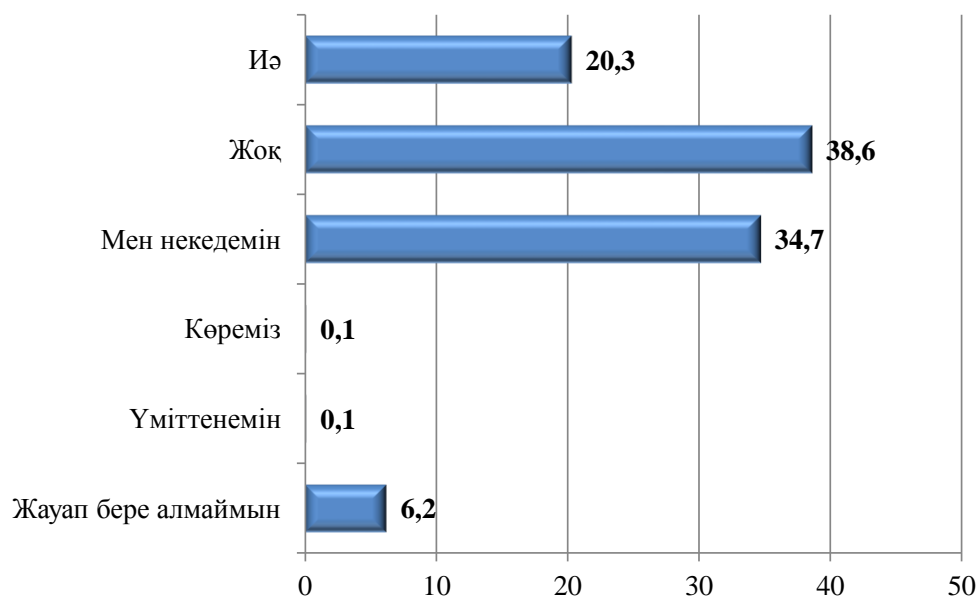
6-диаграмма. «Ерлі-зайыптылардың этникалық (діни тұрғыда) әр түрлілігі отбасылық жанжалдың туындауына себеп бола ма?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Сауалнаманың нәтижелері бойынша алдағы екі жыл ішінде отбасын құруды жоспарлаған жастар көлемі сауалнамаға қатысқандардың 20,3% құрайды. Сұраққа қарсы жауап бергендер сауалнамаға қатысқан жастардың

38,6%, ал сауалнамаға қатысқан жастардың 34,7% неке құрған және өз отбасылары бар (7-диаграмма).

7-диаграмма. «Алдағы екі жыл ішінде Сіздің жоспарыңызда отбасын құру, некеге тұру бар ма?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

1-тарау бойынша қорытындылар:

Осы тарауды түйіндей келе отбасылық қарым-қатынас пен оның құрылымы тұрғысынан алғанда заманауи қазақстандық жастардың көзқарасының бірегей екендігін айту керек. Өзінің мінсіз отбасы туралы көзқарастарын айта келе жас қазақстандықтар барынша дәстүрлі және консервативтік құндылықтарды таңдайды, мәселен - бұл толық отбасы (екі ата-ананың болуы), жасы үлкендерге деген сый-құрмет, ресми тіркелген неке.

Жас қазақстандықтар оптимистік пікірде, өз мүмкіндіктерін орынды бағалайды және болашақта кездесуі мүмкін қиыншылықтарды шешуге дайын. Жастар отбасының маңыздылығы мен ондағы дұрыс қарым-қатынастың қалыптасуының маңыздылығын аса жоғары бағалайды.

Жас қазақстандықтар дәстүрлі ұстанымда және отбасына қатысты дәстүрлі, кейде тіпті консервативті пікірде.

Ерлі-зайыптылар арасындағы қарым-қатынаста өзара сыйластық пен шыдамдылық, махаббат пен қамқорлық, адалдық, өмір бойы жалғыз некенің болуы маңызды деген ойда. Жас қазақстандықтар көбінесе ресми некеге тұрғанды және нуклеарлық отбасы болғанын қалайды. Жастар үшін тағы бір маңызды нәрсе - бұл отбасының қаржылық ахуалы. Отбасылық жауапкершілікті бөлуде патриархат қағидаттар үстем. Балалардың болуы мен оларды бірлесіп тәрбиелеу – отбасылық өмірдің аса маңызды бөлігі.

Жастар көбіне ұлтаралық некеге бейтарап көзқараста екендіктерін көрсетті.

2-ТАРАУ. ДЕНСАУЛЫҚ ЖАҒДАЙЫ МЕН САЛАУАТТЫ ӨМІР САЛТЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУ АХУАЛЫН БАҒАЛАУ

Жас отбасылардың әлеуметтік бейімделуінің маңызды шарты - жастардың салауатты өмір салтын ұстануы, медициналық орталық қызметтеріне қол жетімді болуы, емханалардың көрсететін медициналық қызметтерінің сапалы болуы.

Нәтижелерге сәйкес жастар өз денсаулықтарына жақсы баға береді. Сауалнама қатысушыларының төрттен бір бөлігіне жуығы (24,1%) денсаулықтарын мықты десе, сауалнама қатысушыларының тағы жартысы (50,7%) жауаптың «денсаулығымы жақсы, сирек ауырамын» деген нұсқасын таңдаған. Сауалнаманы жүргізу кезінде жеке отбасы болмаған жастардың отбасылы жастарға қарағанда өз денсаулықтарын жоғары бағалайтынын аңғардық (8-диаграмма).

8-диаграмма. «Сіз өз денсаулығыңызды қалай бағалайсыз?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Сауалнаманың көрсетіп отырған нәтижелеріне қарасақ, сауалнамаға қатысқан жастардың жартысынан астамы (55,3%) соңғы алты ай ішінде емханаға немесе медицина орталығына жүгінген, соның ішінде сауалнамаға қатысқандардың 40,2% өздері барған, 15,1% балалармен барған (15-кесте).

15-кесте. «Соңғы алты айда Сіз дәрігерге, емханаға/медициналық орталыққа жүгіндіңіз бе?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Сауалнамаға қатысқандардың барлығы	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Иә, жеке басым бардым	40,2	38,2	41,5
Иә, баламен бардым	15,1	31,6	4,4
Жоқ, барған жоқпын	44,3	31,2	52,8
Иә, анаммен бардым	0,3	0,1	0,4
Жауап бере алмаймын	0,9	0,8	1,1

Егер жастар емханаға немесе медицина орталығына жүгінген болса, көптеген жағдайда бұл қалалық емхана немесе тұрғылықты жері бойынша немесе тіркелген жері бойынша отбасылық-дәрігерлік амбулатория болған.

Жеке медицина орталықтарына бару сирек, сауалнамаға қатысқан жастардың 10,6% ғана.

Жастардың отбасылық мәртебесінің медицина орталықтарына жүгіну себептеріне ықпал етпейтіндігін айта кеткен абзал, некедегі жастар да, некеде емес жастар да көбіне мемлекеттік медицина мекемелеріне барады (16-кесте).

16-кесте. «Егер дәрігерге, емханаға/медицина орталығына соңғы алты ай ішінде жүгінген болсаңыз оның мемлекеттік емхана немесе жеке медицина орталығы екендігін көрсетіңіз?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Сауалнамаға қатысқандардың барлығы	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Тұрғылықты жер/тіркелген жер бойынша мемлекеттік емхана	39,2	48,0	33,5
Отбасылық-дәрігерлік амбулатория	9,3	12,3	7,3
Жеке медицина орталығы	10,6	10,9	10,4
Дәрігерге барған жоқпын	36,4	25,3	43,5
Мемлекеттік емдеу мекемесіне де, жеке медицина орталығына да бардым	0,6	0,8	0,6
Жауап бере алмаймын	3,9	2,7	4,7

Жалпы алатын болсақ, сауалнамаға қатысқан жастардың барлығы көрсетілетін медициналық қызметтің сапасына қанағаттанады, олардың 31,7% дәрігерлердің біліктілігіне толық қанағаттанады және сенеді, ал 46,6% көңілі толады.

Сауалнаманың нәтижелері бойынша жеке отбасы жоқ жастар отбасылы жастарға қарағанда отандық медицинаға жоғары баға береді (17-кесте).

17-кесте. «Сіз өзіңіздің елді мекенде көрсетілетін медициналық қызметтердің сапасына қаншалықты қанағаттанасыз?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Сауалнамаға қатысқандардың барлығы	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Толық көңілім толады, өзіміздің дәрігерлерге толық сенемін	31,7	27,2	34,6
Аздап көңілім толмайтын жерлер бар, құзырлы медқызметкерлер мен дәрігерлер үнемі кездесе бермейді	46,6	52,0	43,0
Мүлде көңілім толмайды, бізде білікті дәрігер табу өте қиын	12,2	16,7	9,4
Жауап бере алмаймын	9,5	4,1	13,0

Көрсетілетін медициналық қызметтердің сапасына берілетін баға бойынша облыстық жіктелімді қарастыратын болсақ, көрсеткіштер төмендегідей. Көбіне медициналық қызметке көңілі толатындықтарын Ақмола облысының, Астана және Алматы қалаларының жастары айтты. Ал медициналық қызметтердің сапасына қанағаттанбайтындар саны Павлодар және Жамбыл облыстарында көп (18-кесте).

18-кесте. Сұраққа алынған жауаптың жіктелімі: Сіз өзіңіздің елді мекенде көрсетілетін медициналық қызметтердің сапасына қаншалықты қанағаттанасыз? (облыстық жіктелім бойынша, % өрнектелеген)

	Толық көңілім толады, өзіміздің дәрігерлерге толық сенемін	Аздап көңілім толмайтын жерлер бар, құзырлы медқызметкерлер мен дәрігерлер үнемі кездесе бермейді	Мүлде көңілім толмайды, бізде білікті дәрігер табу өте қиын
Ақмола облысы	55,7	32,9	1,3
Ақтөбе облысы	39,6	45,5	12,9
Алматы облысы	32,2	50,2	11,8
Атырау облысы	36,8	48,5	10,3
Шығыс Қазақстан облысы	18,6	58,6	13,8
Жамбыл облысы	14,9	40,5	26,4
Батыс Қазақстан облысы	15,5	43,7	15,5
Қарағанды облысы	20,8	57,7	10,1
Қостанай облысы	15,6	71,9	11,5
Қызылорда облысы	49,4	28,1	15,7
Маңғыстау облысы	41,9	39,2	14,9
Павлодар облысы	24,4	52,6	21,8
Солтүстік Қазақстан облысы	27,3	49,1	3,6
Оңтүстік Қазақстан облысы	26,8	45,9	15,3
Астана қаласы	40,6	51,5	5,0
Алматы қаласы	51,1	31,8	4,0

2-тарау бойынша қорытындылар:

Осылайша, сауалнамаға қатысқан жастардың басым көпшілігі денсаулықтарына шағымданбайды, олар ауырмайды немесе сирек ауырады (74,8%). Өз денсаулықтарына орташа немесе нашар баға беретін жастардың барлығына жуығы некеде тұрғандар, бұған жас ерекшелігінің де себеп болуы мүмкін (23-29 жастағылар).

Сауалнамаға қатысқан жастардың жалпы көрсеткіштер бойынша денсаулықтарының жақсы екендігіне қарамастан, жартысынан астамы соңғы алты ай ішінде медициналық көмекке жүгінген. Некеде тұрған жастар некеде тұрмаған жастарға қарағанда жиі барады – 38,2% өздері барса, 31,6% баламен барған.

Сауалнамаға қатысқан жастар жалпы алғанда медициналық қызметтерге қанағаттанады. Көңілі толатындығын айтқан жастар Ақмола облысында, Астана және Алматы қалаларында көп. Көңілі толғандығын айтқан жастар аз кездесетін өңірлер - Жамбыл және Павлодар облыстары.

3-ТАРАУ. ЖАСТАР МЕН ЖАС ОТБАСЫЛАРДЫҢ БОС УАҚЫТЫН ТИІМДІ ӨТКІЗУІН ҰЙЫМДАСТЫРУ

Қоғам дамуының заманауи жағдайында адам үшін бос уақыт басты құндылық болып табылады, бұл - жеке дамуға арналған уақыт. Десек те, уақытқа құндылық ретінде көзқарас бірден қалыптаспайды. Зерттеушілердің біразы бос уақытты шектеусіз мүмкіндіктер кеңістігі деп түсіндіреді, оны тек «жұмыстан дем алу» деп қана емес, «жеке басы үшін демалыс» деп те түсіну керек. Сондықтан да ол жалпы мәдени құндылық қатарына жатады.

Жастардың әлеуметтік бейімделуінің нәтижелі болуы үшін салауатты өмір салтының қалыптастырылуымен қатар олардың бос уақыттарының тиімді өткізілуін ұйымдастыру мен жас қазақстандықтардың мәдени дамуын қолдау да маңызды.

Сауалнама нәтижелері көрсеткендей, жастар арасындағы бос уақытты өткізудің ең танымал әдісі – үйде, отбасы қасында болуы (53,0%). Бос уақытты өткізу амалының екінші орнында достармен және таныстармен кездесу тұр (35,0%).

Отбасылы жастардың отбасылы емес жастарға қарағанда бос уақытын өткізу әдістерінің өзгеше екендігін атап айту керек. Сауалнамаға қатысқандардың ішіндегі отбасылы жастар бос уақыттарын үйде, отбасымен бірге (64,2%) өткізеді, теледидар, видео қарайды (32,8%) және отбасы мен жақындарын алып, табиғатқа шығады (29,4%). Өздерінің жеке отбасы жоқ жастар үйде (45,8%) болады, достарымен және таныстарымен кездеседі (39,9%), Ғаламтор желісінде отырып, компьютерлік ойындар ойнайды (28,6%) (19-кесте).

19-кесте. «Сіз бос уақытыңызды әдетте қалай өткізесіз?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген) (%)

	Сауалнамаға қатысқандардың барлығы	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Бос уақытымда үйде, отбасымның қасында боламын	53,0	64,2	45,8
Отбасыммен, жақындарыммен табиғатқа шығамын	25,2	29,4	22,6
Теледидар, видео қараймын	29,5	32,8	27,4
Музыка тыңдаймын	20,2	11,8	25,7
Ғаламтор желісінде отырамын, компьютерлік ойындар ойнаймын	24,1	17,2	28,6
Спорттық секцияларға барамын, спортпен шұғылданамын	12,2	7,8	15,1
Кітап оқимын, сурет саламын, музыкамен айналысамын	8,7	6,6	10,1
Достармен, таныстармен кездесемін	35,0	27,5	39,9
Қосымша жұмыс жасаймын	8,8	9,4	8,5
Театрға, операға, концерттерге барамын	3,8	4,7	3,2

Кинотеатрға барамын	4,5	4,3	4,7
Кәсіби курстарға барамын	2,1	0,8	3,0
Тілдік курстарға барамын	2,0	0,8	2,8
Мешітке/шіркеуге барамын	2,7	3,3	2,3
Қоғамдық-саяси қызметпен айналысамын	0,3	0,5	0,2
Ештеңе істемеймін, жай тынығамын	2,7	2,9	2,6
Бос уақытым жоқ	3,8	7,1	1,7
Басқа (сүйікті адамдарым үшін дәмді тағамдар әзірлеймін, пісіремін, балық аулауға барамын, кітапханаға барамын, кітап оқимын, үй шаруасымен айналысамын, жұмыс іздеймін)	0,2	0,4	0,3
Жауап бере алмаймын	0,2	0,1	0,3

«Сіздің отбасыңыздың бос уақытын бірге өткізуі қаншалықты жиі?» деген сұраққа көпшілік «демалыс күндері» деген жауапты берді (38,9%) (20-кесте).

20-кесте. «Сіздің отбасыңыздың бос уақытын бірге өткізуі қаншалықты жиі, атап айтқанда бірге демалу, кинотеатрға, театрға бару, саябақта серуендеу және т.б.?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Сауалнамаға қатысқандардың барлығы	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Күн сайын	10,2	10,1	10,4
Демалыс күндері	38,9	43,8	35,8
Айына бір рет	29,1	26,7	30,6
Уақыт жоқ	18,3	16,2	19,8
Жарты жылда бір рет	0,5	0,4	0,7
Қаражат жоқ	0,1	0,4	-
Еңбек демалысы кезінде	-	0,1	-
Жауап бере алмаймын	2,6	2,4	2,8

Ауылдық жастардың «Сіздің отбасыңыздың бос уақытын бірге өткізуі қаншалықты жиі?» сұрағына жауап бере отырып қалалық жастарға қарағанда «уақыт жоқ» (24,0%) деген жауап нұсқасын жиі таңдағандығы қызықты (14,1%).

Қалалық жастар бос уақыттарын отбасымен демалыс күндері бірге өткізеді (42,7%), ал ауылдық жастар күн сайын уақыт таба алады (11,7%) (21-кесте).

21-кесте. «Сіздің отбасыңыздың бос уақытын бірге өткізуі қаншалықты жиі, атап айтқанда бірге демалу, кинотеатрға, театрға бару, саябақта серуендеу және т.б.?» сұрағына алынған жауаптар (қалалық және ауылдық жастар жіктелімінде, % өрнектелген)

	Қалалық жастар	Ауылдық жастар
Күн сайын	9,2	11,7
Демалыс күндері	42,7	33,9
Айына бір рет	30,5	27,3
Уақыт жоқ	14,1	24,0
Жарты жылда бір рет	0,7	0,4
Қаражат жоқ	0,1	0,2
Еңбек демалысы кезінде	-	0,1
Жауап бере алмаймын	2,8	2,5

3-тарау бойынша қорытындылар:

Уақыт өткізудің ең танымал түрінің отбасымен бірге үйде болу екендігі анықталды (53,0%). Бос уақытын осылай өткізетіндер арасында отбасылы жастар көп (64,2%), отбасылы емес жастар аз (45,8%). Некеде емес және өздерінің жеке отбасы жоқ жастар көбінесе бос уақыттарын достарымен, таныстарымен өткізгенді қалайды, болмаса Ғаламтор желісінде отырып, компьютерлік ойындар ойнайды.

Театрға, операға бару, кітап оқу және сурет салу, тілдік курстарға бару сияқты амалдар жастар арасында кең тарамаған.

Сауалнамаға қатысқан жастардың көпшілігі бос уақыттарын демалыс күндері осылай өткізеді.

4-ТАРАУ. ЖАС ОТБАСЫЛАРДЫҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Сауалнамаға қатысқан жастардың жартысы елдегі әлеуметтік-экономикалық жағдай отбасында қалыптасатын қарым-қатынасқа әсер етеді деген пікірде (51,4%). Олардың 23,9% отбасындағы жанжал қаржылық қиыншылыққа байланысты туындайды десе, төрттен бір бөлігінен астамы (27,5%) көп жұмыс істейтіндіктен, отбасымен кездесу сирек болатындықтан деген (22-кесте).

22-кесте. «Елдегі әлеуметтік-экономикалық жағдай Сіздің отбасыңыздағы жалпы климатқа әсер ете ме?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Сауалнамаға қатысқандардың барлығы	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Иә, отбасында қаржылық қиыншылыққа байланысты жанжал туындайды	23,9	27,7	21,5
Иә, көп жұмыс жасайтындықтан отбасына көңіл аз бөлінеді	27,5	32,3	24,4
Жоқ, сыртта болып жатқан жағдайлар отбасы ішіндегі жағдайға ықпал ете алмайды	43,2	38,0	46,5
Жауап бере алмаймын	5,4	1,9	7,7

Сауалнама нәтижесінде алынған көрсеткіштерге келетін болсақ, жас отбасылардың негізгі мәселесі - баспананың жоқтығы (58,3%), айлықтың төмендігі (43,5%) және жұмыссыздық (41,9%). Аталған қиыншылықтар барлық жастарға ортақ (23-кесте).

Сауалнамаға қатысқан отбасылы жастардың 19,1% басты проблема ретінде мемлекет тарапынан жәрдемнің жоқтығы дейді, ал отбасылы емес жастар арасында бұл осы жауапты бергендердің үлесі 14,8%.

23-кесте. «Сіздің ойыңызша елімізде жастар қандай қиыншылықтармен жиі кездеседі?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Сауалнамаға қатысқандардың барлығы	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Жеке баспананың болмауы	58,3	62,5	55,6
Жалақының төмендігі	43,5	44,9	42,6
Жұмыссыздық	41,9	46,1	39,3
Жұмыс пен оқудың қатар болуы	9,4	8,1	10,2
Мелекет тарапынан жәрдемнің болмауы	16,5	19,1	14,8
Жас отбасына ата-аналардың араласуы	17,5	18,1	17,2
Жастардың жауапты шешім қабылдауға дайын болмауы	21,7	21,2	22,1
Балалардың болмауы	9,4	9,2	9,5
Той жасауға мүмкіндіктің болмауы	3,7	2,7	4,4
Ерлі-зайыптылар арасында жақыныдықтың болмауы	-	0,1	-
Түсініспеушілік	-	-	0,1
Жауап бере алмаймын	3,4	0,1	5,5

Жастардың кездестіретін қиыншылықтары мен мәселелеріне қарамастан, көпшілігі өз отбасының берекесіне риза, олар өздерінің жеке тұратындықтарына немесе ата-аналарымен бірге тұратындықтарына қарамастан, сауалнамаға қатысқан жастардың 38,2% толық риза, 48,4% риза шығармын деген жауапты таңдаған (9-диаграмма).

9-диаграмма. «Сіз өзіңіздің отбасыңыздың материалдық игілігіне қанағаттанасыз ба? Егер Сіз ата-анаңызбен бірге тұратын болсаңыз, ата-аналық отбасындағы берекеге көңіліңіз тола ма?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Сауалнаманың нәтижелері көрсеткендей, жасы неғұрлым үлкен болса, материалдық игілікке көңілі толмайтындар қатары соғұрлым басым (24-кесте). Жасы 14-18 аралығындағы жастардың 7,1% отбасылық берекеге көңілім толатын шығар немесе көңілім толмайды деген жауап нұсқасын таңдаған, ал жасы 24-29 арасындағы жастардың арасында бұл көрсеткіш 13,8 ғана.

24-кесте. «Сіз өзіңіздің отбасыңыздың материалдық игілігіне қанағаттанасыз ба? Егер Сіз ата-анаңызбен бірге тұратын болсаңыз, ата-аналық отбасындағы берекеге көңіліңіз тола ма?» сұрағына алынған жауаптар (жас ерекшелігі жіктелімі бойынша, % өрнектелген)

	14 - 18 жас аралығы	19 - 23 жас аралығы	24 - 29 жас аралығы
Иә, көңілім толығымен толады	48,0	41,2	31,4
Көңілім толатын шығар	42,2	46,8	52,6
Көңілім толмайтын шығар	5,8	7,9	11,3
Жоқ, мүлде көңілім толмайды	1,3	1,6	2,5
Жауап бере алмаймын	2,8	2,5	2,2

Сауалнамаға қатысқандардың басым көпшілігі баспана жағдайларына қанағаттанады (86,4%). Сауалнамаға қатысқан отбасылы жастардың баспана жағдайына көңілдерінің толмайтындығын жиі көрсеткендіктерін айта кету

керек – 14% (сұрақтың жауаптарының «қанағаттанбайтын шығармын» және «мүлде қанағаттанбаймын» нұсқаларының қосындысы) (25-кесте).

25-кесте. «Сіздің өзіңіздің баспана жағдайыңызға қаншалықты көңіліңіз толады?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Сауалнамаға қатысқандардың барлығы	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Көңілім толығымен толады	39,5	33,7	43,3
Көңілім толатын шығар	46,9	51,1	44,2
Көңілім толмайтын шығар	9,2	10,6	8,3
Көңілім мүлде толмайды	2,4	3,4	1,7
Жауап бере алмаймын	1,9	1,1	2,5

Сауалнама нәтижелеріне келер болсақ, жастардың баспана жағдайына көңілдерінің толуы немесе толмауы олардың тұрғылықты жерлеріне байланысты емес. Сауалнамаға қатысқан ауылдық жастар да, қалалық жастар да баспана жағдайларына жоғары баға береді – 87,1% және 85,7%, сәйкесінше (26-кесте).

26-кесте. «Сіздің өзіңіздің баспана жағдайыңызға қаншалықты көңіліңіз толады?» сұрағына алынған жауаптар (қалалық және ауылдық жастар жіктелімі бойынша, % өрнектелген)

	Қалалық жастар	Ауылдық жастар
Көңілім толығымен толады	42,5	35,6
Көңілім толатын шығар	44,6	50,1
Көңілім толмайтын шығар	8,7	9,8
Көңілім мүлде толмайды	2,6	2,1
Жауап бере алмаймын	1,6	2,5

Сауалнама нәтижесі аңғартып отырғандай, жастардың (жас жігіттердің немесе қыздардың) жасы неғұрлым үлкен болса, баспана жағдайына көңілі толмау көрсеткіші соғұрлым жоғары. Мысалы, сауалнамаға қатысқан 24-29 жас аралығындағылардың 14,0% баспана жағдайларына мүлде көңілінің толмайтындығын айтып, көңілім толмайтын шығар деген жауапты көрсеткен, ал бұл көрсеткіш 14-18 жас аралығындағы жастарда екі есе төмен – 6,7%. Демек, жасы неғұрлым ересек болған сайын, өз баспанасы жайлы көп ойланады және бар баспанасына беретін бағаға сараң (27-кесте).

27-кесте. «Сіздің өзіңіздің баспана жағдайыңызға қаншалықты көңіліңіз толады?» сұрағына алынған жауаптар (жас ерекшелігі жіктелімі бойынша, % өрнектелген)

	14 - 18 жас аралығы	19 - 23 жас аралығы	24 - 29 жас аралығы
Көңілім толығымен толады	51,4	41,2	32,5
Көңілім толатын шығар	40,0	44,6	51,9
Көңілім толмайтын шығар	5,2	9,4	11,1
Көңілім мүлде толмайды	1,5	2,3	2,9
Жауап бере алмаймын	1,9	2,5	1,6

4-тарау бойынша қорытындылар:

Сауалнамаға қатысқан жастардың жартысынан сәл астам бөлігі елдегі әлеуметтік-экономикалық жағдай отбасылық микроклиматқа әсер етеді деп санайды (51,4%). Оның үстіне отбасылы жастар отбасылы емес жастарға қарағанда елдегі экономикалық жағдай мен өзгерістерге сезімталдау келеді.

Жастар жолығатын негізгі қиыншылықтар – бұл өз баспанасының болмауы, жалақының төмендігі және жұмыссыздық. Ал мемлекет тарапынан жәрдемнің болмауын некелі жастардың көпшілігі айтады (19,1%).

Жалпы алғанда, жастар кездестіретін қиыншылықтар мен кедергілер болашаққа сеніммен қарауларына және жастардың оптимистік көңіл-күйлеріне нұқсан келтірмейді, некелі жастар мен некеде емес жастар арасында жағдай бірдей.

5-ТАРАУ. ЖАСТАР АРАСЫНДАҒЫ АЖЫРАСУ СЕБЕПТЕРІ

18-29 жас аралығындағы жастарда кездесетін ажырасу себептері аса өзекті мәселе. Жыл сайын жастар арасындағы ажырасу көрсеткіштері артып келеді. Жас жігіттер мен қыздардың 20-24 жастағылары алаңдатушылық тудырады.

«Қандай себептерге байланысты жас отбасылардың қарым-қатынастарының қалыптаспауы мүмкін?» деген сұраққа сауалнамаға қатысқандардың жартысы «жастардың отбасылық өмірге дайын болмауы» деп көрсетті (50,9%), содан соң: тұрмыстық қиыншылықтар - 23,3%, жастардың бірге өмір сүруді бастағанға дейін бір-бірін жақсы тани алмауы - 21,7% (28-кесте).

28-кесте. «Сіз қалай ойлайсыз, қандай себептерге байланысты жас отбасылардың қарым-қатынастарының қалыптаспауы мүмкін?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Сауалнамаға қатысқандардың барлығы	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Отбасылық өмірге дайын болмау	50,9	48,9	52,3
Махаббат сезімінің бәсеңдеуі	16,1	17,7	15,1
Бірге өмір сүруді бастағанға дейін бір-бірін жақсы тани алмау	21,7	22,1	21,5
Отбасының материалдық игілігінің төмендігі	20,0	21,6	18,9
Тұрмыстық қиыншылықтар	23,3	26,6	21,2
Баспана жағдайының нашарлығы	9,7	9,9	9,6
Отбасында зорлық-зомбылықтың болуы	6,9	7,3	6,7
Балалардың болмауы	9,5	10,4	9,0
Жастардың қарым-қатынасына ата-аналардың араласуы	8,6	9,4	8,1
Тәрбиенің дұрыс болмауы	-	0,1	-
Жауап бере алмаймын	3,3	-9	4,9

Некедегі және некеде емес жастардың басым көпшілігі (79,4%) жас ерлі-зайыптылардың ажырасуына қарсы.

Сауалнамаға қатысқандардың некедегілерінің 16,5% егер жастар некеде бақытты болмаса, онда ажырасумен аяқталады деген, ал некеде емес жастардың арасында бұл көрсеткіш 17,4% (29-кесте).

29-кесте. «Сіз жас отбасылы адамдардың ажырасуына қалай қарайсыз?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Сауалнамаға қатысқандардың барлығы	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Мүлде қарсымын, әсіресе, балалар болғанда	49,9	52,5	48,1
Қарсы шығармын	29,5	29,4	29,6
Егер жас ерлі-зайыптылар некеде бақытты болмаса, ажырасумен аяқталады	17,0	16,5	17,4
Жауап бере алмаймын	3,5	1,5	4,9

Сауалнама нәтижелерін талдай келе мынадай заңдылықты байқадық: сауалнамаға қатысқандардың жасы неғұрлым үлкен болса, пікірлері соғұрлым бейтарап, егер отбасылық бақыт болмаса ажырасуға болады деп санайды (ересек жастағылар арасында көрсеткіш - 18,7%, ал 14-18 жас аралығындағы сауалнама қатысушылары бойынша - 13,3%). Керісінше, респонденттің жасы кіші болған сайын жастардың ажырасуына қарсылық білдірушілер қатары басым (көрсеткіш 51,4%, 24-29 жастағылар арасында көрсеткіш - 48,4%) (30-кесте).

30-кесте. «Сіз жас отбасылы адамдардың ажырасуына қалай қарайсыз?» сұрағына алынған жауаптар (жас ерекшелігі жіктелімі бойынша, % өрнектелген)

	14 - 18 жас аралығы	19 - 23 жас аралығы	24 - 29 жас аралығы
Мүлде қарсымын, әсіресе, балалар болғанда	51,4	50,9	48,4
Қарсы шығармын	29,0	28,8	30,2
Егер жас ерлі-зайыптылар некеде бақытты болмаса, ажырасумен аяқталады	13,3	17,3	18,7
Жауап бере алмаймын	6,2	3,0	2,6

Сауалнамаға қатысқан жастардың гендерлік белгілері жастардың ажырасуына қатысты пікірге әсер етпейді (31-кесте).

31-кесте. «Сіз жас отбасылы адамдардың ажырасуына қалай қарайсыз?» сұрағына алынған жауаптар (гендерлік жіктелім бойынша, % өрнектелген)

	Ерлер	Әйелдер
Мүлде қарсымын, әсіресе, балалар болғанда	47,1	52,5
Қарсы шығармын	32,3	26,9
Егер жас ерлі-зайыптылар некеде бақытты болмаса, ажырасумен аяқталады	16,6	17,5
Жауап бере алмаймын	4,0	3,1

Нәтижелерге келсек, ажырасудың басты себебі қаржылық қиыншылықтар, мысалы: несие, ипотека, қарыздар және т.б., бұл мәселені жастардың 43,8% белгілеген.

Жастарды ажырасуға дейін апаратын екінші себеп - баспананың болмауы (38%). Сауалнама қатысушыларының төрттен бір бөлігі ажырасу себебін ерлі-зайыптылардың адал болмауы деп көрсеткен (25,1%). Тағы да төрттен бір бөлігінен астамы себеп ретінде жағымсыз қылықтарды атаған (ішімдікке салыну, темекі тарту, ойынқұмарлық) (25,9%) (32-кесте).

32-кесте. «Сіз қалай ойлайсыз, жастар не себепті ажырасады, неліктен жас отбасы бұзылады?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Сауалнамаға қатысқандардың барлығы	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Баспананың болмауына байланысты	38,0	41,5	35,8
Қаржылық қиыншылықтарға байланысты (несиелер, ипотека, қарыздар және т.б.)	43,8	49,1	40,3
Балалардың болмауы	17,6	18,8	16,8
Жастардың қарым-қатынасына ата-аналардың араласуы	17,5	17,9	17,2
Жұмысқа тұрудың қиындығы	14,9	14,0	15,5
Ерінің (зайыбының) тарапынан зорлық-зомбылықтың көрсетілуі	12,0	12,8	11,5
Баланың тууына, тәрбиеленуіне қатысты қиыншылықтар	6,5	7,5	5,9
Балалардың мектепке дейінгі мекемеге орналастырылуына қатысты қиыншылықтар	3,0	3,1	3,0
Ерінің (зайыбының) ата-анасымен қатым-қатынасқа байланысты қиыншылықтар	7,6	8,0	7,4
Жағымсыз әдеттер (ішімдікке салыну, темекі тарту, ойынқұмарлық)	25,9	26,3	25,7
Бос уақытты бірге өткізу мүмкіндігінің болмауы	3,9	4,7	3,4
Ерлі-зайыптылардың адал болмауы	25,1	28,5	22,9
Ортақ мүдденің жоқтығы, білім деңгейінің әр түрлі болуы	5,2	3,6	6,3
Ортақ көзқарастың, ұқсас пікірдің (саяси, діни) болмауы	4,2	4,7	3,9
Ерінің (зайыбының) тарапынан зорлық-зомбылықтың көрсетілуі, ерсілік	8,5	8,4	8,6
Біздің отбасымызда жанжал жоқ	4,0	2,0	5,3
Махаббат сезімінің өтуіне байланысты	-	-	0,1
Отбасылық өмірге дайын болмау	-	-	0,1
Жауап бере алмаймын	3,6	0,8	5,5

Жастардың көпшілігі, сауалнама нәтижелеріне қарайтын болсақ, отбасын сақтап қалу үшін орын алатын қиыншылықтарды шешуге тырысуға дайын. Сауалнама қатысушыларының 42,9% «Егер некеде қандай да бір көңіл толмаушылық туындаса, ажырасасыз ба?» сұрағына отбасылық қиыншылықтан қорықпаймын деген жауап берген. Сауалнама қатысушыларының үштен бірі «ажыраспайтын шығармын» деген жауапты таңдаған (29,2%).

Сауалнама қатысушылары арасындағы некедегі жастардың некеде емес жастарға қарағанда отбасылық қиыншылықтарды шешуге дайындықтарының басым екендігін атап айтқан жөн (33-кесте).

33-кесте. «Егер некеде қандай да бір көңіл толмаушылық туындаса, ажырасасыз ба?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Сауалнамаға қатысқандардың барлығы	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Жоқ, отбасылық қиыншылықтан қорықпаймын	42,9	50,4	38,0
Солай деп санамайтын шығармын	29,2	30,8	28,2
Солай деп санайтын шығармын	10,2	8,5	11,3
Иә, ажырасамын	4,7	3,7	5,4
Ажырасқанмын	0,1	-	0,2
Жауап бере алмаймын	12,8	6,6	16,8

Ересек жастағылар (24-29 жас аралығындағылар) «Егер некеде қандай да бір көңіл толмаушылық туындаса, ажырасасыз ба?» сұрағына қарсылықтарын жиі білдіреді. Бұл жастағылар мәселенің шешімін табу орынды деп санайды (34-кесте).

34-кесте. «Егер некеде қандай да бір көңіл толмаушылық туындаса, ажырасасыз ба?» сұрағына алынған жауаптар (жас ерекшелігі жіктелімі бойынша, % өрнектелген)

	14 - 18 жас аралығы	19 - 23 жас аралығы	24 - 29 жас аралығы
Жоқ, отбасылық қиыншылықтан қорықпаймын	36,3	42,3	46,5
Солай деп санамайтын шығармын	26,0	30,5	30,0
Солай деп санайтын шығармын	10,3	10,7	9,8
Иә, ажырасамын	3,9	4,9	5,1
Ажырасқанмын	-	0,2	0,2
Жауап бере алмаймын	23,4	11,4	8,4

5-тарау бойынша қорытындылар:

Сатистикалық деректер бойынша, жастар арасындағы ажырасу көрсеткіштері жыл сайын артып келеді. Осы сауалнаманың нәтижелері

бойынша, жастардың отбасылық өмірлерінің қалыптаспауының, ажырасуларының себебі - олардың отбасылық өмірге дайын болмаулары (50,9%).

Некедегі және некеде емес жастардың басым көпшілігі (79,4%) жас ерлі-зайыптылардың ажырасуына қарсы, некелі жастар да, некеде емес жастар да жас ерлі-зайыптыларының ажырасуына қарсылықтарын білдірді.

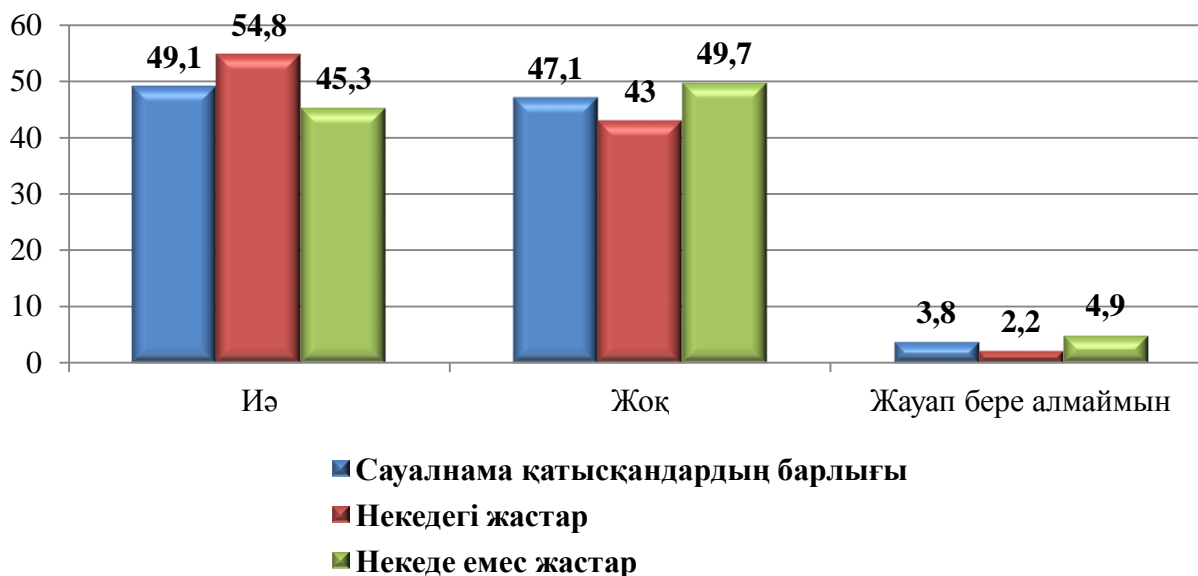
Сауалнама нәтижелерін талдай келе мынадай заңдылықты байқадық: сауалнамаға қатысқандардың жасы неғұрлым үлкен болса, пікірлері соғұрлым бейтарап, егер отбасылық бақыт болмаса ажырасуға болады деп санайды.

Жастардың арасындағы ажырасудың басты себептері – қаржылық қиыншылықтар (43,8%), баспананың болмауы (38,0%), жағымсыз дағдылар (25,9%) мен ерлі-зайыптылардың адал болмауы (25,1%).

6-ТАРАУ. ОТБАСЫНДАҒЫ ЗОРЛЫҚ-ЗОМБЫЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Зерттеу нәтижелеріне қарасақ, жастардың біздің қоғамдағы отбасында болатын зорлық-зомбылыққа қатысты пікірлері екіге жарылды. Сауалнамаға қатысқан жастардың 49,1% отбасында қазіргі кезде зорлық-зомбылық бар деп жауап берді. Ал некелі жастардың арасындағы бұл сұрақ бойынша көрсеткіш жоғарылау – 54,8% (10-диаграмма).

10-диаграмма. «Сіз қалай ойлайсыз, біздің қоғамда отбасылық зорлық-зомбылық бар ма?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Егер нәтижелерге жас ерекшелігі жіктелімі бойынша қарайтын болсақ, жағдай төмендегідей: сауалнамаға қатысушы жастар неғұрлым ересек болған сайын, отбасында зорлық-зомбылық бар деушілер қатары көп (көрсеткіш - 53,9%, 24 - 29 жас аралығындағылардың осынша бөлігі «иә» деп жауап берген) (35-кесте). 14-18 жастағылар отбасылық зорлық-зомбылық жоқ деп сенеді (сауалнамаға қатысқан жастардың 53,8% жауаптың «жоқ» деген нұсқасын таңдаған).

35-кесте. «Сіз қалай ойлайсыз, біздің қоғамда отбасылық зорлық-зомбылық бар ма?» сұрағына алынған жауаптар (жас ерекшелігі жіктелімі бойынша, % өрнектелген)

	14 - 18 жас аралығы	19 - 23 жас аралығы	24 - 29 жас аралығы
Иә	39,6	48,9	53,9
Жоқ	53,8	47,4	43,5
Жауап бере алмаймын	6,7	3,6	2,6

Жалпы алар болсақ, ерлер мен әйелдердің отбасындағы зорлыққа қатысты пікірлері ұқсас (36-кесте).

36-кесте. «Сіз қалай ойлайсыз, біздің қоғамда отбасылық зорлық-зомбылық бар ма?» сұрағына алынған жауаптар (гендерлік жіктелім бойынша, % өрнектелген)

	Ерлер	Әйелдер
Иә	47,9	50,2
Жоқ	47,9	46,3
Жауап бере алмаймын	4,2	3,5

Респонденттер алдыңғы сұраққа келісім білдіретін жауап берген болса, оларға келесі сұрақ қойылды: «Отбасындағы зорлықты кім жиі көреді?», сауалнама қатысушыларының жартысынан көбі «әйелдер» деп көрсетті (53,4%). Жауаптың «әйелдер» деген нұсқасын таңдағандар қатарында некелі және өз отбасы бар жастардың көптігін айта кетейік (57,1%), некеде емес жастар арасында бұл көрсеткіш - 50,6%.

Сауалнамаға қатысқан жастардың үштен бір бөлігі "балалар" нұсқасын көрсеткен (37,1%).

Сауалнама қорытындысы бойынша ерлер мен қарттардың отбасылық зорлық-зомбылыққа сирек ұшырайтындықтары анықталды – 2,7% және 6,8%, сәйкесінше (37-кесте).

37-кесте. «Егер бар болса, Сіздің ойыңызша, отбасылық зорлыққа кім жиі ұшырайды?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Сауалнамаға қатысқандардың барлығы	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Балалар	37,1	37,5	36,8
Ерлер	2,7	3,3	2,3
Әйелдер	53,4	57,1	50,6
Қарт адамдар	6,8	7,1	6,5
Жауап бере алмаймын	9,3	5,4	12,1

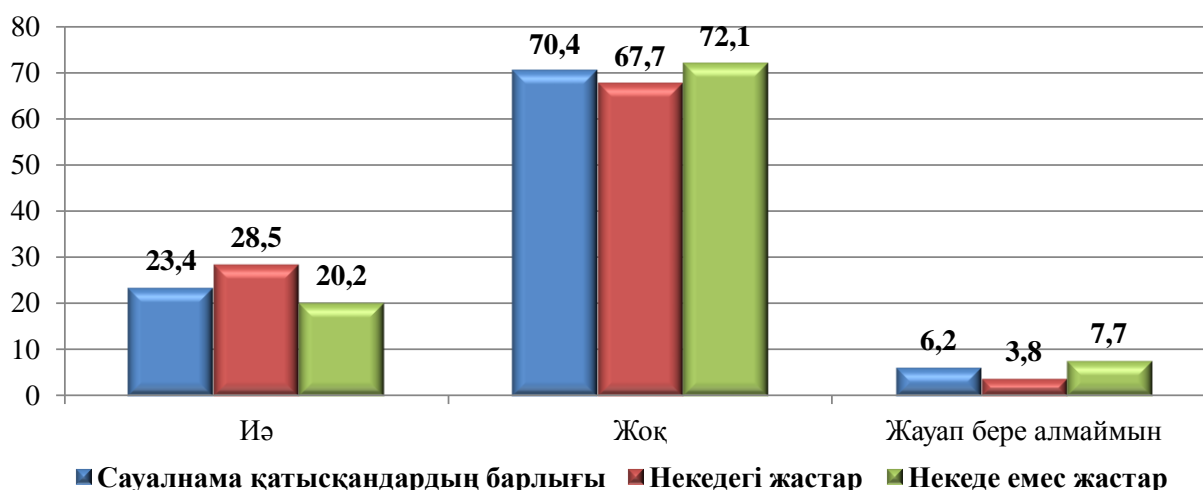
38-кесте. «Отбасындағы зорлық-зомбылықтың қандай түрі жиі кездеседі?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Сауалнамаға қатысқандардың барлығы	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Беттен тартып жіберу, итеру, теуіп жіберу	31,2	33,8	29,5
Жұдырықпен, әр түрлі заттармен ұру	28,2	33,1	25,0
Қарумен қорқыту немесе жарақаттау	5,2	4,8	5,5
Еркіне қарсы жыныстық қатынасқа түсу	7,7	8,1	7,5
Әйел адамның туыстарымен және достарымен араласуына кедергі болу	7,8	10,6	6,1
Шектен тыс қызғаншақтық көрсету	21,5	24,8	19,4
Отбасылық бюджетті бақылау және қаржылық шешімдерді бір жақты қабылдау	7,3	8,5	6,6

Әйел адамның оқуына, жұмыс жасауына және т.б. ниетіне қарсы болу	6,4	7,1	6,0
Балаларды тартып алу немесе ұрлап кету арқылы қорқыту	4,9	5,2	4,8
Сыртқы келбетін, дағдыларын, ақыл-ой қабілетін кемсіту	7,3	5,1	8,7
Отбасында зорлық-зомбылық жоқ	0,4	0,6	0,3
Жауап бере алмаймын	22,2	15,0	26,8

Сауалнама нәтижесіне сәйкес сауалнама қатысушыларының төрттен бір бөлігі отбасылық зорлық-зомбылыққа ұшыраған және ұшырап жүрген таныстарының бар екендігін атаған – 23,4%. Бұл сұраққа келісім білдіретін жауап бергендер қатарында отбасылы жастардың көп екендігін айта кету керек (28,5%), ал отбасылы емес жастарда көрсеткіш төмендеу (20,2%) (11-диаграмма).

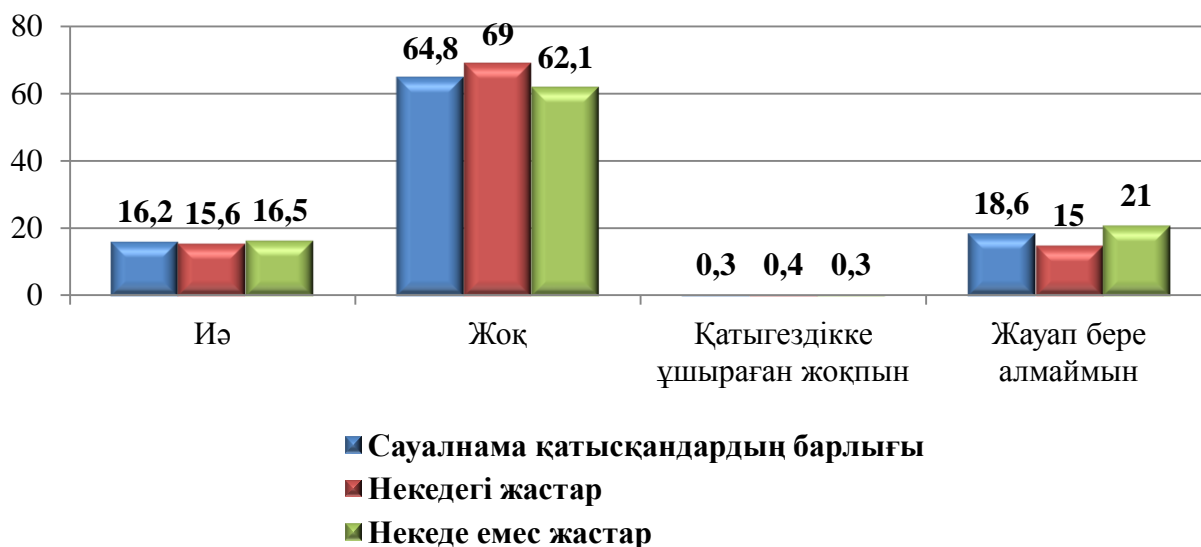
11-диаграмма. «Сіздің таныстарыңыздың арасында отбасылық зорлық-зомбылыққа ұшырған немесе ұшырап жүрген адамдар – ерлер/әйелдер/балалар бар ма?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Жастар зорлық-зомбылыққа ұшырағанда арнайы қызметтердің көмегіне жүгінуге дайын емес. Келіседі, демек, көмекке жүгінемін деген жауапты таңдағандар - 16,2% (12-диаграмма).

Некелі және отбасы бар жастар арнайы қызмет көмегіне жүгінуге дайын еместігін жиі атады (69,0%), некеде емес жастар арасында көрсеткіш жоғары (62,1%).

12-диаграмма. «Егер Сіз отбасылық зорлық-зомбылық көрсеңіз және Сізге жәрдем керек болса, қажетті көмек алу үшін арнайы әлеуметтік қызметтер көмегіне жүгінесіз бе?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Нәтижелерге көз жүгіртер болсақ, кіші жас тобының өкілдері отбасылық зорлық-зомбылыққа ұшырайтын болса қажетті көмекті алу үшін арнайы әлеуметтік қызмет көмегіне жүгінеді, көрсеткіш - 18,1%, ересектер арасында көрсеткіш төмен – 15,1% (39-кесте).

39-кесте. «Егер Сіз отбасылық зорлық-зомбылық көрсеңіз және Сізге жәрдем керек болса, қажетті көмек алу үшін арнайы әлеуметтік қызметтер көмегіне жүгінесіз бе?» сұрағына алынған жауаптар (гендерлік жіктелім бойынша, % өрнектелген)

	14 - 18 жас аралығы	19 - 23 жас аралығы	24 - 29 жас аралығы
Иә	18,1	16,5	15,1
Жоқ	58,3	65,2	67,8
Зорлық-зомбылық көрген жоқпын	-	0,3	0,5
Жауап бере алмаймын	23,7	18,0	16,6

Сауалнамаға қатысушы жас әйелдер қажетті көмек алу үшін әлеуметтік қызметке жүгінуге дайын екендіктерін жиі атады (20,5%), ерлер арасында көрсеткіш төмен (11,7%) (40-кесте).

40-кесте. «Егер Сіз отбасылық зорлық-зомбылық көрсеңіз және Сізге жәрдем керек болса, қажетті көмек алу үшін арнайы әлеуметтік қызметтер көмегіне жүгінесіз бе?» сұрағына алынған жауаптар (гендерлік жіктелім бойынша, % өрнектелген)

	Ерлер	Әйелдер
Иә	11,7	20,5
Жоқ	68,6	61,2
Зорлық-зомбылық көрген жоқпын	0,2	0,5
Жауап бере алмаймын	19,5	17,8

Сауалнамаға қатысқандардың көпшілігі әлеуметтік қызметке жүгінбейді, себебі, ұрсысты отбасынан шығару дұрыс емес деп санайды (27,0%). Оның үстіне бұл көрсеткіш некелі жастар арасында жоғары, некелі емес жастармен салыстырғанда – 32,5% және 23,5%, сәйкесінше.

Жастардың арнайы әлеуметтік қызмет көмегіне жүгінбеуінің тағы басқа себебі - олардың мұндай қызметтің бар екендігінен бейхабар болуы. Сауалнама қатысушыларының 21,3% мұндай арнайы әлеуметтік қызметтің бар екендігін және олардың қайда орналасқандығын білмейтіндіктерін айтқан (41-кесте).

41-кесте. «Сіз неліктен арнайы әлеуметтік қызметке көмек алу үшін бармайсыз?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Сауалнамаға қатысқандардың барлығы	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Сын мен түсініспеушіліктен қорқамын	8,1	7,7	8,4
Әлеуметтік қызмет жұмыскерлерінің біліктілігіне сенбеймін	13,0	14,0	12,4
Отбасы ішіндегі жанжалды ұядан шығару орынсыз деп санаймын	27,0	32,5	23,5
Әлеуметтік қызметтердің бар екендігі және қайда орналасқандықтары туралы ештеңе білмеймін	21,3	20,7	21,7
Қажеті жоқ	0,1	0,3	-
Мен жүгінемін	13,2	12,5	13,6
Мен ер адаммын, өзімді қорғай аламын	0,1	-	0,1
Олар ешқандай көмек көрсете алмайды	0,2	0,4	0,1
Жауап бере алмаймын	17,0	12,0	20,3

6-тарау бойынша қорытындылар:

Отбасындағы зорлық-зомбылық мәселесі қашан да, қай елде болмасын кездескен. Ал қоғамның бұл жағдайды шешуге қаншалықты дайын екендігі басқа мәселе, отбасындағы әлімжеттілікпен күресу - өз алдына үлкен шаруа. Сауалнамаға қатысушы жастардың пікірлері екіге жарылды – бір жартысы сұрақпен келісетін жауапты білдірсе (49,1%), келесі жартысы келіспейтіндіктерін айтты (47,1%).

Зерттеудің нәтижелерін талдайтын болсақ, жастардың ересек тобы біздің қоғамдағы отбасында зорлық-зомбылық пен әлімжеттік көрсету жиі кездеседі деп айтады (53,9%).

Әлімжеттілікке көбіне әйелдер (53,4%) мен балалар ұшырайды (37,1%), ер адамдар мен (2,7%) қарттар арасында (6,8%) бұл сирек кездесетін жағдай.

Сауалнама қатысушыларының төрттен бір бөлігі отбасылық зорлық-зомбылыққа ұшыраған және ұшырап жүрген таныстарының бар екендігін атаған – 23,4%.

Жастар зорлық-зомбылыққа ұшырағанда арнайы қызмет көмегіне жүгінуге дайын емес. Келіседі, демек, көмекке жүгінемін деген жауапты таңдағандар - 16,2%.

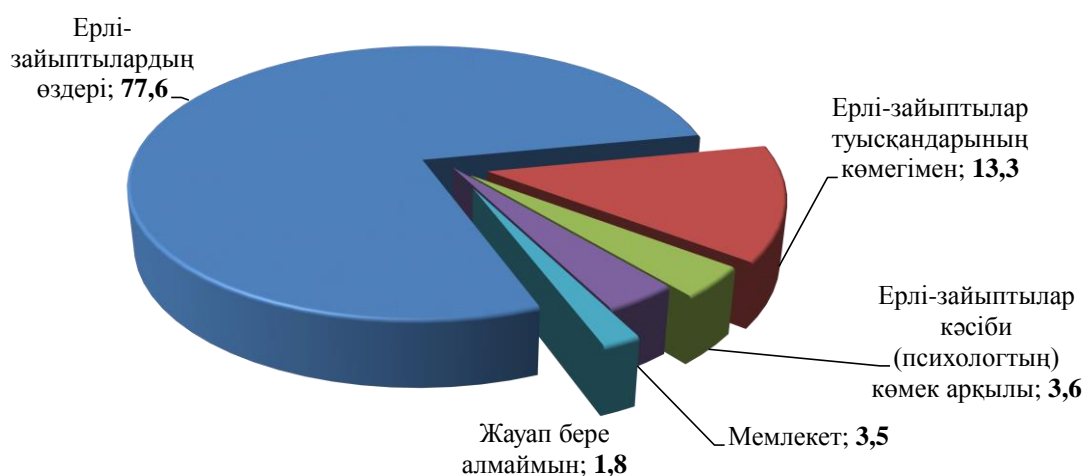
Сауалнамаға қатысқандардың көпшілігі әлеуметтік қызметке жүгінбейді, себебі, ұрсысты отбасынан шығару дұрыс емес деп санайды (27,0%). Ал жастардың арнайы әлеуметтік қызметке бармауының басқа себебі - жастардың мұндай қызметтердің бар екендігінен бейхабар болуы (21,3%).

7-ТАРАУ. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖАС ОТБАСЫН ҚОЛДАУДЫҢ МЕМЛЕКЕТТІК БАҒДАРЛАМАСЫ

Дүниежүзілік тәжірибеге сай жас отбасылардың әлеуметтік бейімделуінде оларға көрсетілетін мемлекеттік қолдау аса маңызды. Осы зерттеудің нәтижелері сауалнамаға қатысушы жастардың 3,5% ғана жастардың мәселесін мемлекет шеше алады деп айтқандығын көрсетіп отыр.

Сауалнамаға қатысқандардың басым көпшілігі (77,6%) жауаптың «ерлі-зайыптылардың өздері» деген нұсқаны таңдаған (13-диаграмма).

13-диаграмма. «Сіз қалай ойлайсыз, жас отбасылардың мәселелерін кімнің шешуі керек?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Сауалнамаға қатысқан жастардың жартысынан аз бөлігі Қазақстан жастары әлеуметтік тұрғыдан қорғалған және мемлекет тарапынан қолдау көріп отыр деп санайды (48,6%). Сауалнамаға қатысушы жастардың үштен бір бөлігі жас отбасылардың елімізде әлеуметтік қорғалмағандығын айтқан (30,1%), ал сауалнама қатысушыларының 16% жас отбасыларға көрсетілетін мемлекеттік көмек туралы ешқашан естімеген. Осылайша, сауалнама қатысушыларының жартысынан астамы Қазақстандағы жас отбасыларға көрсетілетін мемлекеттік қолдаудың бар екендігіне қатысты қарсы жауап берді.

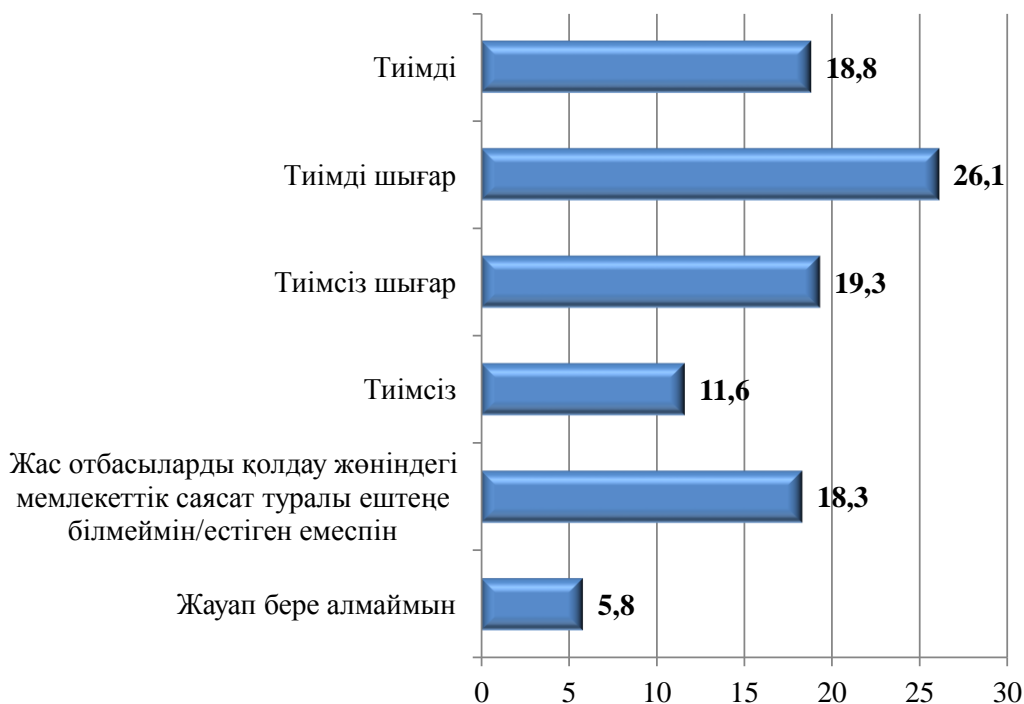
Айта кететін жайт, некелі жастардың некеде емес жастармен салыстырғанда баға беруі қатаңдау. Сауалнамаға қатысқан отбасылы жастардың 37,6% республикада жас отбасына көрсетілетін жәрдем жоқ деген (42-кесте).

42-кесте. «Сіз Қазақстанда жас отбасылар мемлекет тарапынан әр түрлі жеңілдіктер, бағдарламалар және т.б. жобалар түріндегі әлеуметтік көмек көріп отыр деп санайсыз ба?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Сауалнамаға қатысқандардың барлығы	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Иә, солай деп санаймын	23,6	24,9	22,8
Солай деп санайтын шығармын	25,0	25,8	24,5
Солай деп санамайтын шығармын	18,8	23,0	16,1
Жоқ, солай деп санамаймын	11,3	14,6	9,2
Әлеуметтік көмек және жас отбасылардың қорғалуы туралы ешқашан естіген емеспін	16,0	9,7	20,1
Жауап бере алмаймын	5,1	1,9	7,2

Сауалнамаға қатысқан жастардың жартысынан аз бөлігі (44,9%) еліміздегі жас отбасыларды қорғау саясатын тиімді деп санайды немесе тиімді деген ойда. Ал жастардың үштен бір бөлігі еліміздегі бұл істі тиімсіз деп санайтындықтарын айтты (30,9%). Тағы 18,3% жас отбасыларды қолдауға бағытталған мемлекеттік саясат туралы ештеңе естімеген және білмейді (14-диаграмма).

14-диаграмма. «Сіз еліміздегі жас отбасыларды қолдауға бағытталған мемлекеттік саясатты қалай бағалайсыз?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

Жас отбасыларды қолдаудағы мемлекеттік саясаттан сауалнамаға қатысқандардың арасында бейхабар жастардың көбісінің некеде еместігін айта кету керек (23,1%), некедегі жастармен салыстырғанда (10,8%). Дегенмен, сауалнамаға қатысқан некелі жастар жас отбасыларды қолдаудың мемлекеттік саясатына беретін бағалары төмен. Мысалы, жеке отбасы бар жастардың 38,1% мемлекеттік саясатты тиімді емес немесе тиімді емес шығар деп бағалайды (43-кесте).

43-кесте. «Сұраққа алынған жауаптың жіктелімі: Сіз еліміздегі жас отбасыларды қолдауға бағытталған мемлекеттік саясатты қалай бағалайсыз?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Тиімді	21,4	17,2
Тиімді шығар	26,7	25,7
Тиімсіз шығар	23,3	16,8
Тиімсіз	14,8	9,5
Жас отбасыларды қолдауға бағытталған мемлекеттік саясат туралы ештеңе естіген емеспін және білмеймін	10,8	23,1
Жауап бере алмаймын	3,1	7,7

Зерттеу нәтижесінен байқап отырғанымыздай, жастардың жас отбасын қорғау бағдарламаларына, атап айтқанда баспана бағдарламаларына қатысу деңгейі төмен. Тұрғын үй-құрылыс жинақ банкінің «Жас отбасы» бағдарламасына сауалнамаға қатысушы жастардың 8,0% ғана қатысқан, тағы жартысы (50,5%) бағдарлама туралы естіген.

Жаңа «Нұрлы жер» бағдарламасы туралы білетіндер саны одан да аз – 3,4%. Ал бағдарламалар туралы ештеңе білмейтіндер саны сауалнамаға қатысушылардың жартысынан көп – 51,3% (44-кесте).

44-кесте. «Сіз жас отбасыларды қолдауға арналған қандай бағдарламаларды білесіз?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Білемін, қатысқанмын	Естігенмін, бірақ қатысқан жоқпын	Білмеймін
1. «Жас отбасы» бағдарламасы бойынша берілетін баспана (ТҚЖБ)	8,0	50,5	41,5
2. «Нұрлы жер»	3,4	45,3	51,3

Жастардың мемлекеттік бағдарламаларға қатыспауларының басты себебі – өте ұзақ күту керек (19,9%), жемқорлық (бағдарлама қатысушыларының қатарына ілігу үшін біреудің қолына ақша беру керек) (18,6%), ипотекаға алынатын баспананың банктік пайыздарының мөлшері үлкен (18,0%) (45-кесте).

45-кесте. «Егер мемлекеттік бағдарламаға қатыспаған болсаңыз, неліктен екенін атап өтіңіз?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Сауалнамаға қатысқандардың барлығы	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Бюрократия, қажетті құжаттарды жинау үшін көп уақыт пен күш-жігер жұмсау керек	17,5	21,1	15,1
Жемқорлық, бағдарлама қатысушыларының тізіміне ілігу үшін біреудің қолына ақша беру керек	18,6	22,4	16,2
Ипотекаға берілетін баспананың банктік пайызының мөлшері үлкен	18,0	24,3	13,9
Қосымша жеңілдіктер қарастырылмаған	7,2	8,7	6,3
Өте ұзақ күту керек	19,9	19,7	20,0
Бұл еш пайдасы жоқ іс деп санаймын	13,2	16,0	11,4
Мен мемлекеттік бағдарламаға қатысқанмын	4,1	7,9	1,7
Басқа <i>(азаматтығымды ауыстыруды жоспарлап жүрмін, мемлекеттік бағдарламалар туралы сұрастырған емеспін, барлығына өз күшіммен қол жеткіземін, алдағы уақытта қатысуды жоспарлап жүрмін, мемлекеттік бағдарламалар туралы ештеңе білмеймін, баспана сапасыз, жөндеу жұмыстары қымбатқа түседі, іріктеу шарттары бойынша сай емеспін, ата-анам шешеді, мен жас отбасы емеспін)</i>	4,9	1,7	5,4
Жауап бере алмаймын	24,8	12,3	32,8

Сауалнаманың нәтижелері көрсетіп отырғандай, сауалнамаға қатысушы жастардың жартысынан аз бөлігі отбасын құруды жоспарлау мен отбасылық өмірге дайындауды жүзеге асыратын арнайы қызмет құру керек деп санайды (39,7%). Ал отбасылы жастар мұндай қызметтің керектігін жиірек айтады (48,1%), отбасылы емес жастар бұл туралы сирек айтады (34,3%). Ал жеке отбасы жоқ жастардың басым бөлігі көбіне бұл туралы ойланбағандықтарын айтты (34,4%) (46-кесте).

46-кесте. «Сіз қалай ойлайсыз, Сіз тұрып жатқан елді мекенде (қалада/ауылда) отбасын құруды және баланың өмірге келуін жоспарлау жөніндегі арнайы қызмет, ұйым құру керек пе?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Сауалнамаға қатысқандардың барлығы	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Иә, жастардың кеңес алып, сұрақтарын қоюлары үшін мұндай ұйым құру керек	39,7	48,1	34,3
Жоқ, мұндай қызмет керек емес, себебі отбасын құру және баланың өмірге келу мәселелерін отбасы ішінде шешу керек	23,9	26,5	22,3
Бұл туралы әзірге ойланбаппын	28,5	19,5	34,4
Жоқ, қажет емес, себебі бұл пайдасыз әрекет	0,2	0,3	0,2
Жауап бере алмаймын	7,5	5,7	8,7

47-кесте. «Сіздің ойыңызша ең алдымен жас отбасы өмірінің қандай бағыттарының заңды тұрғыда реттелуі керек?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Сауалнамаға қатысқандардың барлығы	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Баспана	51,6	56,9	48,2
Жұмыспен қамтылу	42,0	44,0	40,7
Тұрмыстық	11,8	12,5	11,4
Психологиялық жағдай	7,8	8,8	7,2
Құқықтық	15,9	17,7	14,8
Отбасылық өмірге дайындау	10,8	10,2	11,3
Баланың өмірге келуі мен оның тәрбиесі	6,5	7,5	5,9
Демалыс, бос уақыттың тиімді өткізілуі	2,6	1,8	3,1
Ерлі-зайыптылардың қарым-қатынастары	7,7	7,4	7,9
Бала мен ата-ана қарым-қатынасы	3,4	2,9	3,7
Жауап бере алмаймын	9,1	4,2	12,3

48-кесте. «Сізге төмендегі мамандардың көмегі қажет болды ма? Сіз мүмкін кеңес алу үшін оларға жүгінгіңіз келген шығар, бірақ қайда екенін білмеген боларсыз?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Кеңес алу керек болған, бірақ барған жоқпын	Бұрын кеңес алу үшін жүгінгенмін	Ешқашан барған емеспін, қажеті жоқ
1) Психолог	9,8	7,3	82,9
2) Отбасын жоспарлау және отбасылық қарым-қатынас жөніндегі маман	5,3	4,4	90,3
3) Заңгер (азаматтық отбасылық даулар бойынша)	6,4	7,1	86,5
4) Қаржылық кеңесші	8,2	7,8	83,9

Сауалнама нәтижесі бойынша жастар арасындағы туу көрсеткішін келесі шаралар арттыра алады: жеңілдікпен баспана беру немесе жер телімін беру (34,3%), аналық капитал беру (28,3%), жүктілік пен босануға байланысты берілетін жәрдемақыны ұлғайту (27,8%). Осылайша, бала туу көрсеткішін арттыратын шара болашақ ата-ананың материалдық жағдайының жақсаруына әкелмек. Жаңа балабақшалар салу және медициналық қызметтер сапасын арттыру сияқты шаралар сирек аталды – 5,0% және 8,3%, сәйкесінше (49-кесте).

49-кесте. «Сіз қалай ойлайсыз, қандай шара жас отбасылар арасындағы бала туу көрсеткішін арттыра алады?» сұрағына алынған жауаптар (% өрнектелген)

	Сауалнамаға қатысқандардың барлығы	Некедегі жастар	Некеде емес жастар
Аналық капитал беру	28,3	32,3	25,8
Жүктілік пен бала күтіміне байланысты берілетін жәрдемақыны арттыру	27,8	34,0	23,8
Жеңілдікпен баспана/жер телімін беру	34,3	36,4	33,0
Жаңа мектепке дейінгі білім беру мекемелерін салу	5,0	4,2	5,5
Көрсетілетін медициналық қызмет сапасын арттыру	8,3	8,5	8,1
Басқа (<i>хал-ахуалды жақсарту, елдегі жемқорлықты жою, басқа елдердің тәжірибесіне сүйену</i>)	0,2	0,2	0,4
Жауап бере алмаймын	11,9	2,8	17,9

7-тарау бойынша қорытындылар:

Жас отбасыларға әлеуметтік көмекті көрсету керек-ақ, мәселе жастардың мемлекеттік әлеуметтік көмектің мәнісін түсіне бермеуінде болып отыр. Сауалнамаға қатысқан жастардың басым көпшілігі отбасы мәселелерін шешуде тек өз күштеріне сене алады (77,6%).

Сауалнамаға қатысқан жастардың жартысынан аз бөлігі Қазақстан жастары әлеуметтік тұрғыдан қорғалған және мемлекет тарапынан қолдау көріп отыр деп санайды (48,6%). Сауалнамаға қатысушы жастардың үштен бір бөлігі жас отбасылардың елімізде әлеуметтік қорғалмағандығын айтқан (30,1%), ал сауалнама қатысушыларының 16% жас отбасыларға көрсетілетін мемлекеттік көмек туралы ешқашан естімеген.

Мемлекеттің жас отбасыларды қолдаудағы саясатын сауалнамаға қатысушы жастардың тек 44,9% ғана бағалаған. Сауалнама қатысушыларының үштен бірі мемлекеттік саясатты тиімсіз деп санайды (30,9%).

Жастардың мемлекеттік бағдарламаларға қатыспауларының басты себебі-өте ұзақ күту керек (19,9%), жемқорлық (бағдарлама қатысушысы

қатарына ілігу үшін біреудің қолына ақша беру керек) (18,6%), ипотекаға алынатын баспананың банктік пайыздарының мөлшері үлкен (18,0%).

Сауалнаманың нәтижелері көрсетіп отырғандай, сауалнамаға қатысушы жастардың жартысынан аз бөлігі отбасын құруды жоспарлау мен отбасылық өмірге дайындауды жүзеге асыратын арнайы қызмет құру керек деп санайды (39,7%). Ал отбасылы жастар мұндай қызметтің керектігін жиірек айтса (48,1%), отбасылы емес жастар бұл туралы сирек айтады (34,3%).

ҚОРЫТЫНДЫ

Отбасы институтын нығайту мен дамыту мемлекеттің әлеуметтік саясатының басым бағыты болып табылады, десек те, бірқатар шешімін таппаған мәселелер бар: ерте ана атану, әлеуметтік жетімдік, жастар арасындағы жиі ажырасу, тұрмыстық жәбір көрсетушілік, жастардың қартайған ата-аналары мен ересек жастағы жақындары үшін жауапкершілікті мойындарына алмауы.

Зерттеу бойынша анықталған көрсеткіштер отбасының жастар үшін ең басты құндылық болып қалатындығын көрсетіп отыр. Бұрыннан қалыптасқан көптеген ұстанымдар мен құндылықтардың өзгеру тенденциясы байқалады, дәстүрлі құндылықтар кейін қалған, жаңаша құндылықтар алдыңғы қатарда, дегенмен, жастардың басым бөлігінде қалыптасқан құндылық сипатында отбасы маңыздырақ. Әрбір тұлға дәл осындай құндылықтар негізінде өмірде өз таңдауын жасайды, өз дүниесін қандай да бір мәнге, маңыздылыққа толтырады, құндылық әлеуметтік белсенділіктің негізі, бұл адамның мінез-құлқына, әлеуметтік бағыт-бағдарды ұстануына және қоршаған ортаға деген көзқарасына, өзіне және өзгеге деген пікіріне әсер етеді.

Жоғарыда аталған қиыншылықтардың толық талдауы сол қиыншылықтардың пайда болу себептерін анықтауға мүмкіндік беріп, мемлекеттік орган қызметкерлерінің, оқу орындарының ұстаздарының, жастар ұйымы көшбасшыларының әрбір қазақстандық отбасындағы құндылықтар жүйесінің дамуы мен нығайтуына көңілдерін аудартып отыр. Отбасы институтын дамыту төңірегінде қарастырылған құндылықтар жүйесі қазіргі заман жастарымен атқарылатын жұмыстың ғылыми-әдістемелік бағытын анықтауға жағдай жасайды. Отбасының құндылық ретінде насихаттау өскелең буын үшін аса маңызды шара, құндылықты насихаттаудың бұқаралық ақпарат құралдары, ғылыми-публицистикалық әдебиеттер арқылы жүзеге асырылатын әдістерін қалыптастыруды талап етеді. Теле және радио жарнамалардың эфирде болуы уақыт өте келе оң нәтиже береді деп үміттенеміз. Барлық мемлекеттік телеараналарда әлеуметтік бейне-үзіктердің тегін көрсетілуін мемлекеттік тұрғыда қолдау керек. Әлеуметтік жарнаманың тәрбиелік маңызы үлкен.

Бүгінгі таңда мемлекеттік әлеуметтік саясат алдында тұрған мәселелерді шешу уақыт талабына сай болмай отыр. Бір жағынан қоғамның трансформациялануы жағдайына тұспа-тұс келген отбасында азаматтар санасында мәртебесінің негізгі құндылық ретінде сақталу тенденциясы бар, екінші жағынан дәстүрлі отбасы институты да өзгерістерге ұшырап отыр. Отбасы институтының әлсізденуі салдарынан дәстүрлі отбасылық құндылықтар өз маңызын жоғалтып, балама құндылықтарды алға шығарып отыр - өзін-өзі кәсіби тұрғыдан көрсету, қызметтік лауазым, материалдық тәуелсіздік, әлеуметтік тұрақтылық. Материалдық құндылықтардың соңына түсіп, негізгі құндылықтың адам және отбасы екендігін ұмытамыз.

Осылайша, Қазақстанның дүниежүзілік қауымдастыққа интеграциялануы кезеңінде жас қазақстандықтардың санасында отбасы трендін адамның әлеуметтенуінің ең маңызды факторларының бірі ретінде қалыптастыру өте маңызды. Қазақстандық қоғамның жаңғырту кезеңіндегі басым бағыттардың бірі - бұл мемлекеттік отбасы саясатының қалыптасқан үлгісін жетілдіру, жаңа стратегиялар қалыптастыру.

Қазір проблеманың бар екендігін айтумен ғана шектелуге болмайды, қазақстандықтарды толғандыратын мәселелердің шешімін табу амалдарын қарастыру керек. Отбасы қоғамның ұяшығы болып табылатындығына байланысты сол қоғамда болып жатқан әлеуметтік-экономикалық өзгерістерге сезімтал келеді. Қазақстанда отбасы институтының нәтижелі қызмет етуіне жағдай жасау үшін келесі мәселелерді шешуге бағытталған бірқатар шараларды атқару керек деп санаймыз: ерте ана атану, әлеуметтік жетімдік, жастар арасындағы жиі ажырасу, тұрмыстық жәбір көрсетушілік, жастардың қартайған ата-аналары мен ересек жастағы жақындары үшін жауапкершілікті мойындарына алмауы.

Ұсыныстар:

Тұрмыстық жәбір көрсету мәселесін шешу үшін:

ата-аналарды тәрбиелік және сауықтыру шараларына қатыстыру;

бұқаралық ақпарат құралдарының әйелдер мен балаларға қатысты зорлық-зомбылықтың айыпқа саналатындығын жеткізетін өнім қалыптастыру жұмыстарын үдету, сондай-ақ, дұрыс отбасылық саясат үлгілерін қалыптастыру;

әйелдерге көрсетілетін зорлық-зомбылық бойынша қолданыстағы заңнаманың сақталуын қамтамасыз ету секторының мүмкіндіктерін арттыру және тіркелген жәбірлеу жағдайларына тиісінше көңіл бөлу;

әрі қарай сандық және сапалық зерттеулер жүргізу, әйелдерге қатысты жәбірлеу жағдайларына мониторинг жасап, атқарылып жатқан шараларға баға беру;

тұрмыстық зорлық-зомбылық орын алған жағдайда "шыдамдылық таныту керек, бәрі де өткінші" деген стереотиптен айығу;

оқу жоспарларына кураторлық сағаттар төңірегінде жоғары оқу орындарында тұрмыстық жәбірлеудің алдын алу тақырыптарын енгізу;

оқу орындарының мұғалімдері мен оқытушылар құрамын тұрмыстық зорлық-зомбылық көру белгілерін анықтау және оның алдын алу әдістері бойынша үнемі арнайы оқудан өткізуді ұйымдастыру; анықталған тұрмыстық жәбір айғақтары, гендерлік аспектілер мен тұрмыстық зорлық-зомбылық бойынша мектеп оқытушылары мен оқу орындары ұстаздары үшін жасалатын есеп формаларын жетілдіру.

Жастар арасындағы ажырасудың алдын алу мақсатында келесі бағыттар бойынша жұмыс жасауды ұсынамыз:

некені тіркеу алдында жастарға психологиялық кеңес курсынан өтуді меңзеу, мәселен, отбасылық дауларды шешу, қарым-қатынас психологиясы, өмірдің әр түрлі кезеңіндегі өзара қарым-қатынас психологиясы, жас отбасындағы дағдарыстардан өту амалдары;

жас отбасыларға арналған баспана бағдарламалары бойынша, неке шартын жасау бойынша заңгерлік кеңес беру;

отбасын жоспарлау орталықтары негізінде жас ата-аналар үшін арнайы курс өткізу, бағдарламасына міндетті түрде отбасын жоспарлау, отбасылық тәрбие сұрақтарын енгізу;

отбасылық өмірді қалыптастыруға эмоциялық тұрғыда бейімдеу тренингтерін өткізу;

бұқаралық ақпарат құралдарының берік отбасы образын насихаттау жұмыстарын үдету және атқарылатын жұмыстарды телеарналар арқылы тарату;

бір жағынан – берік отбасы образын бағдарламалар циклы арқылы қалыптастыру, екінші жағынан - статистикалық мәліметтерді келтіре отырып ажырасудың құпталмайтындығын насихаттау;

«Отбасылық өмір өнері», «Өмір бойы бірге» сияқты бағдарламалар топтамасын жасау.

Жастардың қартайған ата-аналары мен егде жастағы жақындары үшін жауапкершілігін қалыптастыру мәселесі бойынша:

ата-аналарды тәрбиелік және сауықтыру шараларына қатыстыру (қарт, медициналық-әлеуметтік мекемедегі тұлғаларды қатыстыра отырып олардың медициналық-әлеуметтік мекемеге қалай түскендігін анықтау мақсатында әлеуметтік зерттеу жүргізу) керек. Өздері тәрбиелеп, бағып-қағып өсірген балалары қарттар үйіне аттандырып отыр ғой. Осы тұрғыдан алғанда олар өздерінің баласына берген тәрбиесінің дұрыс болмауының салдарынан зардап шеккен болуы мүмкін, өздері берген тәрбие арқылы балаларының бойында өзге құндылықтардың қалыптасқан болуы мүмкін;

бұқаралық ақпарат құралдарының тұрмыстық жәбірді айыптайтын өнім жасап, зорлық-зомбылықтың алдын алатын шараларын үдету;

Қазақстан Республикасындағы қарт адамдардың құқығының қорғалуын қамтамасыз ететін заң қабылдау;

ата-анасын медициналық-әлеуметтік мекемеде қалдырған адамдардың аты-жөнін көрсете отырып, олардың мұндай қылығын қатты сынға алатын әлеуметтік бейне-үзіктер жасау;

жастардың қарттар мен егде жастағы адамдарға қатысты саналы болуын әлеуметтік бейне-үзіктер, әлеуметтік жарнамалар арқылы қалыптастыру, бұл қоғамның әлеуметтік дертін емдей алады;

жас қазақстандықтардың бойында қарттар мен егде жастағы адамдарға қатысты дұрыс ұстанымдар қалыптастыру, халықты әлеуметтік қорғау ұйымының қызметі туралы ақпараттандыру жұмыстарын үдету, қарттардың қоғамдық ұйымдарымен және бірлестіктерімен бірге атқарылатын жұмыстарды үдету;

жастардың қарттар үйінде тұратын егде жастағыларға және қарттарға барып тұруына рұқсат ету: кездесулер ұйымдастыру, бірлескен шаралар өткізу, студенттердің, жоғары сынып оқушыларының және т. б. еріктілердің көмегімен концерттер ұйымдастыру.

Осы зерттеудің нәтижесінде анықталған мәліметтердің негізінде жас қазақстандықтардың санасында отбасы құндылығын қалыптастыру бойынша бірқатар ұсынымдар әзірленді:

жергілікті атқарушы органдарға - гранттық қаржыландыру төңірегінде сау және берекелі отбасын сақтап қалуға ниетті жас жігіттер мен қыздарға, жас ерлі-зайыптыларға арналған жобаларды, сонымен қатар отбасылық жанжалдар мен зорлық-зомбылықтың алдын алу мақсатында медиация негіздерін үйрететін жобаларды қолдау, әке және ана атауын мәдениетін қалыптастырудағы рөлін арттыру үшін отбасы мәселелері бағытында жұмыс жасайтын қоғамдық ұйымдарды, отбасы клубтарын дамытуға, отбасылық демалысты ұйымдастыруға, отбасы күні мерекесін атап өтуге бағытталған әлеуметтік бағдарламаларды қолдау;

бұқаралық ақпарат құралдарына - заманауи қазақстандық жастардың неке және отбасы мәселелері бойынша ақпараттандырылуын әлеуметтік желі ресурстарын, кезеңдік баспа құралдарын пайдалану арқылы, сондай-ақ отбасылық жәбірге, ажырасуға, жетімдікке қарсы көзқарасты білдіретін бейне-үзіктер көрсету арқылы арттыру, жастар арасында отбасы образына қатысты позитивті пікірді театрландырылған қойылымдар, теле және радио-бағдарламалар арқылы насихаттау;

қанаты кең (көп буынды) отбасы образын насихаттау бойынша атқарылатын көп салалы жұмыстарды ретке келтіріп, жүйелендіру, бұл әр түрлі буын өкілдерінің арасындағы аса берік отбасылық қарым-қатынастың тұрақтылығының, өзара түсіністіктің кепілі екендігін көрсетеді, ересек буын тәжірибесін бұқаралық ақпарат құралдарында бағдарламалар топтамасын телеарналар арқылы көрсету жолымен жеткізу, позитивті қысқа бейнеүзіктер көрсету, танымал әлеуметтік желілерде осы тақырып бойынша жарияланымдар шығару;

әлеуметтік қызметтер жұмысын үдету: қауіп-қатерге ұшыраған топ қатарына жататын отбасыларға әлеуметтік жәрдем көрсету және оларға психологиялық-педагогикалық көмек көрсету; өмірлік қиын жағдайға ұшыраған жас қыздарға жәрдем жасау;

кездесу, пікір алмасу, дөңгелек үстелдер түрінде ағарту жұмыстарын үдету, оған діни конфессиялардың өкілдерін, медицина қызметкерлерін, отбасылық өмір мен бала тәрбиесі бойынша тәжірибелері бар үлгілі отбасылық жұптарды, жастар мен білім беру мекемесінде дәріс алушыларды қатыстыру. Отбасылық құндылықтарды сақтау, некеге тұруға дайындалу,

репродуктивті денсаулық, бала тәрбиелеу мәселелері бойынша атқарылатын жұмыстар барысында білім беру мекемелерінің кездесу, пікір алмасу, дөңгелек үстелдер сияқты тәжірибелерін пайдалану, оған діни конфессиялардың өкілдерін, медицина қызметкерлерін, отбасылық өмір мен бала тәрбиесі бойынша тәжірибелері бар отбасылық үлгілі жұптарды, жастар мен білім беру мекемесінде дәріс алушыларды қатыстыру.

ҚОСЫМША**Жастармен жүргізілетін сауалнама сұрақнамасы**

Құрметті респондент! Менің есімім _____ . Мен «Жастар» ғылыми-зерттеу орталығының интервьюерімін (Астана қаласынан). Сіздің Қазақстандағы жас отбасылардың әлеуметтік бейімделуін зерттеуге арналған әлеуметтік сауалнамаға қатысуыңызды өтінеміз. Сізге бірнеше сұрақ қойылады және жауап нұсқалары ұсынылады. Осы сұрақтар мен ұсынылған жауаптардың нұсқаларын толық тыңдап алыңыз да, Сізге қолайлы жауапты таңдаңыз. Егер ұсынылған жауап нұсқаларының ешқайсысы Сіздің ойыңызға сай келмейтін болса, өз жауабыңызды «басқа» бағанында көрсетіңіз.

Алынған ақпараттар тек жалпылама түрде қолданылатын болады.

Сіздің пікіріңіздің жасырын және құпия түрде сақталатындығына кепілдік беремін.

1. Сіз өзіңіздің өміріңіздің ағымдық ахуалын қалай бағалайсыз? (жауаптың тек бір нұсқасын белгілеңіз)

1. Менің өмірім керемет
2. Менің өмірім айтарлықтай жақсы
3. Менің өмірім жақсы шығар
4. Менің өмірім жақсы да емес, жаман да емес
5. Менің өмірім жаман шығар
6. Менің өмірім айтарлықтай жаман
7. Менің өмірім мүлде жаман
8. Басқа (жазыңыз) _____

(99) Жауап бере алмаймын

2. Аталғандар арасынан Сіз үшін не ең маңызды? (жауаптың ҮШ НҰСҚАСЫН таңдауға болады)

1. Жеке басымның денсаулығы, жақындарымның денсаулығы
2. Отбасы, бала-шаға және ата-ана
3. Достар
4. Жақсы лауазым, жоғары біліктілік
5. Ақша, материалдық игілік
6. Махаббат, сүйікті жан
7. Жақсы білім, біліктілік алу
8. Өзіндік даму, тұлғалық ерекшелік, мақсатқа қол жеткізу
9. Отанға қызмет ету
10. Салт пен дәстүрді сақтау
11. Сенім, дін
12. Құқық пен бостандықтың сақталуы
13. Басқа (жазыңыз) _____

(99) Жауап бере алмаймын

3. Елдегі әлеуметтік-экономикалық жағдай Сіздің отбасыңыздағы жалпы климатқа әсер ете ме?

1. Иә, отбасымызда қаржылық қиыншылықтарға байланысты жанжал туындайды
2. Иә, көп жұмыс істейміз, сондықтан барлық отбасы сирек бас қосады
3. Жоқ, сыртта болып жатқан жағдайлар отбасымыздағы жағдайға әсер ете алмайды
4. Басқа (жазыңыз) _____

(99) Жауап бере алмаймын

4. Сіз өз денсаулығыңызды қалай бағалайсыз?

1. Денсаулығым өте мықты, мүлде ауырмаймын
 2. Жақсы, сирек ауырамын
 3. Қанағаттанарлық
 4. Жаман, жиі ауырамын
 5. Өте әлсіз, жиі және ұзағынан ауырамын
- (99) Жауап бере алмаймын

5. Соңғы алты ай ішінде дәрігерге, емханаға/медициналық орталықтарға бардыңыз ба?

1. Иә, өзім бардым
 2. Иә, баламмен бардым
 3. Жоқ, барған жоқпын
 4. Басқа (жазыңыз) _____
- (99) Жауап бере алмаймын

6. Егер Сіз соңғы алты ай ішінде дәрігерге, емханаға/медициналық орталықтарға барған болсаңыз, ол мемлекеттік емхана болды немесе жеке медицина орталығы болды ма?

1. Тұрғылықты/тіркелген жер бойынша қалалық емхана
 2. Отбасылық-дәрігерлік амбулатория
 3. Жеке медицина орталығы
 4. Басқа (жазыңыз) _____
 5. Дәрігерге барған жоқпын
- (99) Жауап бере алмаймын

7. Сіздің елді мекеніңізде көрсетілетін медициналық қызметтердің сапасына қаншалықты көңіліңіз толады?

1. Толық көңілім толады, мен дәрігерлерімізге сенемін
 2. Арасында көңілім толады, білікті дәрігер мен медицина қызметкері көбіне кездесе бермейді
 3. Мүлде көңілім толмайды, бізде өз ісінің шеберін кездестіру қиын
 4. Басқа (жазыңыз) _____
- (99) Жауап бере алмаймын

8. Сіз әдетте бос уақытыңызды қалай өткізесіз? (жауаптың ҮШ НҰСҚАСЫН таңдауға болады)

1. Бос уақытымды үйде, отбасыммен бірге өткіземін
2. Отбасыммен, жақындарыммен бірге табиғатқа шығамын
3. Теледидар, видео қараймын
4. Музыка тыңдаймын
5. Интернетте араласамын, компьютерлік ойындар ойнаймын
6. Спорт секциясына барамын, спортпен айналысамын
7. Кітап оқимын, сурет саламын, музыкамен айналысамын
8. Достарыммен, таныстарыммен кездесемін
9. Қосымша жұмыс істеймін
10. Театрға, операға, концерттерге барамын
11. Кинотеатрға барамын
12. Кәсіби курстарға барамын
13. Тіл үйрену курстарына барамын
14. Мешітке/шіркеуге барамын

15. Қоғамдық-саяси қызметтермен айналысамын

16. Басқа (жазыңыз) _____

17. Ештеңе істемеймін, жай дем аламын

18. Бос уақытым жоқ

(99) Жауап бере алмаймын

9. Сіздің елестетуіңізше "Мінсіз отбасы" – бұл ең алдымен...? (жауаптың ҮШ НҰСҚАСЫН таңдауға болады)

1. Толық отбасы, демек, екі ата-ананың да болуы керек

2. Үлкендерге сыйластық қалыптасқан отбасы

3. Ерлі-зайыптылар заңды некеде тұратын отбасы

4. Ер адам отбасының материалдық қамтамасыз етілуіне, ал әйел адам үйдегі береке мен тәртіпке жауапты отбасы

5. Ерлі-зайыптылар бір-біріне адалдық сақтаған отбасы

6. Ерлі-зайыптылардың құқықтары тең және бір-біріне тәуелсіз отбасы

7. Көп балалы отбасы

8. Бір немесе екі баласы ғана бар отбасы

9. Өмір бойы бірге болуға (отбасын сақтауға) тырысатын отбасы

10. Аталар мен әжелер немерелерімен бірге тұратын отбасы

11. Басқа (жазыңыз) _____

12. Мінсіз отбасы болмайды

(99) Жауап бере алмаймын

10. Сіздің ойыңызша отбасында кімнің «басты» болуы керек? (жауаптың бір нұсқасын ғана белгілеңіз)

1. Әке

2. Шеше

3. Әке мен шешенің тең құқылы болуы керек

4. Отбасының барлық мүшелерінің, балаларды қоса алғанда, тең құқылы болуы керек

(99) Жауап бере алмаймын

11. Сіздің ойыңызша некедегі ерлі-зайыптылардың әрқайсысы қандай міндет, рөл атқаруы керек? (әр жол бойынша жауаптың бір нұсқасын ғана белгілеңіз)

	Ері	Зайыбы	Екеуі де	Жауап бере алмаймын
1) Балаларды тәрбиелеу, қамқорлық көрсету	1	2	3	99
2) Үй ішіндегі жұмыспен айналысу	1	2	3	99
3) Ақша табу	1	2	3	99
4) Басқа (жазыңыз) _____	1	2	3	

12. Сіз үшін ең маңыздысы не, жастардың отбасын құрып, неке қиюларының басты себебі қандай деп ойлайсыз? (жауаптың бір нұсқасын ғана белгілеңіз)

1. Ата-анаға тәуелсіз болу

2. Сүйікті адаммен бірге болу ниеті

3. Балалы болу ниеті

4. Жалғыздықтан қорқу, қартайған шақта жалғыз қалып қоюдан сақтану

5. Қаржылық тұрақтылыққа жету

6. Бәрі де отбасын құрады, осылай қалыптасқан

7. Бұл туралы әзірге ойланбаппын

(99) Жауап бере алмаймын

13. Сіз қалай ойлайсыз, некені ресми тіркеу міндетті ме немесе отбасын құруды шешкен жастардың некені ресми тіркемеуіне бола ма? (жауаптың бір нұсқасын ғана белгілеңіз)

1. Некені міндетті түрде тіркеу керек
2. Жоқ, некені тіркеу міндетті емес
3. Діни рәсім жасау жеткілікті («неке қию», никях, шіркеуде сақина салу және т. б.)
4. Басқа (жазыңыз) _____

(99) Жауап бере алмаймын

14. Төмендегі тұжырымдар 1 бастап 5 дейінгі аралықта Сіздің көзқарасыңыз бойынша баға беріңіз, мұндағы 1-орынды, 5 – толығымен орынды дегенді білдіреді (әр жол бойынша жауаптың бір нұсқасын ғана белгілеңіз)

	Сөзсіз орынды					Толығымен орынсыз	Жауап бере алмаймын
	1	2	3	4	5		
10) Бірге тұру	1	2	3	4	5	99	
11) Әйел адамдар үшін некеге дейінгі жыныстық қарым-қатынас	1	2	3	4	5	99	
12) Ер адамдар үшін некеге дейінгі жыныстық қарым-қатынас	1	2	3	4	5	99	
13) Көп некелілік, бірнеше әйел алу	1	2	3	4	5	99	
14) Гомосексуалдық қарым-қатынас	1	2	3	4	5	99	
15) Ер адам әйел адамнан аз ақша табатын жағдай	1	2	3	4	5	99	
16) Балаларға қатысты жаза қолдану	1	2	3	4	5	99	
17) Түсік жасату	1	2	3	4	5	99	
18) Ажырасу	1	2	3	4	5	99	

15. Сіз отбасылық өмірден не күтесіз? (жауаптың ЕКІ НҰСҚАСЫН белгілеңіз)

1. Жеке баспананың болуы
2. Қаржылық тұрақтылық
3. Ерлі-зайыптылар арасындағы түсіністік
4. Бақытты қарттық
5. Балалардың болуы
6. Махаббат
7. Отбасымен бос уақыттың үнемі қызықты өтуі
8. Өмірдің қиын сәттеріндегі қолдау
9. Басқа (жазыңыз) _____
10. Отбасылық өмір туралы әзірге ойланбаппын

(99) Жауап бере алмаймын

16. Сіз отбасыңыздағы қарым-қатынасты қалай бағалайсыз? Ерлі-зайыбы немесе қазір бірге тұрып жатқан ата-анамен, болмаса басқа туыстармен қарым-қатынас қандай (жауаптың тек бір нұсқасын белгілеңіз)

1. Өте жақсы
2. Жақсы
3. Жақсы деуге келмейді
4. Жаман
5. Өте жаман
6. Басқа (жазыңыз) _____

(99) Жауап бере алмаймын

17. Берік отбасы бойынша ұсынылған әр нұсқаны 1-5 аралығында бағалаңыз, мұндағы 1-мүлде маңызды емес, ал 5-өте маңызды. Демек, егер Сіз отбасының беріктігі үшін өзара сыйластық қажет деп ойласаңыз, 5 белгілеңіз, егер сыйластық міндетті емес деген ойда болсаңыз, 1 белгілеңіз және т. с. с. (әр жол бойынша жауаптың бір нұсқасын таңдаңыз)

	Мүлде маңызды емес	2	3	4	Өте маңызды	ЖБ Қ
1) Өзара сыйластық	1	2	3	4	5	99
2) Өзара шыдамдылық және түсіністік	1	2	3	4	5	99
3) Ерлі-зайыптылардың адалдығы	1	2	3	4	5	99
4) Ерлі-зайыптылардың проблеманы бірге талқылауға дайын болуы	1	2	3	4	5	99
5) Балалар және оларды бірге тәрбиелеу	1	2	3	4	5	99
6) Жақсы баспанамен қамтамасыз етілу	1	2	3	4	5	99
7) Отбасының табысының молдығы (еңбекақы және т.б.)	1	2	3	4	5	99
8) Үй шаруасы бойынша міндеттердің тең бөлінуі	1	2	3	4	5	99
9) Ортақ қызығушылықтың болуы	1	2	3	4	5	99
10) Бос уақытты бірге өткізу мүмкіндігінің көп болуы	1	2	3	4	5	99
11) Жеке, ата-анасыз тұру	1	2	3	4	5	99
12) Басқа (<u>жазыңыз</u>) _____	1	2	3	4	5	

18. Сіз қалай ойлайсыз, қандай себепке байланысты жас отбасында қарым-қатынас қалыптаспайды? (жауаптың ЕКІ НҰСҚАСЫН таңдауға болады)

1. Отбасылық өмірге дайын болмау
2. Махаббат сезімінің басылуы
3. Бірлескен өмір басталғанша бір-бірін толық танып үлгермеу
4. Отбасындағы материалдық игілік жеткіліксіз
5. Тұрмыстық қиыншылықтар
6. Баспана мәселесі нашар
7. Отбасылық зорлық-зомбылықтың болуы
8. Балалардың болмауы
9. Жастардың арасына ата-аналардың араласуы
10. Басқа (жазыңыз) _____

(99) Жауап бере алмаймын

19. Сіздің ойыңызша елімізде жас отбасылар көбінесе қандай қиыншылықтарға кезігеді? (жауаптың ҮШ НҰСҚАСЫН белгілеуге болады)

1. Жеке баспанының болмауы
2. Еңбек ақының аздығы
3. Жұмыссыздық
4. Оқу мен жұмыстың қатар болуы
5. Мемлекет тарапынан қолдаудың болмауы
6. Жас отбасына ата-аналардың араласуы
7. Жастардың жауапты шешімдер қабылдауға дайын болмауы
8. Балалардың болмауы
9. Той жасауға мүмкіндіктің болмауы
10. Басқа (жазыңыз) _____

(99) Жауап бере алмаймын

20. Сіздің отбасыңыз бос уақытты қаншалықты бірге өткізеді, яғни, бірге демалу, кинотеатрға, театрға, саябаққа серуенге бару және т. б. қаншалықты жиі?

1. Күн сайын
 2. Демалыс күндері
 3. Айына бір рет
 4. Уақыт жоқ
 5. Басқа (жазыңыз) _____
- (99) Жауап бере алмаймын

21. Жас жұбайлардың ажырасуына қалай қарайсыз? (жауаптың бір нұсқасын ғана белгілеңіз)

1. Мүлде қарсымын, әсіресе, балалар болғанда
 2. Қарсы болатын шығармын
 3. Егер жас жұбайлар некеде бақытты болмаса, ажырасуға тура келеді
 4. Басқа (жазыңыз) _____
- (99) Жауап бере алмаймын

22. Сіз қалай ойлайсыз, жас жұбайлар қандай себептермен ажырасады, жас отбасылар неге бұзылады? (жауаптың ҮШ НҰСҚАСЫН белгілеуге болады)

1. Баспананың болмауы
 2. Қаржылық қиыншылықтар (несие, ипотека, қарыз және т. б.)
 3. Балалардың болмауы
 4. Жастардың арасына ата-аналардың араласуы
 5. Жұмысқа тұрудағы қиыншылық
 6. Ерінің (зайыбының) тарапынан зорлық-зомбылықтың көрсетілуі
 7. Балалардың тууына, тәрбиеленуіне қатысты қиыншылықтар
 8. Мектепке дейінгі мекемеге орналастыру мәселесі
 9. Жұбайлардың ата-аналарымен қарым-қатынастағы проблема
 10. Жағымсыз әдеттер (ішімдікке салыну, темекі құмарлық, ойын құмарлық)
 11. Бірге демалуға уақыттың болмауы
 12. Ерлі-зайыптылардың адал болмауы
 13. Ортақ қызығушылықтың болмауы, білім деңгейінің айырмашылығы
 14. Ортақ көзқарастың, пікірдің (саяси, діни) болмауы
 15. Дәрекілік, ерінің (зайыбының) тарапынан зорлық-зомбылықтың көрсетілуі
 16. Басқа (жазыңыз) _____
 17. Біздің отбасымызда жанжал жоқ
- (99) Жауап бере алмаймын

23. Егер Сіздің көңіліңіз отбасында бір нәрсеге толмайтын болса, жұбайыңызбен ажырасасыз ба? (жауаптың бір нұсқасын ғана белгілеңіз)

1. Жоқ, отбасылық қиыншылықтан қорықпаймын
 2. Солай емес деп санайтын шығармын
 3. Солай санайтын шығармын
 4. Иә, ажырасамын
 5. Басқа (жазыңыз) _____
- (99) Жауап бере алмаймын

24. Сіз қалай ойлайсыз, бірінші баланың кімде тәрбиеленуі керек? (жауаптың бір нұсқасын ғана белгілеңіз)

1. Өзінің ата-анасында
2. Ерінің ата-анасында

3. Зайыбының ата-анасында
4. Ерінің туыстарында
5. Зайыбының туыстарында
6. Басқа *(жазыңыз)*

(99) Жауап бере алмаймын

25. Қазіргі уақытта Сіздің отбасыңызға бірінші баланы немесе тағы да бір баланы дүниеге әкелуге не кедергі? *(жауаптың ҮШ НҰСҚАСЫ белгілеуге болады)*

1. Тұрақты кіріс көзінің болмауы
2. Бала туу мәртебе емес
3. Баланың дүниеге келуі мен оны тәрбиелеу үлкен материалдық шығын тудырады (тамақтандыру, медициналық қызметтер, білім беру)
4. Қоршаған орта балаларға бейімделмеген (балабақшалар, балалар ойнайтын аулалар, көлікте арнайы жабдықталған орын, қолайлы жеделсатылар, арбаға арналған пандустар жоқ)
5. Ерім (зайыбым) ниетсіз
6. Жеке баспанының болмауы
7. Тағы бір бала үшін баспана көлемінің тапшылығы
8. Өз денсаулығым/жұбайымның денсаулығы нашар
9. Өмірдегі қауіптің артуы, өзіңді қорғансыз сезіну
10. Балалар күтіміне көмектесетін ешкім жоқ
11. Баланың дүниеге келуі қалыптасқан өмірге өзгеріс енгізеді
12. Тағы бір бала отбасындағы балалардың мүддесіне нұқсан келтіреді
13. Ештеңе де кедергі емес, біз енді бала керек емес деп шештік
14. Ештеңе де кедергі емес, жуырда бала дүниеге келеді

(99) Жауап бере алмаймын

26. Сіздің ойыңызша баланы қандай қасиетке тәрбиелеу керек? *(жауаптың ҮШ НҰСҚАСЫН белгілеңіз)*

1. Тәуелсіздік, дербестік
2. Еңбекқорлық
3. Жауапкершілікті сезіну
4. Отанға деген сүйіспеншілік
5. Өз ұлтының салты мен дәстүріне құрмет (оларды сақтау)
6. Басқаларға сыйластықпен қарау, шыдамдылық таныту
7. Ұқыптылық (ақша мен заттарға ұқыпты қарау)
8. Шешімділік, бір беткейлік
9. Діндарлық
10. Адал ниеттілік
11. Тіл алғыштық

(99) Жауап бере алмаймын

27. Сіз ұлтаралық некелерге қалай қарайсыз? *(жауаптың бір нұсқасын ғана белгілеңіз)*

1. Дұрыс қараймын, ұлтаралық неке Қазақстан халқын біріктіреді
2. Дұрыс қарайтын шығармын, себебі ұлт (қай этникалық топқа қатысты болсақ та) ерлі-жұбайды таңдауда маңызды емес
3. Көзқарасым бейтарап, әркім ерлі-зайыбын таңдауға ерікті
4. Қарсы шығармын, ұлтаралық некенің қиыншылығы көп
5. Қарсымын, ұлтаралық некенің түбі ажырасу

(99) Жауап бере алмаймын

28. Ерлі-зайыптылардың ұлтының (дінінің) әр түрлі болуы отбасылық жанжалдың тууына себеп бола ма? (жауаптың бір нұсқасын ғана белгілеңіз)

1. Өте қатты әсер етеді
2. Әсер етеді, егер ерлі-зайыптылар арасында махаббат болмаса
3. Әсер етпейді
4. Басқа (жазыңыз) _____

(99) Жауап бере алмаймын

29. Сіз қалай ойлайсыз, жас отбасылардың мәселелерін кімнің шешуі керек? (жауаптың бір нұсқасын ғана белгілеңіз)

1. Ерлі-зайыптылардың өздері
2. Ерлі-зайыптылар туысқандарының көмегімен
3. Ерлі-зайыптылар кәсіби көмек арқылы (психологтың)
4. Мемлекет
5. Басқа (жазыңыз) _____

(99) Жауап бере алмаймын

30. Сіз Қазақстанда жас отбасылар мемлекет тарапынан әр түрлі жеңілдіктер, бағдарламалар мен т. б. түріндегі әлеуметтік қолдау мен көмекке ие деп санайсыз ба?

1. Иә, солай санаймын
2. Солай санайтын шығармын
3. Солай емес деп санайтын шығармын
4. Жоқ, олай санамаймын
5. Басқа (жазыңыз) _____
6. Жас отбасылардың әлеуметтік қорғалуы мен оларға көмек туралы ешқашан естіген емеспін

(99) Жауап бере алмаймын

31. Сіз еліміздегі жас отбасыларды қолдау жөніндегі мемлекеттік саясатты қалай бағалайсыз?

1. Тиімді
2. Тиімді шығар
3. Тиімсіз шығар
4. Тиімсіз
5. Басқа (жазыңыз) _____
6. Жас отбасыларды қолдау жөніндегі мемлекеттік саясат туралы ештеңе білмеймін/естіген емеспін

(99) Жауап бере алмаймын

32. Сіз жас отбасыларды қолдауға бағытталған қандай бағдарламаларды білесіз? (әр жол бойынша жауаптың бір нұсқасын белгілеңіз)

	Білемін, қатысқанмын	Естідім, бірақ қатысқан жоқпын	Білмеймін
1. "Жас отбасы" бағдарламасы бойынша берілетін баспана (ТЖҚБ)	1	2	3
2. "Нұрлы жер"	1	2	3
3. Басқа (<u>жазыңыз</u>) _____	1	2	
4. Басқа (<u>жазыңыз</u>) _____	1	2	

33. Сіз неліктен мемлекеттік бағдарламаларға қатыспадыңыз? (жауаптың ЕКІ НҰСҚАСЫН таңдауға болады)

1. Бюрократия, қажетті құжаттарды жинауға көп уақыт пен күш кетеді
 2. Жемқорлық, қатысушылар қатарына ену үшін, міндетті түрде қолына ақша беруін керек
 3. Ипотекаға берілетін баспана бойынша төленетін пайыздық мөлшерлеме үлкен
 4. Қосымша жеңілдіктер қарастырылмаған
 5. Өте ұзақ күту керек
 6. Бұл пайдасыз іс деп санаймын
 7. Басқа(жазыңыз) _____
 8. Мен мемлекеттік бағдарламаға қатыстым
- (99) Жауап бере алмаймын

34. Сіз қалай санайсыз, Сіз тұрып жатқан елді мекенге (қалаға/ауылға) отбасын құру мен баланың өмірге келуін жоспарлайтын арнайы әлеуметтік қызмет, ұйым қажет пе?

1. Иә, мұндай қызмет керек, жастар кеңес алу үшін және белгілі сұрақтары бойынша жүгіне алады
 2. Жоқ, мұндай қызмет керек емес, себебі, отбасын құру мен баланың өмірге келу мәселесін отбасында ересектермен (ата-ана, әже, туысқандар және т. б.) бірге шешу керек
 3. Басқа (жазыңыз) _____
 4. Бұл туралы әзірге ойланбаппын
- (99) Жауап бере алмаймын

35. Сіздің ойыңызша жас отбасы өмірінің қай саласын ең алдымен заңды тұрғыда реттеу керек? (жауаптың ЕКІ НҰСҚАСЫН таңдауға болады)

1. Баспана мәселесі
 2. Жұмысқа қамтылу мәселесі
 3. Тұрмыстық мәселе
 4. Психологиялық жағдайды
 5. Құқықтық
 6. Отбасылық өмірге дайындық
 7. Балалардың тууы мен оларды тәрбиелеу
 8. Демалыс, бос уақытты өткізу
 9. Ерлі-зайыптылардың қарым-қатынастары
 10. Ата-ана мен балалардың қарым-қатынастары
 11. Басқа(жазыңыз) _____
- (99) Жауап бере алмаймын

36. Ойланып көріңіз, Сізге төмендегі мамандардың көмегі бұрын соңды қажет болды ма? Сіздің мүмкін кеңес алғыңыз келген шығар, бірақ қайда бару керектігін білмедіңіз? (әр жол бойынша жауаптың бір нұсқасын белгілеңіз)

	Кеңес қажет болған, бірақ барған жоқпын	Бұрын кеңес алуға барғанмын	Ешқашан барған емеспін, қажет емес
5) Психолог	1	2	3
6) Отбасын жоспарлау және отбасылық қарым-қатынас жөніндегі маман	1	2	3
7) Заңгер (азаматтық-отбасылық даулар)	1	2	3
8) Қаржылық кеңесші	1	2	3
9) Басқа (жазыңыз) _____	1	2	3

37. Сіз қалай ойлайсыз, біздің қоғамда отбасындағы қаталдық, зорлық-зомбылық мәселесі бар ма?

1. Иә

2. Жоқ----- №39 СҰРАҚҚА ӨТУ

(99) Жауап бере алмаймын

38. Егер бар болса, Сіздің ойыңызша, кім отбасындағы қаталдыққа жиі ұшырайды?

1. Балалар

2. Ерлер

3. Әйелдер

4. Қарт адамдар

5. Басқа (жазыңыз) _____

(99) Жауап бере алмаймын

39. Отбасындағы қаталдықтың қандай түрлері кездеседі? (жауаптың ЕКІ НҮСҚАСЫН белгілеуге болады)

1. Беттен салып жіберу, итеру, теуіп жіберу

2. Жұдырықпен, әр түрлі заттармен ұру

3. Қарумен қорқыту және жарақаттау

4. Еркіне қарсы жыныстық қатынасқа түсу

5. Әйел адамның туыстарымен және достарымен араласуына кедергі болу

6. Орынсыз қызғаныш таныту

7. Отбасы бюджетін бақылау және қаржылық шешімдерді жалғыз қабылдау

8. Әйел адамның жұмыс жасауына, оқуына және т. б. кедергі болу

9. Балаларды тартып алумен немесе ұрлап әкетумен қорқыту

10. Сыртқы келбетін, дағдыларын, ақыл-ес қабілеттерін кемсіту

11. Басқа (жазыңыз) _____

(99) Жауап бере алмаймын

40. Сіздің таныстарыңыздың арасында отбасындағы қатыгездікке ұшыраған ерлер/әйелдер/балалар бар ма?

1. Иә

2. Жоқ

(99) Жауап бере алмаймын

41. Егер отбасындағы қатыгездікке Сіз ұшыраған болсаңыз және Сізге маманның көмегі қажет болса, Сіздің арнайы әлеуметтік қызметтің көмегіне жүгінуіңіз мүмкін бе?

1. Иә

2. Жоқ

3. Басқа (жазыңыз) _____

(99) Жауап бере алмаймын

42. Сіз неліктен әлеуметтік қызмет көмегіне жүгінбейсіз?

1. Түсініспеушіліктен және сөзден қорқамын

2. Әлеуметтік қызмет мамандарының кәсібиліктеріне сенбеймін

3. Отбасындағы ұрсысты ұясынан шығармау керек деп санаймын

4. Әлеуметтік арнайы қызметтердің бар екендігі туралы ештеңе білмеймін, олар қайда орналасқан

5. Басқа (жазыңыз) _____

(99) Жауап бере алмаймын

43. Алдағы екі жыл ішінде отбасын құру, неке қию жоспарыңызда бар ма?

1. Иә
2. Жоқ
3. Мен некедемін
4. Басқа (жазыңыз) _____

(99) Жауап бере алмаймын

44. Сіз қалай ойлайсыз, жастар арасында, жас отбасыларда баланың туу көрсеткіштерін қандай шара арттыра алады?

1. Аналық капиталды енгізу
2. Жүктілік пен бала күтіміне байланысты берілетін жәрдемақыны өсіру
3. Жеңілдігі бар баспанамен/жер телімімен қамтамасыз ету
4. Жаңа мектепке дейінгі мекемелер салу
5. Медициналық қызметтің сапасын арттыру
6. Басқа (жазыңыз) _____

(99) Жауап бере алмаймын

45. Өз отбасыңыздың материалдық жағдайына көңіліңіз тола ма? Егер ата-ананызбен тұратын болсаңыз, ата-аналық отбасындағы игіліктерге көңіліңіз тола ма?

1. Иә, көңілім толығымен толады
2. Көңілім толатын шығар
3. Көңілім толмайтын шығар
4. Жоқ, мүлде көңілім толмайды

(99) Жауап бере алмаймын

46. Сіздің өзіңіздің баспаналық жағдайыңызға қаншалықты көңіліңіз толады?

1. Толлығымен ұнайды
2. Ұнайтын шығар
3. Ұнамайтын шығар
4. Мүлде ұнамайды
5. Басқа (жазыңыз) _____

(99) Жауап бере алмаймын

ҚОРЫТЫНДЫСЫНДА ӨЗІҢІЗ ТУРАЛЫ КЕЙБІР МӘЛІМЕТТЕРДІ КӨРСЕТУІҢІЗДІ ӨТІНЕМІЗ

D1. Сіздің жынысыңыз: 1. Ер 2. Әйел

D2. Сіздің толық жасыңыз нешеде? _____

D3. Сіздің ұлтыңыз?

1. Қазақ
2. Орыс
3. Басқа ұлт (жазыңыз) _____

D4. Сіздің біліміңіз:

1. Жоғары, ғылыми дәрежемен (магистр, ғылым кандидаты/докторы, PhD доктор)
2. Жоғары (бакалавр/маман)
3. Аяқталмаған жоғары
4. Орташа арнайы/кәсіби білім
5. Жалпы орташа

6. Толық емес орташа
7. Білімім жоқ

D5. Сіз қайда тұрасыз?

1. Ата-анаммен/туыстарыммен тұрамын
2. Жеке пәтерімде/үйімде тұрамын
3. Жалдамалы пәтерде/бөлмеде, жатақханада тұрамын
4. Басқа (жазыңыз) _____

(99) Жауап бере алмаймын

D6. Сіздің отбасылық жағдайыңыз:

1. Үйленгенмін/Тұрмыстамын
2. Азаматтық некедемін (бірге тұрамын)
3. Үйленбегенмін/ Тұрмыста емеспін
4. Жесірмін
5. Ажырасқанмын

(99) Жауап бере алмаймын

D7. Сіздің неше балаңыз бар?

1. Балам жоқ
2. Бір балам бар
3. Екі балам бар
4. Үш балам бар
5. Төрт балам бар және одан да көп
6. Басқа (жазыңыз) _____

D8. Отбасыңыздың материалдың жағдайын қалай бағалайсыз?

1. Жеткілікті, қаражатымыз шектелмеген
2. Ақшамыз бәріне жетеді, жылжымайтын мүлікті (саяжай немесе пәтер) санамағанда
3. Ақшамыз жетеді, бірақ жаңа көлік сатып алу қиын
4. Ақшамыз бәріне жетеді, бірақ ірі тұрмыстық техника сатып ала алмаймыз
5. Ақшамыз азық-түлікке жетеді, бірақ киім-кешек сатып алу қиын
6. Ақшамыз азық-түлікке де жете бермейді

(99) Жауап бере алмаймын

D9. Қазіргі уақытта Сіз жұмыс істейсіз бе?

1. Жоқ, мен тек оқудамын -----→ **САУАЛНАМАНЫ ТОЛТЫРУДЫ**

АЯҚТАҢЫЗ

2. Оқимын және қосымша жұмыс істеймін
3. Иә, мен жұмыс істеймін
4. Мен оқуда емеспін, жұмыста да емеспін, жұмыс іздеп жүрген жоқпын ----→

САУАЛНАМАНЫ ТОЛТЫРУДЫ АЯҚТАҢЫЗ

5. Мен оқуда емеспін, жұмыста да емеспін (жұмыс іздеп жүрмін) ----→

САУАЛНАМАНЫ ТОЛТЫРУДЫ АЯҚТАҢЫЗ

(99) Жауап бере алмаймын

D10. Сіздің қызметіңіздің негізгі түрі қандай?

1. Ұйымның басшысы
2. Бөлімнің, бөлімшенің, қызметтің басшысы
3. Жоғары білікті маман
4. Орташа білікті маман

5. Қызметкер, ақпарат дайындаумен, құжаттар ресімдеумен, есепке алумен және қызмет көрсетумен айналысамын
6. Қызмет көрсету, коммуналдық қызметтер, сауда және соған ұқсас қызметтер саласында жұмыс жасаймын
7. Ауыл, орман, балық шаруашылықтарының білікті маманымын
8. Ірі және шағын өнеркәсіптік ұйымдардың, шығармашылық кәсіптердің, құрылыс пен көлік, байланыс саласының білікті жұмысшысымен
9. Оператор, аппаратшы, қондырғылар мен машиналардың басқарушысы, құрастырушы-ұста
10. Біліктілігі жоқ жұмыскер
11. Лицензиясы бар жеке кәсіпкер
12. Қарулы күштер саласы (әскери қызметкер, полиция қызметкері)
13. Өзімді өзім жұмыспен қамтймын
14. Басқа *(жазыңыз)* _____
(99) Жауап бере алмаймын

САУАЛНАМАҒА ҚАТЫСҚАНЫҢЫЗ ҮШІН АЛҒЫСЫМЫЗДЫ БІЛДІРЕМІЗ!
Астана қаласындағы біздің телефонымыз (7172) 27 81 59. Сіз бізге қоңырау шалып,
сұрақтарыңызды қоя аласыз.

**ИНТЕРВЬЮЕРДІҢ ЖҰМЫСЫН БАҚЫЛАУ ҮШІН САУАЛНАМА
ТОЛТЫРЫЛҒАННАН КЕЙІН САУАЛНАМАНЫҢ ЖҮРГІЗІЛГЕНДІГІН РАСТАУ
МАҚСАТЫНДА СІЗГЕ ҚОҢЫРАУ ШАЛУЫ МҮМКІН. ОСЫҒАН БАЙЛАНЫСТЫ
ТЕЛЕФОНЫҢЫЗДЫҢ НӨМІРІН АЙТУЫҢЫЗДЫ СҰРАЙМЫЗ**

Жіктелім қатары

Сіз өзіңіздің өміріңіздің ағымдық ахуалын қалай бағалайсыз?

	Саны	%
Менің өмірім керемет	644	32,2
Менің өмірім айтарлықтай жақсы	741	37,0
Менің өмірім жақсы шығар	437	21,8
Менің өмірім жақсы да емес, жаман да емес	142	7,1
Менің өмірім жаман шығар	23	1,1
Менің өмірім айтарлықтай жаман	8	0,4
Менің өмірім мүлде жаман	3	0,1
Жауап бере алмаймын	3	0,1

Аталғандар арасынан Сіз үшін не ең маңызды?

	Саны	%
Отбасы, бала-шаға және ата-ана	1416	70,8
Достар	1346	67,3
Жақсы лауазым, жоғары біліктілік	541	27,0
Ақша, материалдық игілік	339	16,9
Махаббат, сүйікті жан	424	21,2
Жақсы білім, біліктілік алу	319	15,9
Өзіндік даму, тұлғалық ерекшелік, мақсатқа қол жеткізу	283	14,1
Отанға қызмет ету	290	14,5
Салт пен дәстүрді сақтау	103	5,1
Сенім, дін	78	3,9
Құқық пен бостандықтың сақталуы	77	3,8
Басқа	48	2,4
Жауап бере алмаймын	1	0,1

Елдегі әлеуметтік-экономикалық жағдай Сіздің отбасыңыздағы жалпы климатқа әсер ете ме?

	Саны	%
Иә, отбасымызда қаржылық қиыншылықтарға байланысты жанжал туындайды	479	23,9
Иә, көп жұмыс істейміз, сондықтан барлық отбасы сирек бас қосады	550	27,5
Жоқ, сыртта болып жатқан жағдайлар отбасымыздағы жағдайға әсер ете алмайды	864	43,2
Жауап бере алмаймын	108	5,4

Сіз өз денсаулығыңызды қалай бағалайсыз?

	Саны	%
Денсаулығым өте мықты, мүлде ауырмаймын	482	24,1
Жақсы, сирек ауырамын	1014	50,7
Қанағаттанарлық	443	22,1
Жаман, жиі ауырамын	46	2,3
Өте әлсіз, жиі және ұзағынан ауырамын	10	0,5
Жауап бере алмаймын	6	0,3

Соңғы алты ай ішінде дәрігерге, емханаға/медициналық орталықтарға бардыңыз ба?

	Саны	%
Иә, өзім бардым	804	40,2
Иә, баламмен бардым	302	15,1
Жоқ, барған жоқпын	887	44,3
Басқа	6	0,3
Жауап бере алмаймын	19	0,9

Егер Сіз соңғы алты ай ішінде дәрігерге, емханаға/медициналық орталықтарға барған болсаңыз, ол мемлекеттік емхана болды немесе жеке медицина орталығы болды ма?

	Саны	%
Тұрғылықты/тіркелген жер бойынша қалалық емхана	784	39,2
Отбасылық-дәрігерлік амбулатория	186	9,3
Жеке медицина орталығы	212	10,6
Дәрігерге барған жоқпын	728	36,4
Басқа	13	0,6
Жауап бере алмаймын	78	3,9

Сіздің елді мекеніңізде көрсетілетін медициналық қызметтердің сапасына қаншалықты көңіліңіз толады?

	Саны	%
Толық көңілім толады, мен дәрігерлерімізге сенемін	634	31,7
Арасында көңілім толады, білікті дәрігер мен медицина қызметкері көбіне кездесе бермейді	932	46,6
Мүлде көңілім толмайды, бізде өз ісінің шеберін кездестіру қиын	245	12,2
Жауап бере алмаймын	190	9,5

Сіз әдетте бос уақытыңызды қалай өткізесіз?

	Саны	%
Бос уақытымды үйде, отбасыммен бірге өткіземін	1061	53,0
Отбасыммен, жақындарыммен бірге табиғатқа шығамын	505	25,2
Теледидар, видео қараймын	591	29,5
Музыка тыңдаймын	405	20,2
Интернетте араласамын, компьютерлік ойындар ойнаймын	483	24,1
Спорт секциясына барамын, спортпен айналысамын	244	12,2
Кітап оқимын, сурет саламын, музыкамен айналысамын	175	8,7
Достарыммен, таныстарыммен кездесемін	701	35,0
Қосымша жұмыс істеймін	177	8,8
Театрға, операға, концерттерге барамын	76	3,8
Кинотеатрға барамын	91	4,5
Кәсіби курстарға барамын	43	2,1

Тіл үйрену курстарына барамын	40	2,0
Мешітке/шіркеуге барамын	54	2,7
Қоғамдық-саяси қызметтермен айналысамын	7	0,3
Ештеңе істемеймін, жай дем аламын	54	2,7
Бос уақытым жоқ	77	3,8
Басқа	7	0,6
Жауап бере алмаймын	5	0,2

Сіздің елестетуіңізше "Мінсіз отбасы" – бұл ең алдымен...?

	Саны	%
Толық отбасы, демек, екі ата-ананың да болуы керек	1178	58,9
Үлкендерге сыйластық қалыптасқан отбасы	547	27,3
Ерлі-зайыптылар заңды некеде тұратын отбасы	233	11,6
Ер адам отбасының материалдық қамтамасыз етілуіне, ал әйел адам үйдегі береке мен тәртіпке жауапты отбасы	576	28,8
Ерлі-зайыптылар бір-біріне адалдық сақтаған отбасы	607	30,3
Ерлі-зайыптылардың құқықтары тең және бір-біріне тәуелсіз отбасы	173	8,6
Көп балалы отбасы	162	8,1
Бір немесе екі баласы ғана бар отбасы	69	3,4
Өмір бойы бірге болуға (отбасын сақтауға) тырысатын отбасы	507	25,3
Аталар мен әжелер немерелерімен бірге тұратын отбасы	185	9,2
Мінсіз отбасы болмайды	136	6,8
Басқа	2	0,2
Жауап бере алмаймын	20	1,0

Сіздің ойыңызша отбасында кімнің «басты» болуы керек?

	Саны	%
Әке	1163	58,1
Шеше	47	2,3
Әке мен шешенің тең құқылы болуы керек	617	30,8
Отбасының барлық мүшелерінің, балаларды қоса алғанда, тең құқылы болуы керек	145	7,2
Жауап бере алмаймын	29	1,4

Сіздің ойыңызша некедегі ерлі-зайыптылардың әрқайсысы қандай міндет, рөл атқаруы керек? (Саны)

	Ері	Зайыбы	Екеуі де	Жауап бере алмаймын
Балаларды тәрбиелеу, қамқорлық көрсету	43	252	1687	19
Үй ішіндегі жұмыспен айналысу	30	961	990	20
Ақша табу	889	27	1039	46

Сіздің ойыңызша некедегі ерлі-зайыптылардың әрқайсысы қандай міндет, рөл атқаруы керек? (%)

	Ері	Зайыбы	Екеуі де	Жауап бере алмаймын
Балаларды тәрбиелеу, қамқорлық көрсету	2,1	12,6	84,3	0,9
Үй ішіндегі жұмыспен айналысу	1,5	48,0	49,5	1,0
Ақша табу	44,4	1,3	51,9	2,3

Сіз үшін ең маңыздысы не, жастардың отбасын құрып, неке қиюларының басты себебі қандай деп ойлайсыз?

	Саны	%
Ата-анаға тәуелсіз болу	195	9,7
Сүйікті адаммен бірге болу ниеті	1130	56,5
Балалы болу ниеті	246	12,3
Жалғыздықтан қорқу, қартайған шақта жалғыз қалып қоюдан сақтану	88	4,4
Қаржылық тұрақтылыққа жету	21	1,0
Бәрі де отбасын құрады, осылай қалыптасқан	130	6,5
Бұл туралы әзірге ойланбаппын	161	8,0
Басқа	7	0,4
Жауап бере алмаймын	23	1,1

Сіз қалай ойлайсыз, некені ресми тіркеу міндетті ме немесе отбасын құруды шешкен жастардың некені ресми тіркемеуіне бола ма?

	Саны	%
Некені міндетті түрде тіркеу керек	1550	77,5
Жоқ, некені тіркеу міндетті емес	252	12,6
Діни рәсім жасау жеткілікті («неке қию», никях, шіркеуде сақина салу және т. б.)	111	5,5
Жауап бере алмаймын	88	4,4

Төмендегі тұжырымдар 1 бастап 5 дейінгі аралықта Сіздің көзқарасыңыз бойынша баға беріңіз, мұндағы 1-орынды, 5 – толығымен орынды дегенді білдіреді (Саны)

	Сөзсіз орынды			Толығымен орынсыз		Жауап бере алмаймын
	1	2	3	4	5	
Бірге тұру	854	199	329	197	316	106
Әйел адамдар үшін некеге дейінгі жыныстық қарым-қатынас	990	167	273	145	308	118
Ер адамдар үшін некеге дейінгі жыныстық қарым-қатынас	701	170	390	227	384	129
Көп некелілік, бірнеше әйел алу	1205	161	111	37	159	328
Гомосексуалдық қарым-қатынас	1485	95	81	20	206	114
Ер адам әйел адамнан аз ақша табатын жағдай	828	234	428	166	247	98
Балаларға қатысты жаза қолдану	1316	229	159	57	144	96
Түсік жасату	1142	207	228	71	189	164
Ажырасу	1019	225	296	69	232	160

Төмендегі тұжырымдар 1 бастап 5 дейінгі аралықта Сіздің көзқарасыңыз бойынша баға беріңіз, мұндағы 1-орынды, 5 – толығымен орынды дегенді білдіреді (%)

	Сөзсіз орынды			Толығымен орынсыз		Жауап бере алмаймын
Бірге тұру	42,7	9,9	16,4	9,8	15,8	5,3
Әйел адамдар үшін некеге дейінгі жыныстық қарым-қатынас	49,5	8,3	13,6	7,2	15,4	5,9
Ер адамдар үшін некеге дейінгі жыныстық қарым-қатынас	35,0	8,5	19,5	11,3	19,2	6,4
Көп некелілік, бірнеше әйел алу	60,2	8,0	5,5	1,8	7,9	16,4
Гомосексуалдық қарым-қатынас	74,2	4,7	4,0	1,0	10,3	5,7
Ер адам әйел адамнан аз ақша табатын жағдай	41,4	11,7	21,4	8,3	12,3	4,9
Балаларға қатысты жаза қолдану	65,8	11,4	7,9	2,8	7,2	4,8
Түсік жасату	57,1	10,3	11,4	3,5	9,4	8,2
Ажырасу	50,9	11,2	14,8	3,4	11,6	8,0

Сіз отбасылық өмірден не күтесіз?

	Саны	%
Жеке баспананың болуы	552	27,6
Қаржылық тұрақтылық	418	20,9
Ерлі-зайыптылар арасындағы түсіністік	597	29,8
Бақытты қарттық	423	21,1
Балалардың болуы	396	19,8
Махаббат	416	20,8
Отбасымен бос уақыттың үнемі қызықты өтуі	105	5,2
Өмірдің қиын сәттеріндегі қолдау	318	15,9
Отбасылық өмір туралы әзірге ойланбаппын	131	6,5
Жауап бере алмаймын	15	0,7

Сіз отбасыңыздағы қарым-қатынасты қалай бағалайсыз? Ерлі-зайыбы немесе қазір бірге тұрып жатқан ата-анамен, болмаса басқа туыстармен қарым-қатынас қандай

	Саны	%
Өте жақсы	813	40,6
Жақсы	1077	53,8
Жақсы деуге келмейді	73	3,6
Жаман	10	0,5
Өте жаман	3	0,1
Басқа	1	0,1
Жауап бере алмаймын	24	1,2

Берік отбасы бойынша ұсынылған әр нұсқаны 1-5 аралығында бағалаңыз, мұндағы 1-мүлде маңызды емес, ал 5-өте маңызды. Демек, егер Сіз отбасының беріктігі үшін өзара сыйластық қажет деп ойласаңыз, 5 белгілеңіз, егер сыйластық міндетті емес деген ойда болсаңыз, 1 белгілеңіз және т. с. с. (Саны)

	Мүлде маңызды емес	2	3	4	Өте маңызды	ЖБ Қ
Өзара сыйластық	30	29	60	196	1670	16
Өзара шыдамдылық және түсіністік	26	29	86	244	1596	20
Ерлі-зайыптылардың адалдығы	26	39	85	212	1606	33
Ерлі-зайыптылардың проблеманы бірге талқылауға дайын болуы	33	34	131	294	1485	24
Балалар және оларды бірге тәрбиелеу	32	40	104	262	1543	20
Жақсы баспанамен қамтамасыз етілу	43	29	154	370	1389	16
Отбасының табысының молдығы (еңбекақы және т.б.)	55	46	208	397	1278	17
Үй шаруасы бойынша міндеттердің тең бөлінуі	107	85	297	367	1111	34
Ортақ қызығушылықтың болуы	60	54	238	399	1214	36
Бос уақытты бірге өткізу мүмкіндігінің көп болуы	73	46	179	407	1272	24
Жеке, ата-анасыз тұру	340	146	334	300	803	78

Берік отбасы бойынша ұсынылған әр нұсқаны 1-5 аралығында бағалаңыз, мұндағы 1-мүлде маңызды емес, ал 5-өте маңызды. Демек, егер Сіз отбасының беріктігі үшін өзара сыйластық қажет деп ойласаңыз, 5 белгілеңіз, егер сыйластық міндетті емес деген ойда болсаңыз, 1 белгілеңіз және т. с. с. (%)

	Мүлде маңызды емес	2	3	4	Өте маңызды	ЖБ Қ
Өзара сыйластық	1,5	1,4	3,0	9,8	83,5	0,8
Өзара шыдамдылық және түсіністік	1,3	1,4	4,3	12,2	79,8	1,0
Ерлі-зайыптылардың адалдығы	1,3	1,9	4,2	10,6	80,3	1,6
Ерлі-зайыптылардың проблеманы бірге талқылауға дайын болуы	1,6	1,7	6,5	14,7	74,2	1,2
Балалар және оларды бірге тәрбиелеу	1,6	2,0	5,2	13,1	77,1	1,0
Жақсы баспанамен қамтамасыз етілу	2,1	1,4	7,7	18,5	69,4	0,8
Отбасының табысының молдығы (еңбекақы және т.б.)	2,7	2,3	10,4	19,8	63,9	0,8
Үй шаруасы бойынша міндеттердің тең бөлінуі	5,3	4,2	14,8	18,3	55,5	1,7
Ортақ қызығушылықтың болуы	3,0	2,7	11,9	19,9	60,7	1,8

Бос уақытты бірге өткізу мүмкіндігінің көп болуы	3,6	2,3	8,9	20,3	63,6	1,2
Жеке, ата-анасыз тұру	17,0	7,3	16,7	15,0	40,1	3,9

Сіз қалай ойлайсыз, қандай себепке байланысты жас отбасында қарым-қатынас қалыптаспайды?

	Саны	%
Отбасылық өмірге дайын болмау	1019	50,9
Махаббат сезімінің басылуы	323	16,1
Бірлескен өмір басталғанша бір-бірін толық танып үлгірмеу	435	21,7
Отбасындағы материалдық игілік жеткіліксіз	400	20,0
Тұрмыстық қиыншылықтар	467	23,3
Баспана мәселесі нашар	195	9,7
Отбасылық зорлық-зомбылықтың болуы	138	6,9
Балалардың болмауы	191	9,5
Жастардың арасына ата-аналардың араласуы	173	8,6
Басқа	1	0,1
Жауап бере алмаймын	67	3,3

Сіздің ойыңызша елімізде жас отбасылар көбінесе қандай қиыншылықтарға кезігеді?

	Саны	%
Жеке баспанының болмауы	1166	58,3
Еңбек ақының аздығы	870	43,5
Жұмыссыздық	839	41,9
Оқу мен жұмыстың қатар болуы	188	9,4
Мемлекет тарапынан қолдаудың болмауы	330	16,5
Жас отбасына ата-аналардың араласуы	351	17,5
Жастардың жауапты шешімдер қабылдауға дайын болмауы	435	21,7
Балалардың болмауы	188	9,4
Той жасауға мүмкіндіктің болмауы	75	3,7
Басқа	2	0,2
Жауап бере алмаймын	68	3,4

Сіздің отбасыңыз бос уақытты қаншалықты бірге өткізеді, яғни, бірге демалу, кинотеатрға, театрға, саябаққа серуенге бару және т. б. қаншалықты жиі?

	Саны	%
Күн сайын	205	10,2
Демалыс күндері	779	38,9
Айына бір рет	582	29,1
Уақыт жоқ	367	18,3
Басқа	15	0,7
Жауап бере алмаймын	53	2,6

Жас жұбайлардың ажырасуына қалай қарайсыз?

	Саны	%
Мүлде қарсымын, әсіресе, балалар болғанда	998	49,9
Қарсы болатын шығармын	591	29,5

Егер жас жұбайлар некеде бақытты болмаса, ажырасуға тура келеді	341	17,0
Жауап бере алмаймын	71	3,5

Сіз қалай ойлайсыз, жас жұбайлар қандай себептермен ажырасады, жас отбасылар неге бұзылады?

	Саны	%
Баспанының болмауы	761	38,0
Қаржылық қиыншылықтар (несие, ипотека, қарыз және т. б.)	876	43,8
Балалардың болмауы	352	17,6
Жастардың арасына ата-аналардың араласуы	350	17,5
Жұмысқа тұрудағы қиыншылық	298	14,9
Ерінің (зайыбының) тарапынан зорлық-зомбылықтың көрсетілуі	241	12,0
Балалардың тууына, тәрбиеленуіне қатысты қиыншылықтар	131	6,5
Мектепке дейінгі мекемеге орналастыру мәселесі	60	3,0
Жұбайлардың ата-аналарымен қарым-қатынастағы проблема	153	7,6
Жағымсыз әдеттер (ішімдікке салыну, темекі құмарлық, ойын құмарлық)	519	25,9
Бірге демалуға уақыттың болмауы	78	3,9
Ерлі-зайыптылардың адал болмауы	502	25,1
Ортақ қызығушылықтың болмауы, білім деңгейінің айырмашылығы	104	5,2
Ортақ көзқарастың, пікірдің (саяси, діни) болмауы	84	4,2
Дөрекілік, ерінің (зайыбының) тарапынан зорлық-зомбылықтың көрсетілуі	170	8,5
Біздің отбасымызда жанжал жоқ	81	4,0
Басқа	2	0,2
Жауап бере алмаймын	73	3,6

Егер Сіздің көңіліңіз отбасында бір нәрсеге толмайтын болса, жұбайыңызбен ажырасасыз ба?

	Саны	%
Жоқ, отбасылық қиыншылықтан қорықпаймын	858	42,9
Солай емес деп санайтын шығармын	585	29,2
Солай санайтын шығармын	204	10,2
Иә, ажырасамын	95	4,7
Басқа	3	0,1
Жауап бере алмаймын	256	12,8

Сіз қалай ойлайсыз, бірінші баланың кімде тәрбиеленуі керек?

	Саны	%
Өзінің ата-анасында	1670	83,5
Ерінің ата-анасында	213	10,6
Зайыбының ата-анасында	33	1,6
Ерінің туыстарында	19	0,9
Зайыбының туыстарында	1	0,1

Басқа	1	0,1
Жауап бере алмаймын	64	3,2

Қазіргі уақытта Сіздің отбасыңызға бірінші баланы немесе тағы да бір баланы дүниеге әкелуге не кедергі?

	Саны	%
Тұрақты кіріс көзінің болмауы	456	22,8
Бала туу мәртебе емес	53	2,6
Баланың дүниеге келуі мен оны тәрбиелеу үлкен материалдық шығын тудырады (тамақтандыру, медициналық қызметтер, білім беру)	272	13,6
Қоршаған орта балаларға бейімделмеген (балабақшалар, балалар ойнайтын аулалар, көлікте арнайы жабдықталған орын, қолайлы жеделсатылар, арбаға арналған пандустар жоқ)	135	6,7
Ерім (зайыбым) ниетсіз	141	7,0
Жеке баспанының болмауы	308	15,4
Тағы бір бала үшін баспана көлемінің тапшылығы	102	5,1
Өз денсаулығым/жұбайымның денсаулығы нашар	160	8,0
Өмірдегі қауіптің артуы, өзіңді қорғансыз сезіну	67	3,3
Балалар күтіміне көмектесетін ешкім жоқ	93	4,6
Баланың дүниеге келуі қалыптасқан өмірге өзгеріс енгізеді	54	2,7
Тағы бір бала отбасындағы балалардың мүддесіне нұқсан келтіреді	22	1,1
Ештеңе де кедергі емес, біз енді бала керек емес деп шештік	107	5,3
Ештеңе де кедергі емес, жуырда бала дүниеге келеді	275	13,7
Басқа	11	0,7
Басқа	194	9,7
Жауап бере алмаймын	486	24,3

Сіздің ойыңызша баланы қандай қасиетке тәрбиелеу керек?

	Саны	%
Тәуелсіздік, дербестік	630	31,5
Еңбекқорлық	1251	62,5
Жауапкершілікті сезіну	746	37,3
Отанға деген сүйіспеншілік	517	25,8
Өз ұлтының салты мен дәстүріне құрмет (оларды сақтау)	313	15,6
Басқаларға сыйластықпен қарау, шыдамдылық таныту	480	24,0
Ұқыптылық (ақша мен заттарға ұқыпты қарау)	297	14,8
Шешімділік, бір беткейлік	349	17,4
Діндарлық	128	6,4
Адал ниеттілік	216	10,8
Тіл алғыштық	263	13,1
Жауап бере алмаймын	31	1,5

Сіз ұлтаралық некелерге қалай қарайсыз?

	Саны	%
Дұрыс қараймын, ұлтаралық неке Қазақстан халқын біріктіреді	440	22,0
Дұрыс қарайтын шығармын, себебі ұлт (қай этникалық топқа қатысты болсақ та) ерлі-жұбайды таңдауда маңызды емес	420	21,0
Көзқарасым бейтарап, әркім ерлі-зайыбын таңдауға ерікті	627	31,3
Қарсы шығармын, ұлтаралық некенің қиыншылығы көп	296	14,8
Қарсымын, ұлтаралық некенің түбі ажырасу	140	7,0
Жауап бере алмаймын	78	3,9

Ерлі-зайыптылардың ұлтының (дінінің) әр түрлі болуы отбасылық жанжалдың тууына себеп бола ма?

	Саны	%
Өте қатты әсер етеді	473	23,6
Әсер етеді, егер ерлі-зайыптылар арасында махаббат болмаса	709	35,4
Әсер етпейді	603	30,1
Жауап бере алмаймын	216	10,8

Сіз қалай ойлайсыз, жас отбасылардың мәселелерін кімнің шешуі керек?

	Саны	%
Ерлі-зайыптылардың өздері	1553	77,6
Ерлі-зайыптылар туысқандарының көмегімен	267	13,3
Ерлі-зайыптылар кәсіби көмек арқылы(психологтың)	73	3,6
Мемлекет	71	3,5
Басқа	1	0,1
Жауап бере алмаймын	37	1,8

Сіз Қазақстанда жас отбасылар мемлекет тарапынан әр түрлі жеңілдіктер, бағдарламалар мен т. б. түріндегі әлеуметтік қолдау мен көмекке ие деп санайсыз ба?

	Саны	%
Иә, солай санаймын	473	23,6
Солай санайтын шығармын	501	25,0
Солай емес деп санайтын шығармын	377	18,8
Жоқ, олай санамаймын	227	11,3
Жас отбасылардың әлеуметтік қорғалуы мен оларға көмек туралы ешқашан естіген емеспін	320	16,0
Жауап бере алмаймын	103	5,1

Сіз еліміздегі жас отбасыларды қолдау жөніндегі мемлекеттік саясатты қалай бағалайсыз?

	Саны	%
Тиімді	377	18,8
Тиімді шығар	522	26,1
Тиімсіз шығар	387	19,3
Тиімсіз	232	11,6

Жас отбасыларды қолдау жөніндегі мемлекеттік саясат туралы ештеңе білмеймін/естіген емеспін	366	18,3
Жауап бере алмаймын	117	5,8

Сіз жас отбасыларды қолдауға бағытталған қандай бағдарламаларды білесіз? (Саны)

	Білемін, қатысқанмын	Естідім, бірақ қатысқан жоқпын	Білмеймін
"Жас отбасы" бағдарламасы бойынша берілетін баспана (ТЖҚБ)	160	1010	831
"Нұрлы жер"	68	907	1026

Сіз жас отбасыларды қолдауға бағытталған қандай бағдарламаларды білесіз? (%)

	Білемін, қатысқанмын	Естідім, бірақ қатысқан жоқпын	Білмеймін
"Жас отбасы" бағдарламасы бойынша берілетін баспана (ТЖҚБ)	8,0	50,5	41,5
"Нұрлы жер"	3,4	45,3	51,3

Сіз неліктен мемлекеттік бағдарламаларға қатыспадыңыз?

	Саны	%
Бюрократия, қажетті құжаттарды жинауға көп уақыт пен күш кетеді	350	17,5
Жемқорлық, қатысушылар қатарына ену үшін, міндетті түрде қолына ақша беруің керек	373	18,6
Ипотекаға берілетін баспана бойынша төленетін пайыздық санылеме үлкен	360	18,0
Қосымша жеңілдіктер қарастырылмаған	144	7,2
Өте ұзақ күту керек	398	19,9
Бұл пайдасыз іс деп санаймын	265	13,2
Мен мемлекеттік бағдарламаға қатыстым	83	4,1
Басқа	45	1,2
Басқа	28	1,4
Жауап бере алмаймын	496	24,8

Сіз қалай санайсыз, Сіз тұрып жатқан елді мекенге (қалаға/ауылға) отбасын құру мен баланың өмірге келуін жоспарлайтын арнайы әлеуметтік қызмет, ұйым қажет пе?

	Саны	%
Иә, мұндай қызмет керек, жастар кеңес алу үшін және белгілі сұрақтары бойынша жүгіне алады	795	39,7
Жоқ, мұндай қызмет керек емес, себебі, отбасын құру мен баланың өмірге келу мәселесін отбасында ересектермен (ата-ана, әже, туысқандар және т. б.) бірге шешу керек	479	23,9
Бұл туралы әзірге ойланбаппын	571	28,5
Басқа	6	0,3
Жауап бере алмаймын	151	7,5

Сіздің ойыңызша жас отбасы өмірінің қай саласын ең алдымен заңды тұрғыда реттеу керек?

	Саны	%
Баспана мәселесі	1033	51,6
Жұмысқа қамтылу мәселесі	841	42,0
Тұрмыстық мәселе	236	11,8
Психологиялық жағдайды	157	7,8
Құқықтық	319	15,9
Отбасылық өмірге дайындық	217	10,8
Балалардың тууы мен оларды тәрбиелеу	131	6,5
Демалыс, бос уақытты өткізу	52	2,6
Ерлі-зайыптылардың қарым-қатынастары	154	7,7
Ата-ана мен балалардың қарым-қатынастары	68	3,4
Жауап бере алмаймын	183	9,1

Ойланып көріңіз, Сізге төмендегі мамандардың көмегі бұрын сонды қажет болды ма? Сіздің мүмкін кеңес алғыңыз келген шығар, бірақ қайда бару керектігін білмедіңіз? (Саны)

	Кеңес қажет болған, бірақ барған жоқпын	Бұрын кеңес алуға барғанмын	Ешқашан барған емеспін, қажет емес
Психолог	197	146	1658
Отбасын жоспарлау және отбасылық қарым-қатынас жөніндегі маман	106	88	1807
Заңгер (азаматтық-отбасылық даулар)	128	142	1731
Қаржылық кеңесші	165	157	1679

Ойланып көріңіз, Сізге төмендегі мамандардың көмегі бұрын сонды қажет болды ма? Сіздің мүмкін кеңес алғыңыз келген шығар, бірақ қайда бару керектігін білмедіңіз? (%)

	Кеңес қажет болған, бірақ барған жоқпын	Бұрын кеңес алуға барғанмын	Ешқашан барған емеспін, қажет емес
Психолог	9,8	7,3	82,9
Отбасын жоспарлау және отбасылық қарым-қатынас жөніндегі маман	5,3	4,4	90,3
Заңгер (азаматтық-отбасылық даулар)	6,4	7,1	86,5
Қаржылық кеңесші	8,2	7,8	83,9

Сіз қалай ойлайсыз, біздің қоғамда отбасындағы қаталдық, зорлық-зомбылық мәселесі бар ма?

	Саны	%
Иә	982	49,1
Жоқ	942	47,1
Жауап бере алмаймын	77	3,8

Егер бар болса, Сіздің ойыңызша, кім отбасындағы қаталдыққа жиі ұшырайды?

	Саны	%
Балалар	393	37,1
Ерлер	29	2,7
Әйелдер	565	53,4
Қарт адамдар	72	6,8
Жауап бере алмаймын	98	9,3

Отбасындағы қаталдықтың қандай түрлері кездеседі?

	Саны	%
Беттен салып жіберу, итеру, теуіп жіберу	624	31,2
Жұдырықпен, әр түрлі заттармен ұру	564	28,2
Қарумен қорқыту және жарақаттау	105	5,2
Еркіне қарсы жыныстық қатынасқа түсу	155	7,7
Әйел адамның туыстарымен және достарымен араласуына кедергі болу	157	7,8
Орынсыз қызғаныш таныту	431	21,5
Отбасы бюджетін бақылау және қаржылық шешімдерді жалғыз қабылдау	147	7,3
Әйел адамның жұмыс жасауына, оқуына және т. б. кедергі болу	129	6,4
Балаларды тартып алумен немесе ұрлап әкетумен қорқыту	99	4,9
Сыртқы келбетін, дағдыларын, ақыл-ес қабілеттерін кемсіту	146	7,3
Басқа	9	0,4
Жауап бере алмаймын	444	22,2

Сіздің таныстарыңыздың арасында отбасындағы қатыгездікке ұшыраған ерлер/әйелдер/балалар бар ма?

	Саны	%
Иә	469	23,4
Жоқ	1408	70,4
Жауап бере алмаймын	124	6,2

Егер отбасындағы қатыгездікке Сіз ұшыраған болсаңыз және Сізге маманның көмегі қажет болса, Сіздің арнайы әлеуметтік қызметтің көмегіне жүгінуіңіз мүмкін бе?

	Саны	%
Иә	324	16,2
Жоқ	1297	64,8
Жауап бере алмаймын	7	0,3

Сіз неліктен әлеуметтік қызмет көмегіне жүгінбейсіз?

	Саны	%
Түсініспеушіліктен және сөзден қорқамын	156	8,1
Әлеуметтік қызмет мамандарының кәсібиліктеріне сенбеймін	251	13,0
Отбасындағы ұрсысты ұясынан шығармау керек деп санаймын	522	27,0
Әлеуметтік арнайы қызметтердің бар екендігі туралы ештеңе білмеймін, олар	412	21,3

қайда орналасқан		
Басқа	7	0,8
Басқа	254	13,2
Жауап бере алмаймын	329	17,0

Алдағы екі жыл ішінде отбасын құру, неке қию жоспарыңызда бар ма?

	Саны	%
Иә	406	20,3
Жоқ	772	38,6
Мен некедемін	694	34,7
Басқа	5	0,3
Жауап бере алмаймын	124	6,2

Сіз қалай ойлайсыз, жастар арасында, жас отбасыларда баланың туу көрсеткіштерін қандай шара арттыра алады?

	Саны	%
Аналық капиталды енгізу	567	28,3
Жүктілік пен бала күтіміне байланысты берілетін жәрдемақыны өсіру	556	27,8
Жеңілдігі бар баспанамен/жер телімімен қамтамасыз ету	687	34,3
Жаңа мектепке дейінгі мекемелер салу	100	5,0
Медициналық қызметтің сапасын арттыру	166	8,3
Басқа	7	0,4
Жауап бере алмаймын	239	11,9

Өз отбасыңыздың материалдық жағдайына көңіліңіз тола ма? Егер ата-анаңызбен тұратын болсаңыз, ата-аналық отбасындағы игіліктерге көңіліңіз тола ма?

	Саны	%
Иә, көңілім толығымен толады	765	38,2
Көңілім толатын шығар	969	48,4
Көңілім толмайтын шығар	180	9,0
Жоқ, мүлде көңілім толмайды	39	1,9
Жауап бере алмаймын	48	2,4

Сіздің өзіңіздің баспаналық жағдайыңызға қаншалықты көңіліңіз толады?

	Саны	%
Толығымен ұнайды	791	39,5
Ұнайтын шығар	939	46,9
Ұнамайтын шығар	184	9,2
Мүлде ұнамайды	48	2,4
Жауап бере алмаймын	39	1,9

Министерство образования и науки Республики Казахстан
Евразийский национальный университет им.Л.Н. Гумилева
Научно-исследовательский центр «Молодежь»

Социальная адаптация молодых семей в Казахстане

*аналитический доклад по итогам
социологического исследования*

Астана, 2017

Социальная адаптация молодых семей в Казахстане/ Р.Р.Аюпова, А.С.Кайдарова, Г.М.Султабаева, З.Т.Алинова – Астана: НИЦ «Молодежь», 2017. – 82 с.

Данный доклад основан на результатах социологического исследования на тему «Социальная адаптация молодых семей в Казахстане», проведенного по заказу Министерства образования и науки Республики Казахстан. Доклад представляет анализ актуальных проблем, с которыми сталкиваются молодые люди и молодые супруги, причин разводов среди молодых людей и анализ фактов жестокого обращения в семьях, государственной поддержки молодых семей и др.

© Научно-исследовательский центр «Молодежь», 2017

СОДЕРЖАНИЕ

	Стр.
Программа социологического исследования	90
1. Методологическая часть	90
Описание проблемной ситуации	90
Цели и задачи исследования	91
Объект и предмет исследования	91
Интерпретация основных понятий	92
Гипотеза исследования	92
2. Методическая часть	93
Объем выборочной совокупности	93
Метод сбора информации	94
Методика обработки информации	95
Методы анализа информации	95
Раздел 1. Ценностные ориентации и жизненные установки молодых людей	96
Раздел 2. Оценка состояния здоровья и формирование ЗОЖ	110
Раздел 3. Организация досуга молодежи и молодых семей	114
Раздел 4. Проблемы молодых семей	117
Раздел 5. Причины разводов среди молодежи	111
Раздел 6. Проблемы жестокого обращения в семье	125
Раздел 7. Государственная поддержка молодой семьи в Казахстане	131
Заключение	137
Приложение	142

ПРОГРАММА СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ

1. МЕТОДОЛОГИЧЕСКАЯ ЧАСТЬ

Описание проблемной ситуации

Роль семьи в обществе несравнима по своей значимости ни с какими другими социальными институтами, так как именно в семье формируется и развивается личность человека, происходит овладение социальными ролями, необходимыми для безболезненной адаптации ребенка в обществе. Семья выступает как первый воспитательный институт, связь с которым человек ощущает на протяжении всей своей жизни. В Казахстане институту семьи, несмотря на тяжелые 1990-е годы, уделяют внимание достаточно давно. Уже в 1995 году был создан Совет по проблемам семьи, женщин и демографической политике при президенте РК, который в 1998 году преобразовался в Национальную комиссию по делам семьи и женщин при президенте РК, с более широкими полномочиями. Другое дело, что сейчас поднимается новый тематический дискурс обсуждения проблематики семейной политики.

Семья, будучи социальным институтом, безусловно, находится под влиянием общества, и с точки зрения перспектив его развития, его обновления особую социальную ценность имеет именно молодая семья, представляющая собой важный фактор социально-экономических и демографических перемен. Молодая семья сталкивается со многими социально-психологическими трудностями на начальном этапе своего развития. Основная часть разводов приходится именно на первые годы брака, именно тогда, когда семья ещё считается молодой, когда семейное счастье является наиболее хрупким. Это вызвано многими причинами: неудавшейся адаптацией супругов к друг другу и семейной жизни, неблагоприятными материальными условиями, психологической неподготовленностью супругов к браку, социальными проблемами.

Количество браков, в том числе зарегистрированных, среди молодежи падает. По данным Комитета по статистике МНЭ РК в 2015 году было зарегистрировано 213 101 браков среди молодежи от 14 до 28 лет, в 2014 данный показатель составлял 231 191 браков, а в 2013 году – 248 374. Отметим, что количество разводов среди молодежи в 2015 году составило 31 091, таким образом, на один развод в 2015 году приходился 6,85 брака. Если сравнивать с предыдущими годами, то в 2014 году – 7,24 брака, в 2013 году – 8,06 брака. Это говорит о том, что все больше и больше факторов оказывают деструктивное влияние на прочность семейных отношений, таких, как непонимание, психологическая несовместимость, отсутствие доверия в семейных отношениях, неравный уровень образования и социального статуса супругов, высокая личностная конфликтность одного или обоих супругов, добрачная беременность, злоупотребление алкоголем и др.

Большинство браков заключаются в возрасте от 20 до 24 лет, согласно данным Комитета по статистике МНЭ РК, количество мужчин-женихов составляет (47 820 на 2015 год), количество женщин-невест (68 491). Большинство молодых людей в этом возрасте являются студентами и это говорит о том, что в этот период создается большое количество молодых студенческих семей. К сожалению, на этот же возраст приходится и большое количество разводов. В 2015 году в возрасте 20-24 лет развелось 3036 мужчин и 7360 женщин. Отсюда следует, что в молодых студенческих семьях существует ряд проблем, которые они самостоятельно не могут решить, вследствие чего увеличивается количество разводов.

Целью данного исследования является изучение мнений молодежи о создании семьи, ее основных проблемах и социальной адаптации молодых супругов к семейной жизни.

Для достижения поставленной цели предполагается решение следующих ключевых **исследовательских задач**:

- выявление наиболее приоритетных для молодых казахстанцев ценностей;
- выявление особенностей семейных ценностей в молодежной среде;
- выявление основных мотивов вступления в брак сегодняшней молодежи;
- изучение социальных проблем молодых семей в современном обществе;
- определить рейтинг актуальных социальных проблем молодежи при создании семьи;
- определение основных факторов, влияющие на современное состояние молодой семьи;
- выявление основных причин разводов среди молодежи;
- оценка эффективности государственных программ в поддержку молодых семей;
- оценка межэтнических браков в молодежной среде;
- определение отношение молодежи к насилию в семьях;
- выработать рекомендации для заинтересованных государственных органов по поддержке молодых семей.

Объект исследования – мнение молодежи о создании семьи и вступления в брак. Молодежь – население Республики Казахстан в возрасте от 14 до 29 лет выбранная по параметрам, репрезентирующим его социально-демографические и территориальные характеристики.

Предмет исследования – социальная адаптация молодых супругов к семейной жизни как проблема молодой семьи.

Интерпретация основных понятий

Молодежь – граждане Республики Казахстан от четырнадцати до двадцати девяти лет. Молодежь – это особая социально-возрастная группа, отличающаяся возрастными рамками и своим статусом в обществе: переход от детства и юности к социальной ответственности. Некоторыми учёными молодёжь понимается как совокупность молодых людей, которым общество предоставляет возможность социального становления, обеспечивая их льготами, но ограничивая в возможности активного участия в определённых сферах жизни социума.

Ценностные ориентации – отражение в сознании человека ценностей, признаваемых им в качестве стратегических жизненных целей и общих мировоззренческих ориентиров.

Семья — это сообщество, основанное на браке супругов (отца, матери) и их холостых детей (собственных и усыновленных), связанных духовно, общностью быта и взаимной моральной ответственностью. Семья создается на основе брака, кровного родства, усыновления, а также на других основаниях, не запрещенных законом и таких, которые не противоречат моральным основам общества.

Брак или брачный союз, супружество – регулируемый обществом и в большинстве государств, регистрируемый в соответствующих государственных органах семейной связи между людьми, достигшими брачного возраста, порождающий их права и обязанности по отношению друг к другу, а также при наличии у пары детей, и к детям

Социальная адаптация – процесс активного приспособления индивида к условия социальной среды, вид взаимодействия личности с социальной средой.

Развод – формальное прекращение (расторжение) действительного брака между живыми супругами.

Гипотеза исследования

На сегодняшний день существует тенденция понижения семейных ценностей и семейного образа жизни среди молодежи. Молодые люди не хотят вступать в брак, но если создают семью, то живут в гражданском браке, так как это более удобно. Молодые пары очень хрупкие и часто распадаются, что позволяет безболезненно в финансово-материальном плане расстаться.

Проблемы с жильем и финансовой нестабильности останавливают молодых людей создавать семьи или являются причинами развода молодых супругов, тем самым понижается уровень рождаемости, что способствует демографическому кризису в стране.

2. МЕТОДИЧЕСКАЯ ЧАСТЬ

Объем выборочной совокупности

Объем выборочной совокупности составляет 2 000 респондентов. Территория проведения социологического исследования охватит все регионы Республики Казахстан – города республиканского значения Астана и Алматы, 14 областных центров, а также сельские населенные пункты. В исследовании использована стратифицированная многоступенчатая выборка. Вначале, исходя из численности населения по областям и городам республиканского значения определены объемы выборки по 16 областям страны. Далее по каждой области высчитаны объемы городской и сельской выборки.

Таблица 1. Выборочная совокупность по проекту, человек

	Все население			Городское население			Сельское население		
	Оба пола	Мужчины	Женщины	Оба пола	Мужчины	Женщины	Оба пола	Мужчины	Женщины
Республика Казахстан	2000	1006	994	1145	560	585	854	446	408
Акмолинская область	79	41	38	36	18	18	43	23	20
Актюбинская область	101	50	51	63	31	32	38	20	18
Алматинская область	211	108	103	49	25	24	162	84	78
Атырауская область	68	35	33	31	15	16	37	19	18
Западно-Казахстанская область	71	36	35	35	17	18	36	19	17
Жамбылская область	122	62	60	48	24	24	74	38	36
Карагандинская область	149	75	74	117	58	59	32	17	15
Костанайская область	96	49	47	51	25	26	45	23	22
Кызылординская область	89	46	43	37	19	18	52	27	25
Мангистауская область	73	37	36	32	17	15	40	20	20
Южно-Казахстанская область	340	173	167	150	75	75	190	99	91
Павлодарская область	78	39	39	55	27	28	23	12	11
Северно-Казахстанская область	55	29	26	26	13	13	29	16	13
Восточно-Казахстанская область	144	73	71	91	45	46	53	29	24
г. Астана	101	48	53	101	48	53	-	-	-
г. Алматы	223	103	120	223	103	120	-	-	-

* По данным Комитета по статистике Министерства национальной экономики РК за 2016 год

В настоящем исследовании отбор единиц наблюдения производился в несколько этапов: применен вероятностный дизайн выборки. Вероятностный дизайн выборки построен таким образом, что любой человек (в возраст от 14 до 29 лет) в пределах совокупности имеет равные возможности быть

отобранном для анализа. Была использована стратифицированная многоступенчатая выборка. Так, основными стратами выступают:

Ступень 1. Отбор по областям – исходя из численности населения по областям и городам республиканского значения от 14 до 29 лет, определены объемы выборки по 16 областям страны – города Астана и Алматы, 14 областных центров.

Ступень 2. Отбор по принципу город-село – в каждой области высчитаны объемы городской и сельской выборки.

Ступень 3. Отбор стартовой точки – в пределах каждого населённого пункта случайным образом определяются стартовые точки маршрута и количества респондентов.

Ступень 4. Отбор домохозяйства – следуя по маршруту от стартовой точки по правилу «левой руки» отбирается домохозяйство.

Ступень 5. Отбор респондентов согласно квоте – в каждом отдельно взятом домохозяйстве респонденты отбираются по двум признакам – пол и возраст – половозрастной квоте – возраст респондента не должен быть ниже 14 и не выше 29 лет, а также репрезентативная представленность по полу (количество опрашиваемых мужчин и женщин рассчитано согласно данным Комитета по статистике по каждой области, городу и селу).

Выборка является репрезентативной, т.е. по выделенным параметрам состав респондентов приближается к соответствующим пропорциям в генеральной совокупности (согласно данным Комитета по статистике на 2016 год). При этом отклонение средних характеристик выборочной совокупности от средних характеристик генеральной совокупности не превысит $\pm 3,5\%$.

Метод сбора информации

Методом сбора информации выступает массовый опрос молодежи, в возрасте от 14 до 29 лет, «face-to-face». Данный метод позволил получить наиболее объективную информацию о ситуации в молодежной среде Казахстана, а также выявить основные потребности и социальные практики молодых казахстанцев. На основании результатов проведенного массового опроса строится прогноз о массовом поведении.

Сбор информации в рамках массового опроса производится по месту жительства респондентов (так называемый квартирный опрос), реже по месту учебы / работы / центру занятости (для более оперативного поиска и доступа к целевой группе). Выбранный метод соответствует целям и задачам текущего исследования.

Методика обработки информации

Ввод, обработка первичных данных, а также вывод одномерных, двумерных таблиц, корреляционный и кластерный анализы выполнены с помощью лицензионной, русифицированной компьютерной программы SPSS, версия 21.

Методы анализа информации

Основными методами анализа первичной социологической информации выступают:

- 1) одномерный анализ данных
- 2) двумерный анализ данных;
- 3) корреляционный анализ.

РАЗДЕЛ 1. ЦЕННОСТНЫЕ ОРИЕНТАЦИИ И ЖИЗНЕННЫЕ УСТАНОВКИ МОЛОДЕЖИ И МОЛОДЫХ СЕМЕЙ

Семья традиционно является главным институтом воспитания и социализации ребенка. В семье закладываются основы духовно-нравственных ценностей, передаются основы семейных традиций, воспитываются любовь к Родине, патриотизм. Традиционная семья всегда отличалась сильными морально-нравственными устоями, взаимным уважением и ответственностью за каждого члена семьи, почитанием старшего поколения. Об этом же говорил и Глава государства Н.А. Назарбаев на церемонии награждения победителей национального конкурса «Мерейлі Отбасы» выразив обеспокоенность ростом числа оставленных детей и пожилых в домах престарелых.

Ослабление института семьи, трансформация представлений человека о смысле жизни, ответственности, порядочности, разрушают устоявшиеся веками традиции, что способствует обострению многих социальных проблем: наличию разводов в молодежной среде, проблемам раннего материнства и социального сиротства, росту числа пожилых людей, оставленных в домах для престарелых.

Как уже было отмечено выше, в опросе принимали участие молодые люди в возрасте от 14 до 29 лет (городское и сельское население), среди них 39,3% опрошенной молодежи состоят в браке, имеют собственные семьи (38,1% - женаты или замужем, 1,2% - живут в гражданском браке, сожительствуют), соответственно, две трети опрошенных молодых людей на момент опроса были не замужем или холосты (57,6%), разведены (2,5%) или оказались вдовами/вдовцами (0,2%).

Все результаты исследования будут представлены в разрезе т.н. семейного статуса опрошенных молодых людей, таким образом будет представлена сравнительная оценка по показателям среди молодых людей, которые состоят в отношениях (в браке) или тех, кто не имеет своей семьи (супруга/супругу, детей).

По результатам исследования, опрошенные молодые люди весьма положительно оценивают свою жизненную ситуацию в настоящий момент. Так, более трети опрошенных всех молодых людей (32,2%) считают свою жизнь прекрасной. Высокие оценки текущей жизненной ситуации демонстрируют молодые люди, которые не состоят в браке (33,7%).

Надо отметить, что молодые семейные пары также хорошо оценивают свою жизнь (29,9% опрошенных отметили вариант «моя жизнь прекрасна»), НО они чуть чаще высказывают критические мнения относительно своей жизненной ситуации (таблица 2).

Таблица 2. Распределение ответов на вопрос: Скажите, пожалуйста, как Вы оцениваете Вашу текущую жизненную ситуацию? (%)

	Все опрошенные	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Моя жизнь прекрасна	32,2	29,9	33,7
Моя жизнь достаточно хорошая	37,0	36,9	37,1
Моя жизнь скорее хорошая, чем плохая	21,8	24,0	20,4
Моя жизнь ни плохая, ни хорошая	7,1	7,1	7,1
Моя жизнь скорее плохая, чем хорошая	1,1	1,4	1,0
Моя жизнь достаточно плохая	0,4	0,4	0,4
Моя жизнь невыносимо плохая	0,1	0,1	0,2
Затрудняюсь ответить	0,1	0,1	0,2

Как показывают результаты исследования, оценка жизненной ситуации напрямую зависит от возраста молодого человека (парня или девушки). Так, чем старше молодой человек, тем ниже его/ее удовлетворенность текущей жизненной ситуацией и, тем чаще отмечаются варианты «моя жизнь ни плохая, ни хорошая», «моя жизнь скорее плохая», «моя жизнь достаточно плохая» (таблица 3).

Таблица 3. Распределение ответов на вопрос: Скажите, пожалуйста, как Вы оцениваете Вашу текущую жизненную ситуацию? (в разрезе возрастных групп, %)

	От 14 до 18 лет	От 19 до 23 лет	От 24 до 29 лет
Моя жизнь прекрасна	40,2	33,6	27,2
Моя жизнь достаточно хорошая	38,5	38,1	35,6
Моя жизнь скорее хорошая, чем плохая	15,9	20,4	25,7
Моя жизнь ни плохая, ни хорошая	3,7	6,9	8,9
Моя жизнь скорее плохая, чем хорошая	0,6	0,8	1,6
Моя жизнь достаточно плохая	0,6	-	0,5
Моя жизнь невыносимо плохая	0,4	-	0,1
Затрудняюсь ответить	-	0,2	0,2

Абсолютное большинство опрошенных молодых людей считают наиболее важным для себя личное здоровье и здоровье близких (70,8%) и семью, детей и родителей (67,3%). Другие варианты ответов на вопрос «Что из перечисленного является для Вас наиболее важным?» значительно уступают данным ответам. Так, на третьем месте был отмечен вариант «друзья», который назвали 27% опрошенных. Материальное благополучие и деньги отметили 21,2% опрошенных. «Любовь и любимый человек» (15,9%) опередили варианты «получение хорошего образования, квалификации» (14,1%), «служба Родине» (5,1%) и «соблюдение прав и свобод» (2,4%) (диаграмма 1).

Диаграмма 1. Распределение ответов на вопрос: Что из перечисленного является для Вас наиболее важным? (%)

Что касается распределения ответов на данный вопрос среди семейных и несемейных молодых людей, то картина выглядит следующим образом. Семейные молодые люди в первую очередь отмечают «семью, детей, родителей» (78,6%), во вторую очередь – «здоровье личное и близких» (74,0%), и, в третью очередь – «деньги и материальное благополучие» (24,7%). Структура жизненных приоритетов у молодежи, которая не имеет своей семьи выглядит несколько иначе – на первом месте находится «здоровье» (68,6%), на втором месте – «семья, дети и родители» (59,9%), а на третьем месте были отмечены «друзья» (31,7%).

Кроме того, отметим, что вариант «получение хорошего образования, квалификация» отметили только 6,7% опрошенных семейных молодых людей и 18,9% опрошенных несемейных. Также самореализация и личностный рост в большей степени важны для несемейных молодых людей (16,1%), чем для несемейных (12,0%).

«Любовь и любимый человек» отметили 19,7% опрошенных семейных молодых людей и 13,5% опрошенных несемейных (таблица 4).

Таблица 4. Распределение ответов на вопрос: Что из перечисленного является для Вас наиболее важным? (%)

	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Здоровье личное, здоровье близких	74,0	68,6
Семья, дети, родители	78,6	59,9
Друзья	19,8	31,7
Успешная карьера, высокий профессионализм	15,1	18,1
Деньги, материальное благополучие	24,7	18,9
Любовь, любимый человек	19,7	13,5
Получение хорошего образования, квалификация	6,7	18,9
Самореализация, личностный рост, достижение цели	12,0	16,1
Служба Родине	4,1	5,8
Соблюдение традиций и обычаев	4,5	3,5
Вера, религия	3,6	4,0
Соблюдение прав и свобод	2,2	2,6
Любимое дело	-	0,1
Затрудняюсь ответить	0,1	0,2

Как показывают данные, 58,9% респондентов, под идеальной семьей понимают, прежде всего, полную семью (таблица 5).

На втором месте респонденты выбрали верность, то есть, для молодых людей важно, чтобы в семье супруги хранили верность по отношению друг другу – 30,3%. В разрезе семейного положения это важно больше для респондентов, проживающих в зарегистрированном браке – 33,3%.

Распределение обязанностей в семье, где муж отвечает за материальное обеспечение семьи, жена – за порядок и благополучие в доме, выбирают 28,8% опрошенных.

Для опрошенных молодых людей, которые имеют собственные семьи, в первую очередь, Идеальная семья означает семью, где есть оба родителя (57,3%), а во вторую очередь – семья, где муж обеспечивает материальное благосостояние, а жена следит за порядком и уютом в доме (33,7%).

Молодые люди, которые пока не имеют собственной семьи, считают. Идеальной семьей – полную семью (59,9%) и семью, в которой с уважением относятся к старшим (30,0%).

Таблица 5. Распределение ответов на вопрос: В Вашем представлении «Идеальная семья» – это прежде всего? (%)

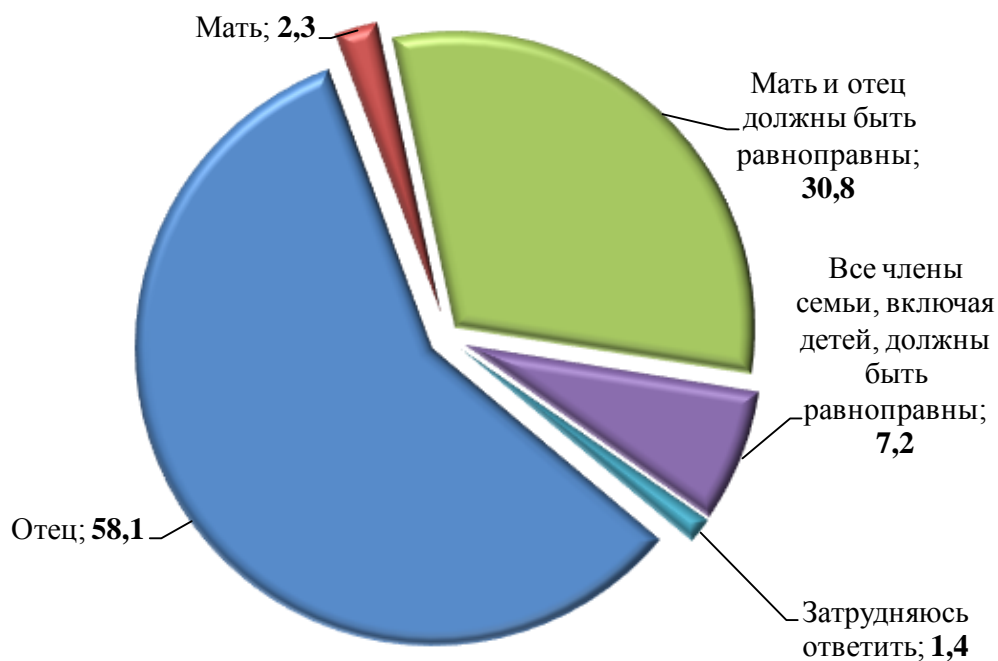
	Все опрошенные	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Полная семья, т.е. семья, где есть оба родителя	58,9	57,3	59,9
Семья, в которой с уважением относятся к старшим	27,3	23,2	30,0
Семья, где супруги состоят в официально зарегистрированном браке	11,6	11,7	11,6
Семья, где муж отвечает за материальное обеспечение семьи, жена – за порядок и	28,8	33,7	25,6

благополучие в доме			
Семья, где супруги хранят друг другу верность	30,3	33,0	28,6
Семья, в которой оба супруга равноправны и независимы друг от друга	8,6	9,5	8,1
Многодетная семья	8,1	9,3	7,3
Семья, в которой не более одного или двух детей	3,4	3,4	3,5
Семья, которая стремится прожить вместе всю жизнь (сохранить семью)	25,3	27,6	23,9
Семья, где бабушки и дедушки живут вместе с детьми и внуками	9,2	6,9	10,8
Идеальных семей не бывает	6,8	7,4	6,4
Семья, где все близкие - здоровые	-	-	0,1
Религиозная семья	-	-	0,1
Затрудняюсь ответить	1,0	0,3	1,5

Как показывают результаты опроса казахстанской молодежи, более половины опрошенных молодых людей в возрасте от 14 до 29 лет считают, что главным в казахстанской семье должен быть отец (58,1%), в главной роли матери высказались только 2,3% опрошенных.

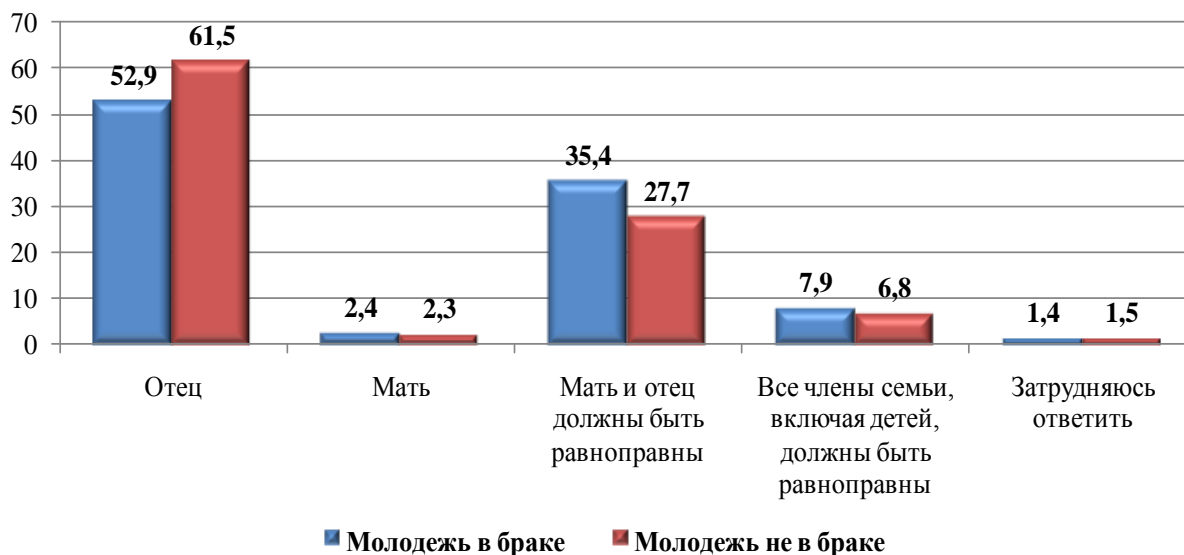
Треть опрошенных считают, что в семье мать и отец должны иметь равные права и обязанности (30,8%) (диаграмма 2).

Диаграмма 2. Распределение ответов на вопрос: По Вашему мнению, кто должен быть «главным» в семье? (%)

В целом, как показывают результаты опроса, семейный статус молодых людей фактически не влияет на выбор ответа на вопрос «кто должен быть главным в семье» (диаграмма 3).

Диаграмма 3. Распределение ответов на вопрос: По Вашему мнению, кто должен быть «главным» в семье? (%)

Традиционно в казахстанском обществе роль мужчины в семье «добытчика», а женщина является «хранительницей домашнего очага». Тем не менее, более половины опрошенных молодых людей ответили, что зарабатывать деньги в семье должны оба супруга (51,9%), а 44,4% отметили только мужа.

Абсолютное большинство опрошенной молодежи считают, что воспитание и забота о детях должна лежать на обоих родителях, супругах – 84,3% (таблица 6).

Таблица 6. Распределение ответов на вопрос: Какие обязанности, роли, по Вашему мнению, должен выполнять каждый из супругов в браке? (%)

	Муж	Жена	Оба супруга	Затрудняюсь ответить
1) Воспитание, забота о детях	2,1	12,6	84,3	0,9
2) Работа по дому	1,5	48,0	49,5	1,0
3) Зарабатывать деньги	44,4	1,3	51,9	2,3

По мнению большинства опрошенной молодежи, основной, главной причиной почему молодые люди создают семью и вступают в брак – это желание быть вместе с любимым человеком (56,5%). Данный вопрос предполагал только один вариант ответа.

Желание иметь детей – это вторая причина почему люди создают семьи и вступают в брак, по мнению всех опрошенных – 12,3%.

На третьем месте находится вариант ответа «получение независимости от родителей» – 9,7% (таблица 7).

Таблица 7. Распределение ответов на вопрос: Что, по Вашему мнению, является самым важным, какая главная причина может быть, по которой молодые люди создают семью и вступают в брак? (%)

	Все опрошенные	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Получение независимости от родителей	9,7	9,9	9,6
Желание быть вместе с любимым человеком	56,5	58,1	55,4
Желание иметь детей	12,3	15,8	10,0
Боязнь одиночества, нежелание остаться одному (одной) на старость лет	4,4	4,6	4,3
Для обеспечения финансовой стабильности	1,0	0,6	1,3
Из-за того, что все вступают в брак, так принято	6,5	6,9	6,3
Пока не думал (-а) об этом	8,0	1,9	12,0
Супружеская близость	-	0,1	-
Продолжение рода	0,3	0,5	0,2
Затрудняюсь ответить	1,1	1,5	0,9

Абсолютное большинство опрошенной молодежи считают, что брак нужно обязательно регистрировать, если молодые люди решили создать семью (77,5%). Наоборот, о том, что брак регистрировать не обязательно высказались только 12,6% опрошенных.

Отметим, что семейный статус не влияет на мнение молодых людей относительно того, регистрировать брак или нет. И те, и другие высказываются «за» официальную регистрацию (диаграмма 4).

Диаграмма 4. Распределение ответов на вопрос: Как Вы считаете, обязательно ли регистрировать брак официально или молодые люди, решившие создать семью, могут обойтись без официальной регистрации брака? (%)

Как показывают результаты опроса, крайне неприемлемым опрошенные молодые люди считают, гомосексуальные отношения (74,2%), применение физического наказания в отношении детей (65,8%), многоженство, наличие нескольких жен/мужей (60,2%) (таблица 8).

Таблица 8. Распределение ответов на вопрос: Оцените по шкале от 1 до 5 насколько приемлемыми, на Ваш взгляд, являются следующие явления (где 1 означает совершенно неприемлемо, 5 – полностью приемлемо)? (%)

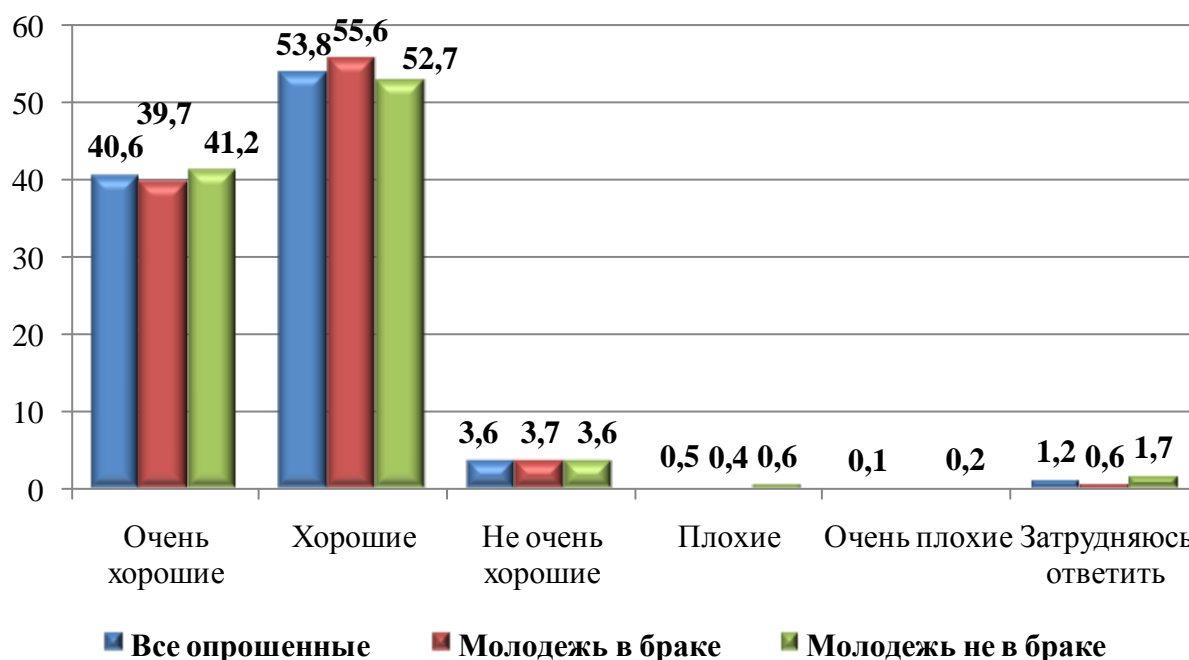
	Совершенно неприемлемо			Полностью приемлемо		Затрудн. ответить
	1	2	3	4	5	
1) Сожителство	42,7	9,9	16,4	9,8	15,8	5,3
2) Сексуальные отношения до брака для женщин	49,5	8,3	13,6	7,2	15,4	5,9
3) Сексуальные отношения до брака для мужчин	35,0	8,5	19,5	11,3	19,2	6,4
4) Многоженство, наличие нескольких жен	60,2	8,0	5,5	1,8	7,9	16,4
5) Гомосексуальные отношения	74,2	4,7	4,0	1,0	10,3	5,4
6) Ситуация, когда мужчина зарабатывает меньше женщины	41,4	11,7	21,4	8,3	12,3	4,9
7) Применение физических наказаний в отношении детей	65,8	11,4	7,9	2,8	7,2	4,8
8) Аборт	57,1	10,3	11,4	3,5	9,4	8,2
9) Развод	50,9	11,2	14,8	3,4	11,6	8,0

Таблица 9. Распределение ответов на вопрос: Каковы Ваши ожидания от семейной жизни? (%)

	Все опрошенные	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Наличие собственного жилья	27,6	30,5	25,7
Финансовая стабильность	20,9	23,4	19,3
Взаимопонимание между супругами	29,8	31,8	28,6
Счастливая старость	21,1	23,8	19,4
Наличие детей	19,8	23,9	17,1
Любовь	20,8	18,2	22,5
Постоянный интересный досуг с семьей	5,2	5,3	5,2
Поддержка в трудные моменты в жизни	15,9	15,8	16,0
Я пока не задумывался (ась) о семейной жизни	6,5	-	10,6
Затрудняюсь ответить	0,7	0,1	1,2

В целом, опрошенная молодежь положительно оценивала взаимоотношения в семье. Абсолютное большинство участвовавших в опросе молодых людей (94,4%) считают, что взаимоотношения в их семьях очень хорошие или хорошие. На высокие оценки взаимоотношений в семье семейный статус молодых людей не влияет, как показали результаты опроса (диаграмма 5).

Диаграмма 5. Распределение ответов на вопрос: Как Вы оцениваете взаимоотношения в Вашей семье? Имеется в виду отношения с мужем/женой или родителями и другими родственниками, с которыми Вы проживаете в настоящее время (%)

Согласно данным, можно утверждать, что для нашей молодежи причиной для брака не станет простой интерес, дабы удивить друг друга. Также обеспечение финансовой стабильности, боязнь одиночества не выступают причинами брака для молодых респондентов.

Опрошенные молодые люди высоко оценивают важность почти всех условий крепкой семьи. Данные представлены в таблице 10.

Как видно по данным, большее количество респондентов высоко оценивают взаимоуважение (83,5%) и супружескую верность (80,3%).

Таблица 10. Распределение ответов на вопрос: Оцените, пожалуйста, каждое из предложенных условий крепкой семьи по шкале от 1 до 5, где 1 – совсем не важно, а 5 – очень важно. То есть, если Вы думаете, что для крепкой семьи обязательно необходимо взаимоуважение, то выбирайте 5, если взаимоуважение вовсе не обязательно, то выбирайте 1 и т.д. (%)

	Совсем не важно	2	3	4	Очень важно
1) Взаимоуважение	1,5	1,4	3,0	9,8	83,5
2) Взаимное терпение и понимание	1,3	1,4	4,3	12,2	79,8
3) Супружеская верность	1,3	1,9	4,2	10,6	80,3
4) Готовность супругов обсуждать проблемы совместно	1,6	1,7	6,5	14,7	74,2
5) Дети и их совместное воспитание	1,6	2,0	5,2	13,1	77,1
6) Обеспеченность хорошим жильем	2,1	1,4	7,7	18,5	69,4
7) Высокие доходы семьи (зарплата и др.)	2,7	2,3	10,4	19,8	63,9
8) Равномерное распределение домашних	5,3	4,2	14,8	18,3	55,5

обязанностей					
9) Наличие общих интересов	3,0	2,7	11,9	19,9	60,7
10) Возможность проводить больше времени вместе	3,6	2,3	8,9	20,6	63,6
11) Жить отдельно, без родителей	17,0	7,3	16,7	15,0	40,1

Как известно, существует казахская традиция, согласно которой первый ребенок молодых родителей передается для воспитания в семью бабушки и дедушки – родителей мужа, но среди всей опрошенной молодежи эту традицию поддерживают только 10,6%, среди молодых людей, которые имеют свою семью, отметили вариант ответа «у родителей мужа» 13,2% опрошенных, среди несемейных данный вариант отметили 9,0% участников опроса (таблица 11).

Таблица 11. Распределение ответов на вопрос: Как Вы считаете, у кого должен воспитываться первый ребенок? (%)

	Все опрошенные	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
У собственных родителей	83,5	84,2	83,0
У родителей мужа	10,6	13,2	9,0
У родителей жены	1,6	1,5	1,7
У родственников мужа	0,9	0,4	1,3
У родственников жены	-	-	0,1
У родителей и родственников с обеих сторон	-	-	0,1
Затрудняюсь ответить	3,2	0,6	4,9

Рождение ребенка в семье – это всегда ответственный шаг, который требует дополнительных усилий и средств. Молодым людям был задан вопрос, что может мешать рождению первого или очередного ребенка. 37,6% опрошенных молодых людей ответили, что никаких препятствий для рождения ребенка нет, в том числе 28,6% опрошенных семейных молодых людей собираются заводить ребенка.

Молодые опрошенные, которые имеют собственные семьи, в первую очередь называли отсутствие стабильных источников дохода, как проблему, которая препятствует рождению ребенка (28,8%). На втором месте опрошенные отмечали отсутствие собственного жилья (18,7%) (таблица 12).

Таблица 12. Распределение ответов на вопрос: Что в настоящее время мешает Вашей семье родить первого или ещё одного ребенка? (%)

	Все опрошенные	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Отсутствие стабильных источников дохода	22,8	28,8	18,9
Рожать детей не престижно	2,6	3,8	1,9
Рождение и воспитание ребенка требует больших материальных затрат (питание, медицина, образование)	13,6	14,9	12,8
Неприспособленность окружающей среды для детей (нет детских садов, детских площадок, оборудованных мест в транспорте)	6,7	7,5	6,3
Нежелание супруга (-и)	7,0	8,8	5,9
Отсутствие собственного жилья	15,4	18,7	13,3
Недостаточный размер жилплощади для еще одного ребенка	5,1	7,4	3,6
Неудовлетворительное состояние собственного здоровья / здоровья супруга (-и)	8,0	9,8	6,8
Большое количество опасностей в мире, общее чувство незащищенности	3,3	3,4	3,3
Некому помогать ухаживать за детьми	4,6	4,8	4,5
Рождение ребенка изменит привычный образ жизни	2,7	2,3	3,0
Еще один ребенок ущемит интересы уже имеющихся детей	1,1	1,4	,9
Ничего не мешает, мы просто больше не хотим детей	5,3	9,0	3,0
Ничего не мешает, собираемся рожать	13,7	28,6	4,1
Другое (отсутствие супружеской близости, отсутствие желания, не планирую выходить замуж, для того чтобы заводить детей, не хочу жить с родителями мужа, разведен)	0,4	0,2	0,9
Я еще не в браке	9,7	-	15,9
Затрудняюсь ответить	24,3	6,2	36,0

Как показано в нижеследующей таблице, по мнению молодых казахстанцев, в ребенке, прежде всего важно воспитать трудолюбие – 62,5%, чувство ответственности – 37,3%, независимость, самостоятельность – 31,5%. Данные представлены в таблице 13.

Далее во второй тройке (от 20-30%) расположились любовь к Родине – 25,8%, терпимость и уважение к другим людям – 24,0%.

Третья тройка от 10 до 20% – решительность, настойчивость (17,4%), уважение традиций и обычаев своей этнической группы (15,6%), послушание (13,1%), бережливость (бережное отношение к деньгам и вещам) (14,8%), бескорыстие (10,8%).

На последнем месте меньше 10% – религиозность (6,4%).

Таблица 13. Распределение ответов на вопрос: Какие качества, по Вашему мнению, важнее всего воспитать в ребенке? (%)

	Все опрошенные	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Независимость, самостоятельность	31,5	33,7	30,0
Трудолюбие	62,5	64,9	61,0
Чувство ответственности	37,3	37,7	37,0
Любовь к Родине	25,8	26,1	25,7
Уважение традиций и обычаев своей этнической группы (национальности)	15,6	16,7	15,0
Терпимость и уважение к другим людям	24,0	21,4	25,7
Бережливость (бережное отношение к деньгам и вещам)	14,8	15,6	14,3
Решительность, настойчивость	17,4	16,7	17,9
Религиозность	6,4	6,0	6,7
Бескорыстие	10,8	10,9	10,7
Послушание	13,1	12,1	13,8
Затрудняюсь ответить	1,5	0,8	2,1

Казахстан является многонациональным государством и так называемые смешенные браки являются нормальным явлением в современном обществе. Как показывают результаты опроса, большинство опрошенных относятся положительно (43,0%) или нейтрально (31,3%). Так, 22,0% опрошенных молодых людей считают, что межэтнические браки сплачивают народ Казахстана (таблица 14).

Отрицательное относятся к межэтническим бракам 21,8% опрошенной молодежи.

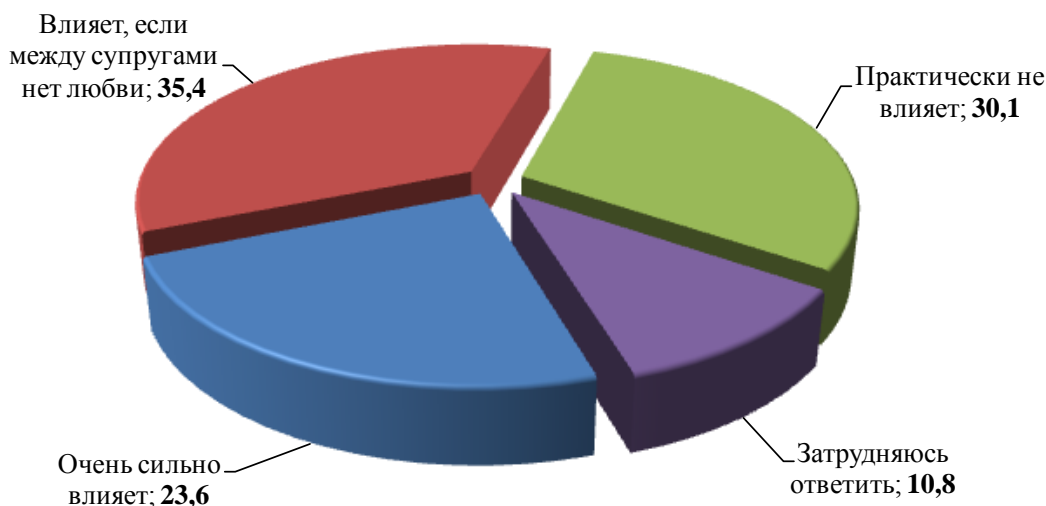
Таблица 14. Распределение ответов на вопрос: Как вы относитесь к межэтническим бракам? (%)

	Все опрошенные	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Положительно, межэтнические браки сплачивают народ Казахстана	22,0	21,9	22,1
Скорее положительно, так как национальность не имеет значения в выборе супруга / супруги	21,0	21,9	20,4
Нейтрально, каждый имеет право на свободный выбор супруга / супруги	31,3	31,2	31,4
Скорее отрицательно, межэтнические браки являются проблемными	14,8	16,2	13,9
Отрицательно, межэтнические браки обречены на развод	7,0	6,7	7,2
Затрудняюсь ответить	3,9	2,2	5,0

Молодые казахстанцы в большинстве своем не считают, что разная этническая принадлежность супругов может повлиять на возникновение

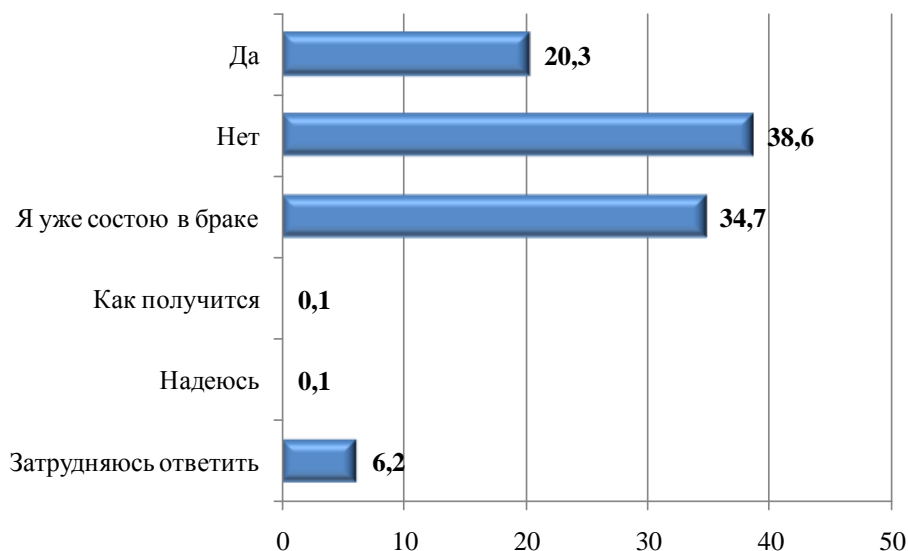
конфликтов в семье. Так, 30,1% опрошенных участников опроса ответили, что разная этническая принадлежность практически не влияет на конфликтность в семье, а 35,4% опрошенных молодых людей считают, что конфликты возможны, если между супругами нет любви. Положительный ответ на вопрос дали 23,6% (диаграмма 6).

Диаграмма 6. Распределение ответов на вопрос: Скажите, пожалуйста, влияет ли разная этническая (религиозная) принадлежность супругов на возникновение семейных конфликтов? (%)

Как показали результаты опроса, планируют вступить в брак в ближайшие два года 20,3% опрошенных. Отрицательно ответили на вопрос 38,6%, а 34,7% участвовавших в опросе молодых людей уже состоят в браке и имеют собственную семью (диаграмма 7).

Диаграмма 7. Распределение ответов на вопрос: Планируете ли Вы вступить в брак, создать семью в ближайшие два года? (%)

Выводы по разделу 1:

Резюмируя данный раздел, необходимо отметить, что с точки зрения структуры и внутрисемейных отношений, современные казахстанские семьи являются достаточно однородными. Описывая свои представления об идеальной семье, молодые казахстанцы чаще выбирают достаточно традиционные и консервативные ценности – полная семья (наличие обоих супругов), уважительное отношение к старшему поколению, официальный брак.

Молодые казахстанцы сохраняют оптимистичные настроения, реально оценивают свои возможности и готовы решать будущие проблемы. Молодые люди высоко оценивают важность семьи и здоровых семейных отношений.

Молодые казахстанцы традиционны и придерживаются традиционных и, где-то консервативных, взглядов на семейные отношения.

Во взаимоотношении супругов важны взаимное уважение и терпение, любовь и забота, верность, один брак на всю жизнь. Молодые казахстанцы предпочитают жить чаще в официальном браке и иметь нуклеарную семью. Также для молодых людей важно и финансовое благополучие семьи. В распределении семейных обязанностей преобладают патриархальные принципы. Наличие детей и их совместное воспитание – важнейшая часть семейной жизни.

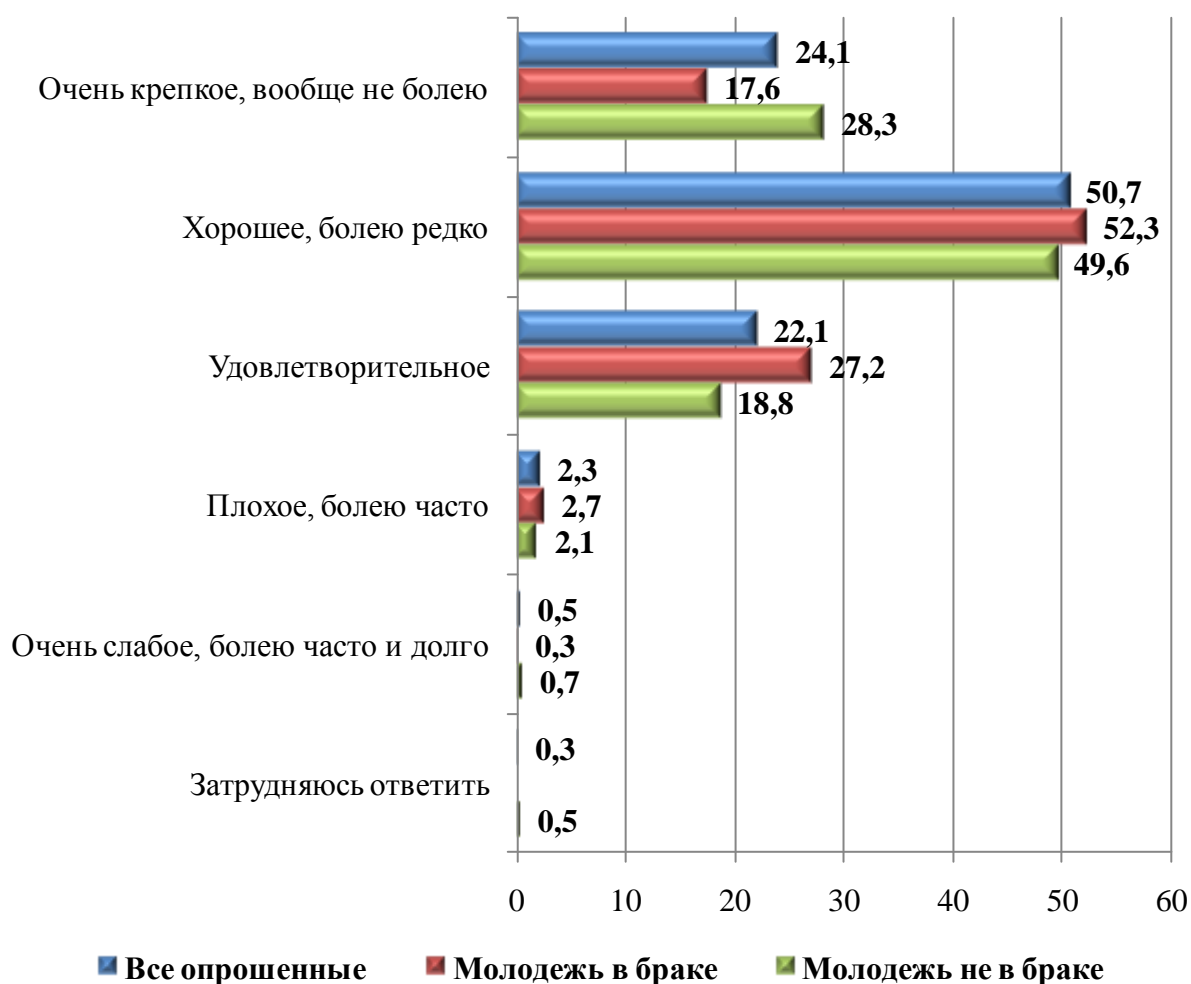
Зачастую молодые люди нейтрально относятся к межэтническим бракам.

РАЗДЕЛ 2. ОЦЕНКА СОСТОЯНИЯ ЗДОРОВЬЯ И ФОРМИРОВАНИЕ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ

Важным условием социальной адаптации молодых семей являются здоровый образ жизни молодых людей, доступность медицинских центров, поликлиник и качественные медицинские услуги.

Как показывают результаты опроса, в целом молодые люди хорошо оценивают состояние своего здоровья. Почти четверть участников опроса (24,1%) ответили, что имеют очень крепкое здоровье и вообще не болеют, еще половина опрошенных (50,7%) отметили вариант «хорошо, болею редко». Отметим, что молодые люди, которые на момент опроса не имели собственной семьи, чуть выше оценивают состояние своего здоровья, чем опрошенные семейные молодые люди (диаграмма 8).

Диаграмма 8. Распределение ответов на вопрос: Как бы Вы оценили состояние своего здоровья? (%)

Как показывают результаты опроса, более половины опрошенных молодых людей (55,3%) за последние шесть месяцев обращались в поликлинику или медицинский центр, в том числе 40,2% опрошенных обращались лично, а 15,1% обращались с ребенком (таблица 15).

Таблица 15. Распределение ответов на вопрос: Приходилось ли Вам обращаться к врачу, в поликлинику/медицинский центр за последние шесть месяцев? (%)

	Все опрошенные	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Да, я обращался (-ась) лично	40,2	38,2	41,5
Да, я обращался (-ась) с ребенком	15,1	31,6	4,4
Нет, не обращался (-ась)	44,3	31,2	52,8
Да, я обращался (-ась) с мамой	0,3	0,1	0,4
Затрудняюсь ответить	0,9	0,8	1,1

Если молодые люди обращались в поликлинику или медицинский центр, то, в большинстве случаев это была городская поликлиника по месту жительства или прописки, или семейно-врачебная амбулатория.

В частные медицинские центры обращаются реже – 10,6% опрошенных молодых людей.

Надо отметить, что семейный статус молодых людей не влияет на выбор молодых людей при обращении в медицинский центр, и те, и другие чаще обращаются в государственные медицинские учреждения (таблица 16).

Таблица 16. Распределение ответов на вопрос: Если Вы обращались к врачу, в поликлинику/медицинский центр за последние шесть месяцев, то это была государственная поликлиника или частный медицинский центр? (%)

	Все опрошенные	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Городская поликлиника по месту жительства/прописки	39,2	48,0	33,5
Семейно-врачебная амбулатория	9,3	12,3	7,3
Частный медицинский центр	10,6	10,9	10,4
Не обращался к врачу	36,4	25,3	43,5
И государственная и частная	0,6	0,8	0,6
Затрудняюсь ответить	3,9	2,7	4,7

В целом, опрошенные молодые люди удовлетворены качеством оказываемых медицинских услуг – 31,7% полностью удовлетворены и доверяют врачам, а 46,6% опрошенных частично удовлетворены.

Как показывают результаты опроса, молодые люди, которые не имеют собственной семьи, чаще довольны отечественной медициной, чем семейная молодежь (таблица 17).

Таблица 17. Распределение ответов на вопрос: Насколько Вы удовлетворены качеством оказываемых медицинских услуг в Вашем населенном пункте? (%)

	Все опрошенные	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Полностью удовлетворен (-а), я доверяю нашим врачам	31,7	27,2	34,6
Частично удовлетворен (-а), не всегда встречаются компетентные врачи и медработники	46,6	52,0	43,0
Совсем не удовлетворен, у нас очень сложно найти профессионала своего дела	12,2	16,7	9,4
Затрудняюсь ответить	9,5	4,1	13,0

Если смотреть оценки удовлетворенности качеством оказываемых медицинских услуг в разрезе областей, то ситуация, следующая. Чаще отмечают свою удовлетворенность качеством медицинских услуг в Акмолинской области, в городах Астана и Алматы. Наоборот, не удовлетворены работой медицинских работников в Павлодарской и Жамбылской областях (таблица 18).

Таблица 18. Распределение ответов на вопрос: Насколько Вы удовлетворены качеством оказываемых медицинских услуг в Вашем населенном пункте? (в разрезе областей, %)

	Полностью удовлетворен (-а), я доверяю нашим врачам	Частично удовлетворен (-а), не всегда встречаются компетентные врачи и медработники	Совсем не удовлетворен, у нас очень сложно найти профессионала своего дела
Акмолинская	55,7	32,9	1,3
Актюбинская	39,6	45,5	12,9
Алматинская	32,2	50,2	11,8
Атырауская	36,8	48,5	10,3
Восточно-Казахстанская	18,6	58,6	13,8
Жамбылская	14,9	40,5	26,4
Западно-Казахстанская	15,5	43,7	15,5
Карагандинская	20,8	57,7	10,1
Костанайская	15,6	71,9	11,5
Кызылординская	49,4	28,1	15,7
Мангистауская	41,9	39,2	14,9
Павлодарская	24,4	52,6	21,8
Северо-Казахстанская	27,3	49,1	3,6
Южно-Казахстанская	26,8	45,9	15,3
Астана	40,6	51,5	5,0
Алматы	51,1	31,8	4,0

Выводы по разделу 2:

Таким образом, абсолютное большинство опрошенной молодежи не жалуется на свое здоровье, не болеют или болею редко (74,8%). Чаще оценивают свое состояние здоровья как удовлетворительное или плохое молодые люди, которые имеют собственные семьи, возможно, причиной тому является возраст (от 23 до 29 лет).

Несмотря на хорошие показатели состояния здоровья опрошенных молодых людей, половине приходилось обращаться к врачу за последние шесть месяцев. Молодым семейным людям приходится обращаться в два раза чаще – 38,2% опрошались лично и 31,6% опрошенных обращались с ребенком.

В целом, опрошенная молодежь удовлетворена качеством оказываемых медицинских услуг. Удовлетворенность последним выше среди опрошенной молодежи, проживающей в Акмолинской области и городах Астана и Алматы. Самые низкие показатели удовлетворенности качеством медицинских услуг в Жамбылской и Павлодарской областях.

РАЗДЕЛ 3. ОРГАНИЗАЦИЯ ДОСУГА МОЛОДЕЖИ И МОЛОДЫХ СЕМЕЙ

В современных условиях развития общества свободное время для человека является реальной ценностью, так как это время, отведенное для личного развития. Однако отношение ко времени как ценности появляется не сразу. Ряд исследователей интерпретируют свободное время как пространство неограниченных возможностей, которое должно рассматриваться не только как «отдых от работы», а также как «отдых для себя». Поэтому она относится к общедоступной культурной ценности.

Важным условием социальной адаптации молодых людей и молодых семей, наряду с формированием здорового образа жизни, является организация досуга и культурного развития молодых казахстанцев.

Как показывают результаты опроса, самым распространенным способом свободного время проведения у молодых людей является – дома в кругу семьи (53,0%). На втором месте по популярности проведения досуга были отмечены встречи с друзьями и знакомыми (35,0%).

Надо отметить, что организация досуга семейной молодежи несколько отличается от времяпровождения не семейной молодежи. Семейные опрошенные чаще проводят время дома, в круг семьи (64,2%), смотрят телевизор, видео (32,8%) и выезжаю с семьей и близкими на природу (29,4%). Молодые люди, которые не имеют собственной семьи проводят время дома в круг близких (45,8%), встречаются с друзьями и знакомыми (39,9%) и общаются в интернете, играют в компьютерные игры (28,6%) (таблица 19).

Таблица 19. Распределение ответов на вопрос: Скажите, пожалуйста, как Вы обычно проводите свободное время? (%)

	Все опрошенные	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Свободное время провожу дома в кругу семьи	53,0	64,2	45,8
Выезжаю с семьей, близкими на природу	25,2	29,4	22,6
Смотрю телевизор, видео	29,5	32,8	27,4
Слушаю музыку	20,2	11,8	25,7
Общаюсь в интернете, играю в компьютерные игры	24,1	17,2	28,6
Посещаю спортивную секцию, занимаюсь спортом	12,2	7,8	15,1
Читаю, рисую, занимаюсь музыкой	8,7	6,6	10,1
Встречаюсь с друзьями, знакомыми	35,0	27,5	39,9
Подрабатываю	8,8	9,4	8,5
Посещаю театр, оперу, концерты	3,8	4,7	3,2
Посещаю кинотеатр	4,5	4,3	4,7
Посещаю профессиональные курсы	2,1	0,8	3,0
Посещаю языковые курсы	2,0	0,8	2,8
Посещаю мечеть / церковь	2,7	3,3	2,3

Занимаюсь общественно-политической деятельностью	0,3	0,5	0,2
Ничего не делаю, просто отдыхаю	2,7	2,9	2,6
Нет свободного времени	3,8	7,1	1,7
Другое (<i>лежу, готовлю для любимых, хожу на рыбалку, хожу в библиотеку, читаю книги, занимаюсь домашним хозяйством, занимаюсь поиском работы</i>)	0,2	0,4	0,3
Затрудняюсь ответить	0,2	0,1	0,3

На вопрос «Как часто Ваша семья проводит свободное время вместе?» большинство ответили по выходным дням (38,9%) (таблица 20).

Таблица 20. Распределение ответов на вопрос: Как часто Ваша семья проводит вместе свободное время, а именно совместный отдых, походы в кинотеатры, театры, прогулки в парке и т.д.? (%)

	Все опрошенные	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Ежедневно	10,2	10,1	10,4
По выходным дням	38,9	43,8	35,8
Раз в месяц	29,1	26,7	30,6
Нет времени	18,3	16,2	19,8
Раз в полгода	0,5	0,4	0,7
Нет финансов	0,1	0,4	-
Во время отпусков	-	0,1	-
Затрудняюсь ответить	2,6	2,4	2,8

Интересно, что сельская молодежь, отвечая на вопрос «Как часто Ваша семья проводит свободное время вместе?» чаще отмечала вариант ответа «нет времени» (24,0%), чем городские ровесники (14,1%).

Городская молодежь чаще проводит свободное время с семьей по выходным (42,7%), а сельская чаще находит время для ежедневного времяпровождения (11,7%) (таблица 21).

Таблица 21. Распределение ответов на вопрос: Как часто Ваша семья проводит вместе свободное время, а именно совместный отдых, походы в кинотеатры, театры, прогулки в парке и т.д.? (в разрезе городского и сельского населения%)

	Городская молодежь	Сельская молодежь
Ежедневно	9,2	11,7
По выходным дням	42,7	33,9
Раз в месяц	30,5	27,3
Нет времени	14,1	24,0
Раз в полгода	0,7	0,4
Нет финансов	0,1	0,2
Во время отпусков	-	0,1
Затрудняюсь ответить	2,8	2,5

Выводы по разделу 3:

Самым распространенным способом время проведения является семейное времяпровождение дома (53,0%). При этом семейные молодые люди чаще проводят таким образом свое свободное время (64,2%), чем несемейные молодые люди (45,8%). Молодежь, которая не состоит в браке и не имеет собственной семьи предпочитает, в большинстве своем, проводить свободное время встречаясь с друзьями или общаясь с друзьями в Интернете и играть в компьютерные игры.

Такие виды досуга, как посещение театров, опер, чтение и рисование, посещение языковых курсов менее популярны среди современной молодежи.

Большинство опрошенных молодых людей проводят свободное время только по выходным дням.

РАЗДЕЛ 4. ПРОБЛЕМЫ МОЛОДЫХ СЕМЕЙ

Половина опрошенных молодых людей ответили, что социально-экономическая ситуация в стране влияет на отношения, которые складываются в семье (51,4%). Среди них, 23,9% опрошенных ответили, что в семье возникают конфликты из-за финансовых затруднений, а чуть более четверти опрошенных (27,5%) ответили, что приходится много работать, а значит реже собираются всей семьей (таблица 22).

Таблица 22. Распределение ответов на вопрос: Влияет ли социально-экономическая ситуация в стране на общий климат в Вашей семье? (%)

	Все опрошенные	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Да, в семье возникают конфликты из-за финансовых затруднений	23,9	27,7	21,5
Да, приходится много работать, реже стали собираться всей семьей	27,5	32,3	24,4
Нет, внешние условия не могут влиять на отношения в нашей семье	43,2	38,0	46,5
Затрудняюсь ответить	5,4	1,9	7,7

Как показывают результаты опроса молодежи, основными проблемами молодых семей являются – отсутствие собственного жилья (58,3%), низкие зарплаты (43,5%) и безработица (41,9%). Отмеченные проблемы также актуальны для молодежи в целом (таблица 23).

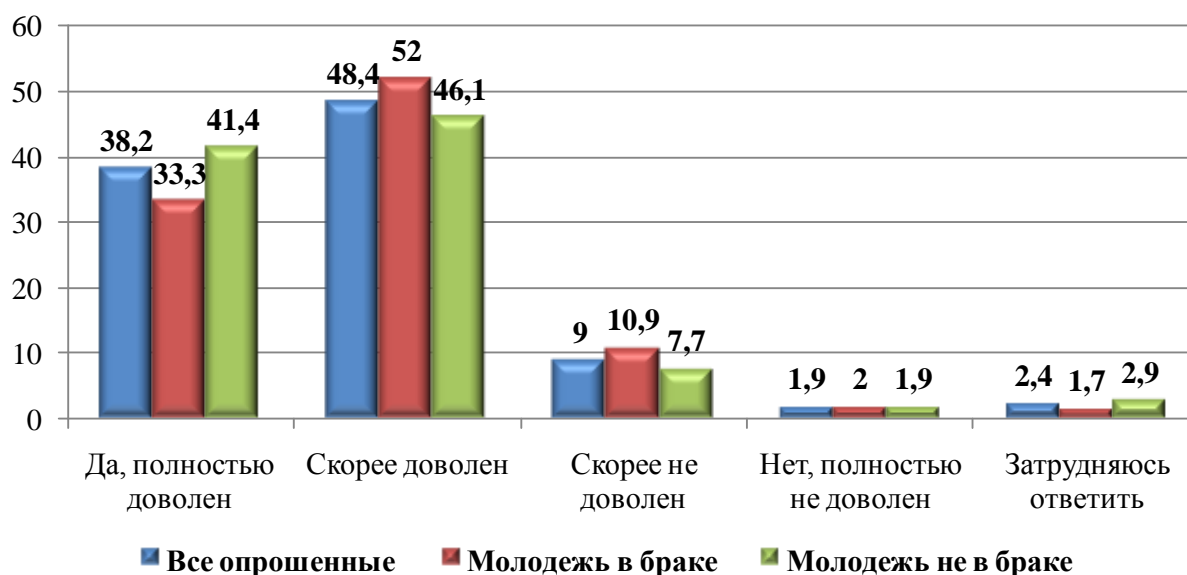
Отметим, что 19,1% опрошенных молодых людей, имеющих собственную семью отметили в качестве проблемы отсутствие поддержки со стороны государства, тогда как среди несемейных данную проблему назвали 14,8% участников опроса.

Таблица 23. Распределение ответов на вопрос: С какими проблемами, по Вашему мнению, сталкиваются чаще всего молодые семьи в нашей стране? (%)

	Все опрошенные	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Отсутствие собственного жилья	58,3	62,5	55,6
Низкие зарплаты	43,5	44,9	42,6
Безработица	41,9	46,1	39,3
Сочетание работы с учебой	9,4	8,1	10,2
Отсутствие поддержки со стороны государства	16,5	19,1	14,8
Вмешательство родителей в молодую семью	17,5	18,1	17,2
Неподготовленность молодежи к принятию ответственных решений	21,7	21,2	22,1
Отсутствие детей	9,4	9,2	9,5
Нет возможности сыграть свадьбу	3,7	2,7	4,4
Отсутствие супружеской близости	-	0,1	-
Непонимание	-	-	0,1
Затрудняюсь ответить	3,4	0,1	5,5

Несмотря на проблемы и трудности, с которыми приходится сталкиваться молодым людям, абсолютное большинство довольны благополучием своей семьи, независимо от того живут они отдельной семьей или с родителями, другими близкими родственниками – 38,2% опрошенных полностью довольны и 48,4% – скорее довольны (диаграмма 9).

Диаграмма 9. Распределение ответов на вопрос: Скажите, пожалуйста, Вы довольны материальным благополучием своей семьи? Если Вы живете с родителями, то довольны ли благополучием в родительской семье? (%)

Как показывают результаты опроса, чем старше возраст опрошенной молодежи, тем выше доля неудовлетворенных материальным благополучием среди них (таблица 24). Так, среди молодых в возрасте от 14 до 18 лет тех, кто скорее не доволен и полностью не доволен благополучием семьи 7,1% опрошенных, среди молодежи в возрасте от 24 до 29 лет таковых 13,8 опрошенных.

Таблица 24. Распределение ответов на вопрос: Скажите, пожалуйста, Вы довольны материальным благополучием своей семьи? Если Вы живете с родителями, то довольны ли благополучием в родительской семье? (в разрезе возрастных групп, %)

	От 14 до 18 лет	От 19 до 23 лет	От 24 до 29 лет
Да, полностью доволен	48,0	41,2	31,4
Скорее доволен	42,2	46,8	52,6
Скорее не доволен	5,8	7,9	11,3
Нет, полностью не доволен	1,3	1,6	2,5
Затрудняюсь ответить	2,8	2,5	2,2

Абсолютное большинство опрошенных довольны своими жилищными условиями (86,4%). Отметим, что опрошенные семейные молодые люди чуть чаще отмечали свою неудовлетворенность жилищными условиями – 14%

(суммарный показатель вариантов ответов «скорее не устраивает» и «совершенно не устраивает») (таблица 25).

Таблица 25. Распределение ответов на вопрос: Насколько Вас устраивают Ваши жилищные условия? (%)

	Все опрошенные	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Полностью устраивают	39,5	33,7	43,3
Скорее устраивают	46,9	51,1	44,2
Скорее не устраивают	9,2	10,6	8,3
Совершенно не устраивают	2,4	3,4	1,7
Затрудняюсь ответить	1,9	1,1	2,5

Удовлетворенность жилищными условиями, как показывают результаты опроса, в целом не зависит от типа местности, в которой проживает молодежь. Так, и городская, и сельская опрошенная молодежь имеют высокий уровень удовлетворенности жилищными условиями – 87,1% и 85,7% соответственно (таблица 26).

Таблица 26. Распределение ответов на вопрос: Насколько Вас устраивают Ваши жилищные условия? (в разрезе городского и сельского населения, %)

	Городская молодежь	Сельская молодежь
Полностью устраивают	42,5	35,6
Скорее устраивают	44,6	50,1
Скорее не устраивают	8,7	9,8
Совершенно не устраивают	2,6	2,1
Затрудняюсь ответить	1,6	2,5

Как показывают результаты опроса молодежи, чем старше возраст молодого человека (парня или девушки), тем выше неудовлетворенность жилищными условиями. Так, 14,0% опрошенной молодежи в возрасте от 24 до 29 лет ответили, что их скорее не устраивают или совершенно не устраивают их жилищные условия, тогда как данный показатель среди возрастной группы от 14 до 18 лет составляет в два раза меньше – 6,7%. Т.е. чем старше молодой человек, тем чаще он задумывается о собственном жилье и более критичен в оценках имеющихся жилищных условий (таблица 27).

Таблица 27. Распределение ответов на вопрос: Насколько Вас устраивают Ваши жилищные условия? (в разрезе возрастных групп, %)

	От 14 до 18 лет	От 19 до 23 лет	От 24 до 29 лет
Полностью устраивают	51,4	41,2	32,5
Скорее устраивают	40,0	44,6	51,9
Скорее не устраивают	5,2	9,4	11,1
Совершенно не устраивают	1,5	2,3	2,9
Затрудняюсь ответить	1,9	2,5	1,6

Выводы по разделу 4:

Чуть более половины опрошенной молодежи считают, что социально-экономическая ситуация в стране влияет на микроклимат в семье (51,4%). При этом опрошенная семейная молодежь острее реагирует на внешние изменения и экономическую ситуацию в стране, чем молодежь, у которой нет собственной семьи.

Основными проблемами, с которыми сталкиваются молодые семьи – это отсутствие собственного жилья, низкие доходы, зарплаты и безработица. Кроме того, отсутствие поддержки со стороны государства отмечают гораздо чаще опрошенные семейные молодые люди (19,1%).

В целом, трудности и проблемы, с которыми приходится сталкивать и решать молодым людям, не мешают позитивно смотреть в будущее и оптимистичные настроения среди молодых людей, в том числе как среди семейных, так и не семейных молодых людей.

РАЗДЕЛ 5. ПРИЧИНЫ РАЗВОДОВ СРЕДИ МОЛОДЕЖИ

Проблема разводов среди молодежи в возрасте от 18 до 29 лет остается очень актуальной. Ежегодно показатели разводов среди молодежи растут. Наиболее тревожной является возрастная группа парней и девушек от 20 до 24 лет.

На вопрос «По каким причинам в молодых семьях могут не складываться взаимоотношения?» половина опрошенных молодых людей отмечают неготовность молодежи к семейной жизни (50,9%), бытовые трудности назвали 23,3% опрошенных, еще 21,7% опрошенных считают, что молодые люди недостаточно изучили друг друга до начала совместной жизни (таблица 28).

Таблица 28. Распределение ответов на вопрос: Как Вы думаете, по каким причинам в молодых семьях могут не складываться взаимоотношения? (%)

	Все опрошенные	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Неготовность к семейной жизни	50,9	48,9	52,3
Притупление чувства любви	16,1	17,7	15,1
Недостаточно изучили друг друга до начала совместной жизни	21,7	22,1	21,5
Низкий материальный достаток в семье	20,0	21,6	18,9
Бытовые трудности	23,3	26,6	21,2
Неудовлетворительные жилищные условия	9,7	9,9	9,6
Наличие семейного насилия	6,9	7,3	6,7
Отсутствие детей	9,5	10,4	9,0
Вмешательство родителей в отношения молодых	8,6	9,4	8,1
Неправильное воспитание	-	0,1	-
Затрудняюсь ответить	3,3	-,9	4,9

Абсолютное большинство опрошенных молодых людей (79,4%), как среди семейных, так и несемейных отрицательно относятся к тому, что молодые супруги разводятся.

16,5% опрошенных семейных молодых людей считают, что если молодые люди не счастливы в браке, то развод неизбежен, среди несемейных данный показатель составляет 17,4% (таблица 29).

Таблица 29. Распределение ответов на вопрос: Как Вы относитесь к тому, что молодые супруги разводятся? (%)

	Все опрошенные	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Очень отрицательно, особенно, если есть дети	49,9	52,5	48,1
Скорее отрицательно	29,5	29,4	29,6
Если молодые супруги не счастливы в браке, то развод неизбежен	17,0	16,5	17,4
Затрудняюсь ответить	3,5	1,5	4,9

Анализируя данные опроса, была выявлена интересная закономерность, чем старше возраст опрошенных, тем чаще молодые люди придерживаются нейтральных оценок относительно развода и допускают развод, если в семье нет счастья (18,7%, среди опрошенных в возрасте от 14 до 18 лет данный показатель составляет 13,3%). И, наоборот, чем младше респонденты, тем выше доля тех, кто отрицательно относится к разводу молодых супругов (51,4%, среди опрошенных в возрасте от 24 до 29 лет данный показатель составляет 48,4%) (таблица 30).

Таблица 30. Распределение ответов на вопрос: Как Вы относитесь к тому, что молодые супруги разводятся? (в разрезе возрастных групп, %)

	От 14 до 18 лет	От 19 до 23 лет	От 24 до 29 лет
Очень отрицательно, особенно, если есть дети	51,4	50,9	48,4
Скорее отрицательно	29,0	28,8	30,2
Если молодые супруги не счастливы в браке, то развод неизбежен	13,3	17,3	18,7
Затрудняюсь ответить	6,2	3,0	2,6

Гендерная принадлежность опрошенной молодежи в целом не влияет на мнение относительно отношения к разводу среди молодых супругов (таблица 31).

Таблица 31. Распределение ответов на вопрос: Как Вы относитесь к тому, что молодые супруги разводятся? (в разрезе гендерной принадлежности, %)

	Мужчины	Женщины
Очень отрицательно, особенно, если есть дети	47,1	52,5
Скорее отрицательно	32,3	26,9
Если молодые супруги не счастливы в браке, то развод неизбежен	16,6	17,5
Затрудняюсь ответить	4,0	3,1

По результатам опроса, первой причиной развода среди молодых супругов являются финансовые проблемы, например, кредиты, ипотека, долги и т.д., данную причину отметили 43,8% опрошенных молодых людей.

На втором месте среди причин по которым разводятся молодые пары отмечено отсутствие жилья (38%). Четверть участвовавших в опросе молодых людей отметили супружескую неверность (25,1%). Еще чуть более четверти назвали вредные привычки (алкоголизм, курение, игромания) (25,9%) (таблица 32).

Таблица 32. Распределение ответов на вопрос: Как Вы думаете, по каким причинам молодые супруги разводятся, почему разваливаются молодые семьи? (%)

	Все опрошенные	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Отсутствие жилья	38,0	41,5	35,8
Финансовые проблемы (кредиты, ипотека, долги и т.д)	43,8	49,1	40,3
Отсутствие детей	17,6	18,8	16,8
Вмешательство родителей в отношения молодых супругов	17,5	17,9	17,2
Проблемы с трудоустройством	14,9	14,0	15,5
Проявления насилия со стороны супруга (и)	12,0	12,8	11,5
Проблемы с рождением, воспитанием детей	6,5	7,5	5,9
Проблемы с устройством детей в (до) школьное учреждение	3,0	3,1	3,0
Проблемы во взаимоотношениях с родителями супруга (и)	7,6	8,0	7,4
Вредные привычки (алкоголизм, курение, игромания)	25,9	26,3	25,7
Нехватка времени на совместный досуг	3,9	4,7	3,4
Супружеская неверность	25,1	28,5	22,9
Отсутствие общих интересов, разница в образовании	5,2	3,6	6,3
Отсутствие общих взглядов, убеждений (политических, религиозных)	4,2	4,7	3,9
Грубость, насилие со стороны супруга (и)	8,5	8,4	8,6
В нашей семье нет конфликтов	4,0	2,0	5,3
Проходит любовь	-	-	0,1
Неготовность к семейной жизни	-	-	0,1
Затрудняюсь ответить	3,6	0,8	5,5

Как показывают результаты опроса, большинство молодых людей готовы решать семейные проблемы и стараться сохранить брак. Так, 42,9% опрошенных на вопрос «Если Вас что-то не будет устраивать в браке, Вы разведетесь?» ответили, что семейные трудности их не пугают. Еще почти треть опрошенных отметили вариант ответа «скорее нет, чем да» (29,2%).

Отметим, что опрошенные молодые люди, состоящие в браке чаще настроены на решение семейных проблем, чтобы избежать развода, чем несемейные молодые опрошенные (таблица 33).

Таблица 33. Распределение ответов на вопрос: Если что-то Вас не будет устраивать в браке, Вы разведетесь с супругом (-ой)? (%)

	Все опрошенные	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Нет, семейные трудности меня не пугают	42,9	50,4	38,0
Скорее нет, чем да	29,2	30,8	28,2
Скорее да, чем нет	10,2	8,5	11,3
Да, разведусь	4,7	3,7	5,4
Разведен/разведена	0,1	-	0,2
Затрудняюсь ответить	12,8	6,6	16,8

По результатам опроса, молодежь старшей возрастной группы (от 24 до 29 лет) чаще отвечает отрицательно на вопрос «Если что-то Вас не будет устраивать в браке, Вы разведетесь?». Данная возрастная группа более практично подходит к решению проблем (таблица 34).

Таблица 34. Распределение ответов на вопрос: Если что-то Вас не будет устраивать в браке, Вы разведетесь с супругом (-ой)? (в разрезе возрастных групп, %)

	От 14 до 18 лет	От 19 до 23 лет	От 24 до 29 лет
Нет, семейные трудности меня не пугают	36,3	42,3	46,5
Скорее нет, чем да	26,0	30,5	30,0
Скорее да, чем нет	10,3	10,7	9,8
Да, разведусь	3,9	4,9	5,1
Разведен/разведена	-	0,2	0,2
Затрудняюсь ответить	23,4	11,4	8,4

Выводы по разделу 5:

Согласно статистическим данным, ежегодно растет количество разводов среди молодежи. Согласно результатам данного опроса, основной причиной почему могут не складываться отношения в семья молодых супругов является неготовность к семейной жизни (50,9%).

Несмотря на рост разводов среди молодежи, абсолютное большинство опрошенных молодых людей (79,4%), как среди семейных, так и несемейных отрицательно относятся к тому, что молодые супруги разводятся.

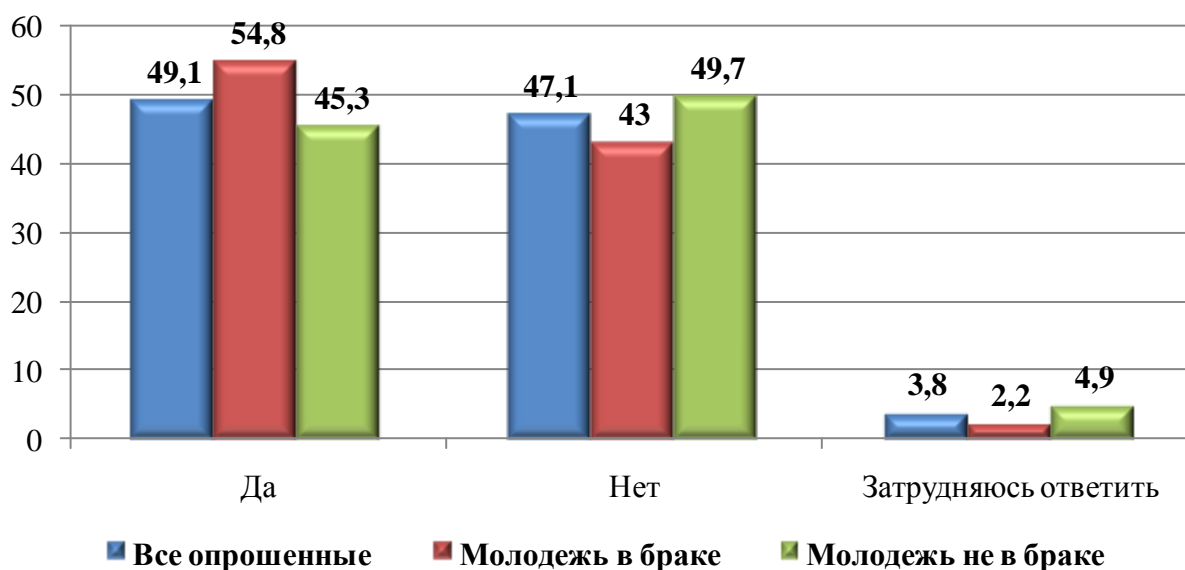
Анализируя данные опроса, была выявлена интересная закономерность, чем старше возраст опрошенных, тем чаще молодые люди придерживаются нейтральных оценок относительно развода и допускают развод, если в семье нет счастья.

Главными причинами разводов среди молодежи являются – финансовые проблемы (43,8%), отсутствие жилья (38,0%), вредные привычки (25,9%) и супружеская неверность (25,1%).

РАЗДЕЛ 6. ПРОБЛЕМЫ ЖЕСТОКОГО ОБРАЩЕНИЯ В СЕМЬЕ

Как показали результаты опроса, мнения молодежи разделились относительно существования в нашем обществе проблем жестокого обращения в семьях. Так, 49,1% опрошенных молодых людей ответили положительно на вопрос о существовании проблемы жестокого обращения в семьях. Среди опрошенных семейных молодых людей этот показатель несколько выше – 54,8% (диаграмма 10).

Диаграмма 10. Распределение ответов на вопрос: Как Вы считаете, существует ли в нашем обществе проблема жестокого обращения в семье? (%)

Если смотреть на результаты в разрезе возрастных групп, то получается следующая картина. Чем старше возраст опрошенной молодежи, тем чаще они отмечают существование в нашем обществе существование жестокого обращения в семье (53,9% опрошенных в возрасте от 24 до 29 лет ответили «да») (таблица 35). Молодежь в возрасте от 14 до 18 лет в большей степени уверены в том, что практики жестокого обращения в семьях нет (53,8% опрошенных выбрали вариант ответа «нет»).

Таблица 35. Распределение ответов на вопрос: Как Вы считаете, существует ли в нашем обществе проблема жестокого обращения в семье? (в разрезе возрастных групп, %)

	От 14 до 18 лет	От 19 до 23 лет	От 24 до 29 лет
Да	39,6	48,9	53,9
Нет	53,8	47,4	43,5
Затрудняюсь ответить	6,7	3,6	2,6

В целом, мнения опрошенных молодых мужчин и женщин относительно жестокого обращения в семьях совпадают (таблица 36).

Таблица 36. Распределение ответов на вопрос: Как Вы считаете, существует ли в нашем обществе проблема жестокого обращения в семье? (в разрезе гендерной принадлежности, %)

	Мужчины	Женщины
Да	47,9	50,2
Нет	47,9	46,3
Затрудняюсь ответить	4,2	3,5

Если респонденты отвечали положительно на предыдущий вопрос, им задавался вопрос «Кто становится чаще жертвой жестокого обращения в семье?», более половины опрошенных отмечали вариант «женщина» (53,4%). Отметим, что вариант «женщина» чаще называли опрошенные молодые семейные люди (57,1%), среди несемейных данный показатель составляет 50,6%.

Детей называли более трети опрошенных молодых людей (37,1%).

По результатам опроса, мужчины и пожилые люди становятся жертвами жесткого обращения гораздо реже – 2,7% и 6,8% соответственно (таблица 37).

Таблица 37. Распределение ответов на вопрос: Если да, то кто, на Ваш взгляд, чаще всего становится жертвой жестокого обращения в семье? (%)

	Все опрошенные	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Дети	37,1	37,5	36,8
Мужчины	2,7	3,3	2,3
Женщины	53,4	57,1	50,6
Пожилые люди	6,8	7,1	6,5
Затрудняюсь ответить	9,3	5,4	12,1

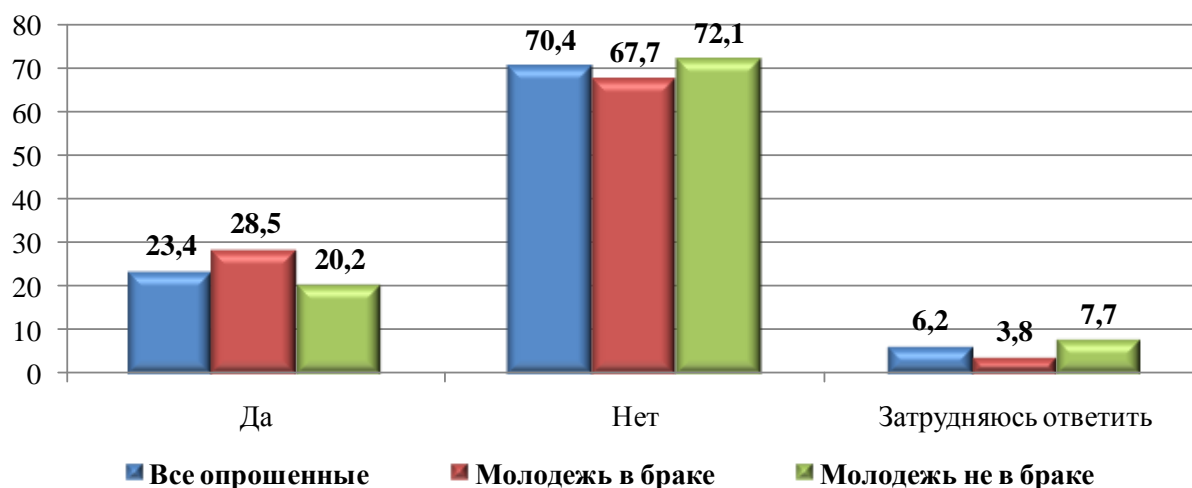
Таблица 38. Распределение ответов на вопрос: Какая степень жестокого обращения в семьях чаще встречается? (%)

	Все опрошенные	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Пощечины, толчки, пинки	31,2	33,8	29,5
Нанесение ударов кулаками, различными предметами	28,2	33,1	25,0
Угрозы оружием или ранение	5,2	4,8	5,5
Совершение половых сношений против желания	7,7	8,1	7,5
Препятствия желанию женщины поддерживать отношения с родственниками и друзьями	7,8	10,6	6,1
Проявление исключительной ревности	21,5	24,8	19,4
Контроль семейного бюджета и единоличное принятие финансовых решений	7,3	8,5	6,6
Препятствия желанию женщины работать, учиться и т.д.	6,4	7,1	6,0

Угрозы отобрать или похитить детей	4,9	5,2	4,8
Критика внешнего вида, манер, умственных способностей	7,3	5,1	8,7
Нет семейного насилия	0,4	0,6	0,3
Затрудняюсь ответить	22,2	15,0	26,8

Как показывают результаты опроса, почти у четверти опрошенных молодых людей есть знакомые, которые подвергались или подвергаются жестокому обращению в семье – 23,4%. Надо отметить, что опрошенные семейные молодые люди чаще отвечали положительно на данный вопрос (28,5%), чем несемейные (20,2%) (диаграмма 11).

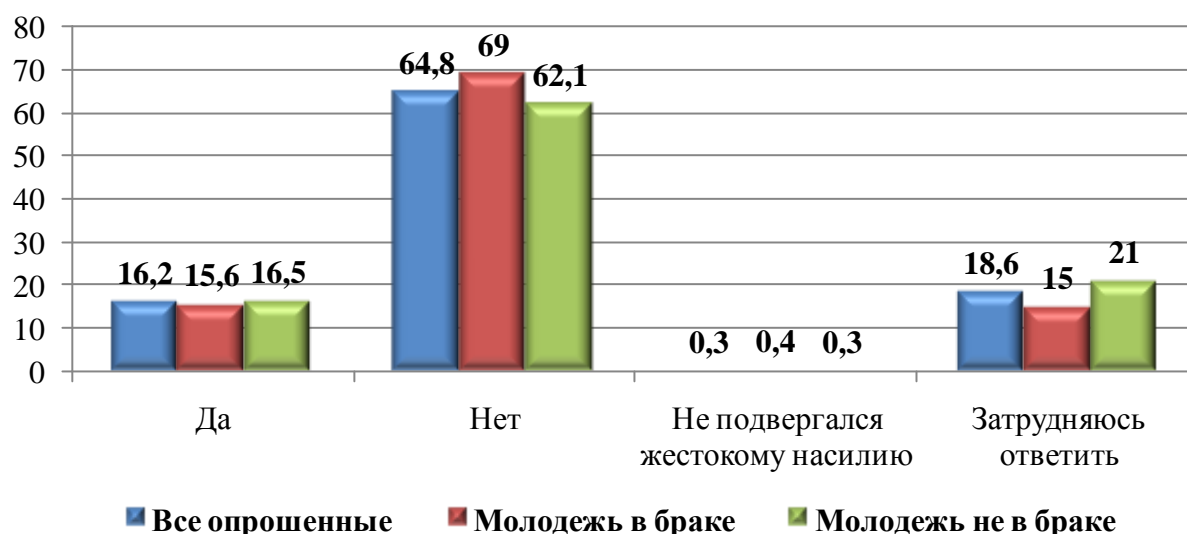
Диаграмма 11. Распределение ответов на вопрос: Есть ли среди Ваших знакомых – мужчины/женщины/дети, которые подвергались или подвергаются жестокому обращению в семье? (%)

Молодые люди не готовы обращаться в специальные службы за помощью в случае жестокого обращения с собой. Положительно, т.е. обратятся за помощью специалиста, ответили на вопрос только 16,2% (диаграмма 12).

Молодые семейные люди чаще отмечают свою неготовность обращаться в специальные службы (69,0%), чем несемейная молодежь (62,1%).

Диаграмма 12. Распределение ответов на вопрос: Если бы Вы подвергались жестокому обращению в семье и Вам нужна была помощь специалиста, Вы бы обратились в специальные социальные службы за ней? (%)

Как показывают результаты опроса, 18,1% опрошенной молодежи младшей возрастной группы обратятся в специальные социальные службы, если станут жертвой жестокого обращения в семье, среди старшей возрастной группы таких меньше – 15,1% (таблица 39).

Таблица 39. Распределение ответов на вопрос: Если бы Вы подвергались жестокому обращению в семье и Вам нужна была помощь специалиста, Вы бы обратились в специальные социальные службы за ней? (в разрезе возрастных групп, %)

	От 14 до 18 лет	От 19 до 23 лет	От 24 до 29 лет
Да	18,1	16,5	15,1
Нет	58,3	65,2	67,8
Не подвергался жестокому насилию	-	0,3	0,5
Затрудняюсь ответить	23,7	18,0	16,6

Опрошенные молодые женщины чаще высказывают готовность обратиться в специальные службы (20,5%), чем молодые мужчины (11,7%) (таблица 40).

Таблица 40. Распределение ответов на вопрос: Если бы Вы подвергались жестокому обращению в семье и Вам нужна была помощь специалиста, Вы бы обратились в специальные социальные службы за ней? (в разрезе возрастных групп, %)

	Мужчины	Женщины
Да	11,7	20,5
Нет	68,6	61,2
Не подвергался жестокому насилию	0,2	0,5
Затрудняюсь ответить	19,5	17,8

Большинство опрошенных не будут обращаться в социальные службы за помощью, потому что считают не правильным выносить семейные проблемы за предела своей семьи (27,0%). При этом, среди опрошенных семейных молодых людей этот процент гораздо выше, чем среди несемейных – 32,5% и 23,5% соответственно.

Другой причиной, почему молодые люди не будут обращаться в социальные службы является не информированность молодых людей о существовании таких служб. 21,3% опрошенных молодых людей ответили, что не знаю о существовании социальных служб и где они находятся (таблица 41).

Таблица 41. Распределение ответов на вопрос: Почему Вы не будете обращаться в социальные службы за помощью? (%)

	Все опрошенные	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Боюсь осуждения и непонимания	8,1	7,7	8,4
Не верю в профессионализм работников социальных служб	13,0	14,0	12,4
Не считаю нужным выносить семейные проблемы за пределы семьи	27,0	32,5	23,5
Ничего не знаю о существовании социальных служб и где они находятся	21,3	20,7	21,7
Нет необходимости	0,1	0,3	-
Я буду обращаться	13,2	12,5	13,6
Я мужчина, сам за себя могу постоять	0,1	-	0,1
Ничем они мне не помогут	0,2	0,4	0,1
Затрудняюсь ответить	17,0	12,0	20,3

Выводы по разделу 6:

Проблема жестокого обращения в семья всегда существовала, во все времена и во всех государствах. Другой вопрос, насколько общество готово решать данную проблему, подготовлено и препятствует насилию в семьях. Мнения опрошенной казахстанской молодежи разделились – одна половина ответили положительно (49,1%), другая половина ответила на вопрос отрицательно (47,1%).

Согласно результатам исследования, чем старше возраст опрошенной молодежи, тем чаще они отмечают существование в нашем обществе существование жестокого обращения в семье (53,9%).

Гораздо чаще жертвами жестокого обращения становятся женщины (53,4%) и дети (37,1%), чем мужчины (2,7%) и пожилые люди (6,8%).

Почти у четверти опрошенных молодых людей есть знакомые, которые подвергались или подвергаются жестокому обращению в семье – 23,4%.

Молодые люди не готовы обращаться в специальные службы за помощью в случае жестокого обращения с собой. Положительно, т.е. обратятся за помощью специалиста, ответили на вопрос только 16,2%.

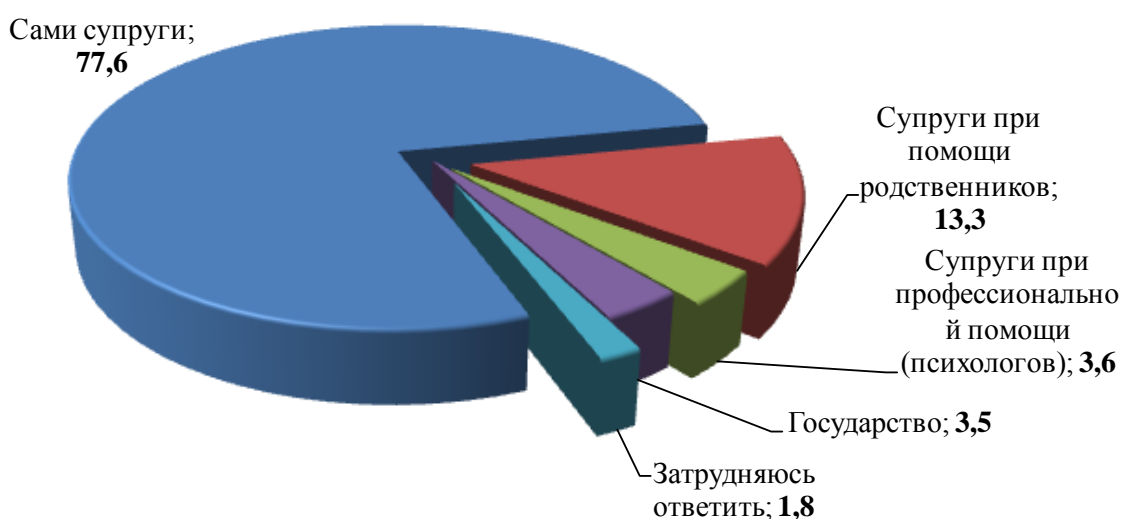
Большинство опрошенных не будут обращаться в социальные службы за помощью, потому что считают не правильным выносить семейные проблемы за предела своей семьи (27,0%). Другой причиной, почему молодые люди не будут обращаться в социальные службы является не информированность молодых людей о существовании таких служб (21,3%).

РАЗДЕЛ 7. ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОДДЕРЖКА МОЛОДОЙ СЕМЬИ В КАЗАХСТАНЕ

Как свидетельствует мировая практика, важную роль в социальной адаптации молодой семьи играет государственная поддержка. Результаты данного исследования показывают, что только 3,5% опрошенных молодых людей считают, что государство должно решать проблемы молодых семей.

Абсолютное большинство опрошенных (77,6%) отметили вариант «сами супруги» (диаграмма 13).

Диаграмма 13. Распределение ответов на вопрос: Как Вы считаете, кто должен решать проблемы молодых семей? (%)

Менее половины опрошенной молодежи считают, что молодые семьи в Казахстане имеют социальную защиту и поддержку со стороны государства (48,6%). Треть опрошенных ответили, что социальной защиты молодой семьи в стране нет (30,1%), а 16% опрошенных молодых людей никогда не слышали про поддержку государства молодых семей. Таким образом, более половины опрошенной молодежи дали отрицательную оценку существованию государственной поддержке молодой семьи в Казахстане.

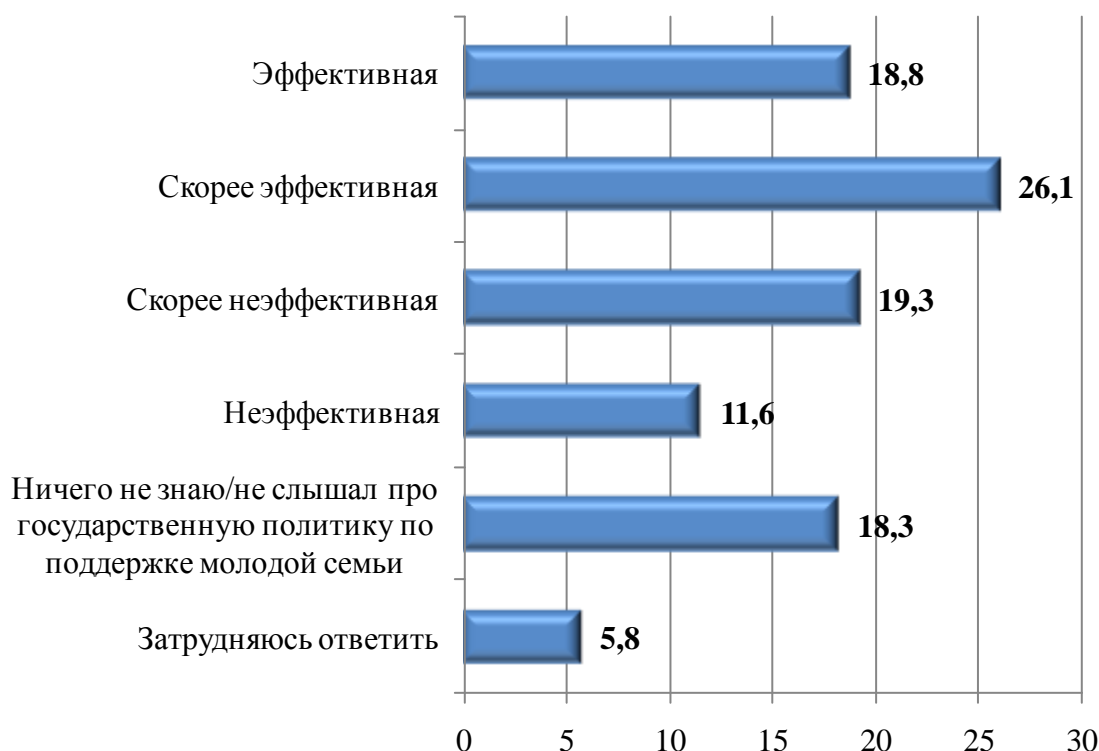
Надо отметить, что семейные молодые люди более критичны в своих оценках, чем опрошенная молодежь в целом. 37,6% опрошенных семейных молодых людей ответили, что поддержки молодой семьи в республике нет (таблица 42).

Таблица 42. Распределение ответов на вопрос: Считаете ли Вы, что молодые семьи в Казахстане имеют социальную защиту и поддержку со стороны государства, в виде различных льгот, программ и др.? (%)

	Все опрошенные	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Да, считаю	23,6	24,9	22,8
Скорее да, чем нет	25,0	25,8	24,5
Скорее нет, чем да	18,8	23,0	16,1
Нет, не считаю	11,3	14,6	9,2
Никогда не слышал (-а) про социальную поддержку и защиту молодых семей	16,0	9,7	20,1
Затрудняюсь ответить	5,1	1,9	7,2

Менее половины опрошенных молодых людей (44,9%) считают государственную политику по поддержке молодой семьи в стране эффективной или скорее эффективной. Треть опрошенных назвали данную работу в стране неэффективной (30,9%). Еще 18,3% опрошенных молодых людей ничего не знают или не слышали про государственную политику по поддержке молодой семьи (диаграмма 14).

Диаграмма 14. Распределение ответов на вопрос: Как Вы оцениваете государственную политику по поддержке молодой семьи у нас в стране? (%)

Надо отметить, что в меньшей степени не информированы о государственной политике по поддержке молодых семей опрошенные несемейные молодые люди (23,1%), чем семейные (10,8%). Однако, опрошенная семейная молодежь чаще высказывает критические оценки

относительно государственной поддержки молодых семей. Так, 38,1% опрошенных молодых людей, которые имеют собственную семью, назвали государственную политику скорее неэффективной или неэффективной (таблица 43).

Таблица 43. Распределение ответов на вопрос: Распределение ответов на вопрос: Как Вы оцениваете государственную политику по поддержке молодой семьи у нас в стране? (%)

	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Эффективная	21,4	17,2
Скорее эффективная	26,7	25,7
Скорее неэффективная	23,3	16,8
Неэффективная	14,8	9,5
Ничего не знаю/не слышал про государственную политику по поддержке молодой семьи	10,8	23,1
Затрудняюсь ответить	3,1	7,7

Как показывают результаты исследования, уровень участия молодых людей в программах по поддержке молодых семей, а именно в жилищных программах, очень низкий. Так, в программе Жилстройсбербанка «Молодая семья» участвовали только 8,0% опрошенных, еще половина опрошенных (50,5%) что-то слышали про программу.

О новой программе «Нұрлы жер» знают и участвовали еще меньше опрошенных молодых людей – 3,4%. Ничего не знают о данной программе чуть более половины опрошенных – 51,3% (таблица 44).

Таблица 44. Распределение ответов на вопрос: Какие программы по поддержке молодых семей Вы знаете? (%)

	Знаю, участвовал	Слышал, но не участвовал	Не знаю
1. Жилье по программе «Молодая семья» (ЖССБ)	8,0	50,5	41,5
2. «Нұрлы жер»	3,4	45,3	51,3

Основными причинами, почему молодежь не участвует в государственных программах называют – очень долго ждать (19,9%), коррупция (чтобы попасть в список участников, нужно заплатить деньги) (18,6%), большие банковские проценты жилья в ипотеку (18,0%) (таблица 45).

Таблица 45. Распределение ответов на вопрос: Если Вы не участвовали в государственных программах, то почему? (%)

	Все опрошенные	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Бюрократия, много времени и сил уходит на сбор необходимых документов	17,5	21,1	15,1
Коррупция, чтобы попасть в список участников, нужно обязательно заплатить деньги	18,6	22,4	16,2
Большие банковские проценты жилья в ипотеку	18,0	24,3	13,9
Не предусматриваются дополнительные льготы	7,2	8,7	6,3
Очень долго ждать	19,9	19,7	20,0
Считаю, что это бесполезное дело	13,2	16,0	11,4
Я участвовал в государственной программе	4,1	7,9	1,7
Другое (<i>планирую сменить гражданство, не интересовался государственными программами, добыю все сама, планирую участвовать в дальнейшем, ничего не знаю о государственных программах, некачественное жилье, будет дорогой ремонт, не подхожу по условиям отбора, решают родители, я не молодая семья</i>)	4,9	1,7	5,4
Затрудняюсь ответить	24,8	12,3	32,8

Как показывают результаты опроса, менее половины опрошенных молодых людей видят смысл в создании специальной службы по планированию семьи и рождению детей (39,7%). При этом, семейная молодежь чаще отмечает необходимость создания такой службы (48,1%), чем не семейная (34,3%).

Молодые люди, которые не имеют пока собственной семьи чаще не задумываются об этом (34,4%) (таблица 46).

Таблица 46. Распределение ответов на вопрос: Как Вы считаете, в Вашем населенном пункте (городе/селе) нужна специальная социальная служба, организация по планированию семьи и рождению детей? (%)

	Все опрошенные	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Да, такая служба нужна, чтобы молодые люди могли обращаться с вопросами и консультациями	39,7	48,1	34,3
Нет, такая служба не нужна, потому что вопросы планирования семьи и рождению детей нужно решать в семье	23,9	26,5	22,3
Пока не задумывался (ась) об этом	28,5	19,5	34,4
Нет, не нужна, потому что это бесполезное дело	0,2	0,3	0,2
Затрудняюсь ответить	7,5	5,7	8,7

Таблица 47. Распределение ответов на вопрос: По Вашему мнению, какие сферы жизнедеятельности молодой семьи, в первую очередь, должны регулироваться законами? (%)

	Все опрошенные	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Жилищная	51,6	56,9	48,2
Трудоустройство	42,0	44,0	40,7
Бытовая	11,8	12,5	11,4
Психологическое состояние	7,8	8,8	7,2
Правовая	15,9	17,7	14,8
Подготовка к семейной жизни	10,8	10,2	11,3
Рождение и воспитание детей	6,5	7,5	5,9
Отдых, досуг	2,6	1,8	3,1
Супружеские отношения	7,7	7,4	7,9
Детско-родительские отношения	3,4	2,9	3,7
Затрудняюсь ответить	9,1	4,2	12,3

Таблица 48. Распределение ответов на вопрос: Подумайте и ответьте, Вам когда-нибудь нужна была помощь следующих специалистов? Может быть Вы хотели обратиться за консультацией, но не знали куда? (%)

	Нужна была консультация, но не обращался	Ранее обращался (-ась) за консультацией	Никогда не обращался (-ась), нет необходимости
1) Психолог	9,8	7,3	82,9
2) Специалист по планированию семьи и семейным отношениям	5,3	4,4	90,3
3) Юрист (гражданские семейные споры)	6,4	7,1	86,5
4) Финансовый консультант	8,2	7,8	83,9

Как показывают результаты опроса, увеличить рождаемость среди молодежи могут следующие меры – обеспечение льготным жильем или земельным участком (34,3%), введение материнского капитала (28,3%), увеличение пособия по беременности и родам (27,8%). Таким образом, меры, способствующие росту рождаемости, сводятся к материальному благополучию будущих родителей. Такие меры, как строительство новых детских садов и повышение качества медицинского обслуживания отмечаются гораздо реже – 5,0% и 8,3% соответственно (таблица 49).

Таблица 49. Распределение ответов на вопрос: Как Вы считаете, какие меры помогут увеличить рождаемость среди молодежи, в молодых семьях? (%)

	Все опрошенные	Молодежь в браке	Молодежь не в браке
Введение материнского капитала	28,3	32,3	25,8
Увеличение пособия по беременности и родам	27,8	34,0	23,8
Обеспечение льготным жильем/земельным участком	34,3	36,4	33,0
Строительство новых дошкольных учреждений	5,0	4,2	5,5
Повышение качества медицинского обслуживания	8,3	8,5	8,1
Другое (улучшение благосостояния, уменьшение коррупции в стране, перенимать опыт с других стран)	0,2	0,2	0,4
Затрудняюсь ответить	11,9	2,8	17,9

Выводы по разделу 7:

Социальная поддержка молодой семьи безусловно нужна, другой вопрос, что не вся молодежь понимает смысл государственной социальной поддержки. Так, абсолютное большинство опрошенных молодых людей рассчитывают только на себя в решении семейных проблем (77,6%).

Менее половины опрошенной молодежи считают, что молодые семьи в Казахстане имеют социальную защиту и поддержку со стороны государства (48,6%). Треть опрошенных ответили, что социальной защиты молодой семьи в стране нет (30,1%), а 16% опрошенных молодых людей никогда не слышали про поддержку государства молодых семей.

Эффективность государственной политики по поддержке молодой семьи оценили только 44,9% опрошенных. Треть опрошенных считают государственную поддержку неэффективной (30,9%).

Основными причинами, почему молодежь не участвует в государственных программах называют – очень долго ждать (19,9%), коррупция (чтобы попасть в список участников, нужно заплатить деньги) (18,6%), большие банковские проценты жилья в ипотеку (18,0%).

Как показывают результаты опроса, менее половины опрошенных молодых людей видят смысл в создании специальной службы по планированию семьи и рождению детей (39,7%). При этом, семейная молодежь чаще отмечает необходимость создания такой службы (48,1%), чем не семейная (34,3%).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Укрепление и развитие института семьи является приоритетным направлением государственной социальной политики, но при этом существует ряд проблем: социальное сиротство, раннее материнство, проблема разводов в молодежной среде, бытового насилия, а также проблема формирования у молодежи ответственности за пожилых родителей и родных людей преклонного возраста.

Приведенные выше данные показывают, что семья для молодежи остается одной из традиционных ценностей. Хотя наблюдается тенденция подмены многих прежних ценности и установок, традиционные перемещаются на второстепенный план, на первый выходят новые, хотя по-прежнему играют важную роль в ценностной структуре большей части молодежи. Именно на основе ценностей каждая личность делает свой собственный выбор в жизни, наполняет свое бытие неким смыслом, содержанием, именно ценности становятся основой социальной активности, влияя при этом на поведение, поступки социальную позицию и на общее отношение к миру, к себе и другим людям.

Подробный анализ вышеназванных проблем позволяет понять причины их возникновения и обратить внимание служащих государственных органов, преподавателей учебных заведений, лидеров молодежных организаций к проблемам дальнейшего развития и укрепления системы ценностей в каждой казахстанской семье. Рассмотрение системы ценностных ориентаций в рамках перспектив развития института семьи позволяет продумать направление научно-методической работы с современной молодежью. Необходимость распространения ценностей семьи как основообразующих для подрастающего поколения, требует создания системы пропаганды через средства массовой информации, через научно-публицистическую литературу. Можно только надеяться, что регулярное присутствие теле – и радио – рекламы в эфире со временем приведет к положительным поведенческим изменениям. Необходимо обеспечить достаточной государственной поддержкой бесплатный прокат социальных роликов на всех государственных каналах телевидения. Социальная реклама обладает большим воспитательным потенциалом.

На сегодняшний день ситуация складывается таким образом, что решение задач, стоящих перед социальной политикой государства не в полной мере соответствует требованиям времени. С одной стороны, семья, оказавшись в условиях трансформации общества, имеет тенденцию к сохранению своего статуса в сознании граждан как базовой ценности, но с другой стороны, институт традиционной семьи, унаследованный нами от предков, также подвергается изменениям. В результате ослабления института семьи традиционные семейные ценности теряют свою значимость и уступают место альтернативным ценностным ориентациям – профессиональной самореализации, карьерному росту, материальной независимости, социальному самоутверждению. В погоне за материальными

ценностями мы стали забывать, что основной ценностью является человек и семья, в которой он живет и воспитывается.

Таким образом, на этапе интеграции Казахстана в мировое сообщество важно сформировать в сознании молодых казахстанцев тренда семьи как одного из важнейших факторов социализации человека. В условиях процесса модернизации казахстанского общества одним из приоритетных направлений – это совершенствование уже существующих, формирование новых стратегий государственной семейной политики.

На сегодняшний день недостаточно только лишь обозначить проблемы, которые волнуют казахстанское общество, важно найти пути их практического решения. Семья, являясь ячейкой общества, чутко реагирует на происходящие социально-экономические изменения в государстве. Для создания условий благополучного функционирования института семьи в Казахстане считаем целесообразным проведение комплекса мероприятий по решению следующих проблемных вопросов: проблем раннего материнства, бытового насилия, социального сиротства, проблем, связанных с формированием у молодежи ответственности за пожилых родителей и родных людей преклонного возраста.

Рекомендации:

В решении проблем бытового насилия необходимо:

привлечение родителей к воспитательным и оздоровительным мероприятиям;

усиление работы средств массовой информации по созданию продукции, в которой будет осуждаться бытовое насилие в отношении женщин и детей, а также продвижению идеи заботливой семейной политики;

усиление возможностей сектора правосудия по обеспечению соблюдения действующего законодательства по насилию в отношении женщин и реагировать на зарегистрированные случаи насилия;

проводить дальнейшие качественные и количественные исследования, мониторинг и оценку принимаемых мер против насилия в отношении женщин;

при возникновении ситуации бытового насилия избавляться от стереотипов по принципу «стерпится – слюбится»;

включить в учебные планы темы по профилактике бытового насилия в рамках кураторских часов в высших учебных заведениях;

организовать регулярное обучение учителей и преподавательского состава учебных заведений по формам и методам выявления и профилактики бытового насилия; провести работу по совершенствованию форм отчетности о выявленных фактах бытового насилия, проведения обучения в области гендерных аспектов и бытового насилия для учителей школ и преподавательского состава.

С целью профилактики разводов среди молодежи предлагаем проводить работу по следующим направлениям:

перед регистрацией брака молодым проводить курсы по психологическому консультированию по вопросам разрешения семейных споров, психологии взаимоотношений между супругами в разные периоды жизни, способы преодоления кризисов молодой семьи;

проведение юридической консультации по жилищным программам для молодых семей, правилам составления брачного контракта;

на базе центров планирования семьи проводить курсы для молодых родителей с обязательным включением вопросов по планированию семьи, основам семейного воспитания;

проводить тренинги для эмоционального настроя на создание семейной жизни;

усилить работу средств массовой информации по популяризации образа крепкой семьи с выпуском цикла передач на телевидении;

с одной стороны – создание положительного образа крепкой семьи и циклом передач, с другой стороны – осуждающих разводы с приведением примеров из статистических данных;

создание цикла передач таких как «Искусство семейной жизни», «Вместе по жизни» и т.д.

В вопросах формирования у молодежи ответственности за пожилых родителей и родных людей преклонного возраста необходимо:

привлечение родителей к воспитательным и оздоровительным мероприятиям (с помощью опросов пожилых, находящихся в медико-социальных учреждениях необходимо качественно исследовать причины, по которым пожилые люди попали в медико-социальные учреждения). Ведь это их дети, которых они воспитывали отправили их в дома престарелых. И в этом смысле они могут оказаться жертвами своего же неправильного воспитания детей, которых они сами воспитали и заложили в них такие ценности;

усиление работы средств массовой информации по созданию продукции, в которой будет осуждаться бытовое насилие;

принятие закона о защите прав пожилых людей в Республике Казахстан;

создание социальных роликов вплоть до указания фамилий тех людей, которые оставили родителей в медико-социальных учреждениях с осуждением их действий;

повысить уровень сознательности молодежи по отношению к пожилым и престарелым людям посредством создания социальных роликов, социальной рекламы как средство для лечения социальных проблем общества;

формирование у молодых казахстанцев положительных установок в отношении пожилых, усиление информационного сопровождения деятельности учреждений социальной защиты населения, активизация работы с общественными организациями и объединениями пожилых людей;

разрешать посещение молодежью пожилых людей, проживающих в домах престарелых: организовывать встречи, совместные мероприятия, концерты силами студентов, учащихся старших классов и т.п.

На основе анализа данных социологического исследования выработан ряд рекомендаций по укреплению в сознании молодых казахстанцев семейных ценностей:

местным исполнительным органам в рамках грантового финансирования поддерживать социальные проекты, предназначенные для юношей и девушек, молодых супругов, желающих создать и сохранить здоровую и благополучную семью, а также проекты, направленные на обучение основам медиации для предотвращения семейных конфликтов и бытового насилия, общественные организации семейной направленности для повышения роли в формировании культуры отцовства и материнства, социальные программы, направленные на развитие семейных клубов, организацию семейного досуга и семейного отдыха, на проведение мероприятий, посвященных Дню семьи;

средствам массовой информации способствовать повышению уровня информированности современной казахстанской молодежи в сфере брачно-семейных отношений посредством использования ресурса социальных сетей, изданий продукции периодической печати, ротации видеороликов о негативном отношении к домашнему насилию, разводам, сиротству, популяризации в молодежной среде позитивного образа семьи в театральных постановках; теле- и радиопередачах;

необходимо наладить и усилить многовекторную работу по популяризации образа расширенной (многопоколенной семьи), как носителя крепких внутрисемейных отношений между разными поколениями, как залог стабильности, взаимопомощи, как средство трансляции накопленного опыта старших поколений в средствах массовой информации путем создания и выпуска цикла передач на телевидении, позитивных короткометражных видеороликов, а также посредством публикаций положительных историй на данную тему в популярных социальных сетях;

усиление работы социальных служб: социальная поддержка и оказание психолого-педагогической помощи семьям группы риска; молодым девушкам, оказавшимся в трудной жизненной ситуации;

организация просветительской работы в форме бесед, встреч, круглых столов с участием представителей религиозных конфессий, медицинских работников, семейных пар, имеющих положительный опыт семейной жизни и воспитании детей для молодых людей и учащихся образовательных организаций. По вопросам сохранения семейных ценностей, подготовки к вступлению в брак, репродуктивного здоровья, воспитания детей, использовать в работе образовательных организаций такие формы работы как беседы, встречи, круглые столы с участием представителей религиозных конфессий, медицинских работников, семейных пар, имеющих положительный опыт семейной жизни и воспитании детей.

ПРИЛОЖЕНИЕ

Анкета для опроса молодежи

Уважаемый участник опроса! Меня зовут _____. Я являюсь интервьюером научно-исследовательского центра «Молодежь» (г. Астана). Просим Вас принять участие в социологическом опросе, посвященном изучению социальной адаптации молодых семей в Казахстане. Вашему вниманию предложен ряд вопросов и варианты ответов на них. Прочитайте, пожалуйста, эти вопросы и предлагаемые к ним варианты ответов до конца, выберите устраивающий Вас ответ. В случае, если ни один из предложенных ответов Вас не удовлетворяет, укажите свой вариант в графе «другое».

Полученная информация будет использована только в обобщенном виде.

Анонимность и конфиденциальность Вашего мнения гарантируется.

1. Скажите, пожалуйста, как Вы оцениваете Вашу текущую жизненную ситуацию? (только один вариант ответа)

1. Моя жизнь прекрасна
2. Моя жизнь достаточно хорошая
3. Моя жизнь скорее хорошая, чем плохая
4. Моя жизнь ни плохая, ни хорошая
5. Моя жизнь скорее плохая, чем хорошая
6. Моя жизнь достаточно плохая
7. Моя жизнь невыносимо плохая
8. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

2. Что из перечисленного является для Вас наиболее важным? (отметьте, НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ вариантов ответов)

1. Здоровье личное, здоровье близких
2. Семья, дети, родители
3. Друзья
4. Успешная карьера, высокий профессионализм
5. Деньги, материальное благополучие
6. Любовь, любимый человек
7. Получение хорошего образования, квалификация
8. Самореализация, личностный рост, достижение цели
9. Служба Родине
10. Соблюдение традиций и обычаев
11. Вера, религия
12. Соблюдение прав и свобод
13. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

3. Влияет ли социально-экономическая ситуация в стране на общий климат в Вашей семье?

1. Да, в семье возникают конфликты из-за финансовых затруднений
2. Да, приходится много работать, реже стали собираться всей семьей
3. Нет, внешние условия не могут влиять на отношения в нашей семье
4. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

4. Как бы Вы оценили состояние своего здоровья?

1. Очень крепкое, вообще не болею
2. Хорошее, болею редко
3. Удовлетворительное
4. Плохое, болею часто
5. Очень слабое, болею часто и долго

(99) Затрудняюсь ответить

5. Приходилось ли Вам обращаться к врачу, в поликлинику/медицинский центр за последние шесть месяцев?

1. Да, я обращался (-ась) лично
2. Да, я обращался (-ась) с ребенком
3. Нет, не обращался (-ась)
4. Другое (*напишите*) _____

(99) Затрудняюсь ответить

6. Если Вы обращались к врачу, в поликлинику/медицинский центр за последние шесть месяцев, то это была государственная поликлиника или частный медицинский центр?

1. Городская поликлиника по месту жительства/прописки
2. Семейно-врачебная амбулатория
3. Частный медицинский центр
4. Другое (*напишите*) _____
5. Не обращался к врачу

(99) Затрудняюсь ответить

7. Насколько Вы удовлетворены качеством оказываемых медицинских услуг в Вашем населенном пункте?

1. Полностью удовлетворен (-а), я доверяю нашим врачам
2. Частично удовлетворен (-а), не всегда встречаются компетентные врачи и медработники
3. Совсем не удовлетворен, у нас очень сложно найти профессионала своего дела
4. Другое (*напишите*) _____

(99) Затрудняюсь ответить

8. Скажите, пожалуйста, как Вы обычно проводите свободное время? (*отметьте НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ вариантов ответов*)

1. Свободное время провожу дома в кругу семьи
2. Выезжаю с семьей, близкими на природу
3. Смотрю телевизор, видео
4. Слушаю музыку
5. Общаюсь в интернете, играю в компьютерные игры
6. Посещаю спортивную секцию, занимаюсь спортом
7. Читаю, рисую, занимаюсь музыкой
8. Встречаюсь с друзьями, знакомыми
9. Подрабатываю
10. Посещаю театр, оперу, концерты
11. Посещаю кинотеатр
12. Посещаю профессиональные курсы
13. Посещаю языковые курсы
14. Посещаю мечеть / церковь
15. Занимаюсь общественно-политической деятельностью

16. Другое (*напишите*) _____
17. Ничего не делаю, просто отдыхаю
18. Нет свободного времени
- (99) Затрудняюсь ответить

9. В Вашем представлении «Идеальная семья» – это прежде всего? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ вариантов ответов)

1. Полная семья, т.е. семья, где есть оба родителя
 2. Семья, в которой с уважением относятся к старшим
 3. Семья, где супруги состоят в официально зарегистрированном браке
 4. Семья, где муж отвечает за материальное обеспечение семьи, жена – за порядок и благополучие в доме
 5. Семья, где супруги хранят друг другу верность
 6. Семья, в которой оба супруга равноправны и независимы друг от друга
 7. Многодетная семья
 8. Семья, в которой не более одного или двух детей
 9. Семья, которая стремится прожить вместе всю жизнь (сохранить семью)
 10. Семья, где бабушки и дедушки живут вместе с детьми и внуками
 11. Другое (*укажите*) _____
 12. Идеальных семей не бывает
- (99) Затрудняюсь ответить

10. По Вашему мнению, кто должен быть «главным» в семье? (отметьте только один вариант ответа)

1. Отец
 2. Мать
 3. Мать и отец должны быть равноправны
 4. Все члены семьи, включая детей, должны быть равноправны
 5. Другое (*укажите*) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

11. Какие обязанности, роли, по Вашему мнению, должен выполнять каждый из супругов в браке? (отметьте один вариант ответа по каждой строке)

	Муж	Жена	Оба супруга	Затрудняюсь ответить
1) Воспитание, забота о детях	1	2	3	99
2) Работа по дому	1	2	3	99
3) Зарабатывать деньги	1	2	3	99
4) Другое (<i>укажите</i>) _____	1	2	3	

12. Что, по Вашему мнению, является самым важным, какая главная причина может быть, по которой молодые люди создают семью и вступают в брак? (отметьте только один вариант ответа)

1. Получение независимости от родителей
 2. Желание быть вместе с любимым человеком
 3. Желание иметь детей
 4. Боязнь одиночества, нежелание остаться одному(одной) на старость лет
 5. Для обеспечения финансовой стабильности
 6. Из-за того, что все вступают в брак, так принято
 7. Другое (*укажите*) _____
 8. Пока не думал (-а) об этом
- (99) Затрудняюсь ответить

13. Как Вы считаете, обязательно ли регистрировать брак официально или молодые люди, решившие создать семью, могут обойтись без официальной регистрации брака? (отметьте только один вариант ответа)

1. Брак нужно обязательно регистрировать
2. Нет, брак регистрировать не обязательно
3. Достаточно провести религиозный обряд («неке кию», никях, обручение в церкви)
4. Другое (укажите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

14. Оцените по шкале от 1 до 5 насколько приемлемыми, на Ваш взгляд, являются следующие явления, где 1 означает совершенно неприемлемо, 5 – полностью приемлемо (дать один вариант ответа по каждой строке)

	Совершенно неприемлемо			Полностью приемлемо		Затрудняюсь ответить
	1	2	3	4	5	
1) Сожительство	1	2	3	4	5	99
2) Сексуальные отношения до брака для женщин	1	2	3	4	5	99
3) Сексуальные отношения до брака для мужчин	1	2	3	4	5	99
4) Многоженство, наличие нескольких жен						
5) Гомосексуальные отношения	1	2	3	4	5	99
6) Ситуация, когда мужчина зарабатывает меньше женщины	1	2	3	4	5	99
7) Применение физических наказаний в отношении детей	1	2	3	4	5	99
8) Аборт	1	2	3	4	5	99
9) Развод	1	2	3	4	5	99

15. Каковы Ваши ожидания от семейной жизни? (отметьте НЕ БОЛЕЕ ДВУХ вариантов ответа)

1. Наличие собственного жилья
2. Финансовая стабильность
3. Взаимопонимание между супругами
4. Счастливая старость
5. Наличие детей
6. Любовь
7. Постоянный интересный досуг с семьей
8. Поддержка в трудные моменты в жизни
9. Я пока не задумывался (ась) о семейной жизни

(99) Затрудняюсь ответить

16. Как Вы оцениваете взаимоотношения в Вашей семье? Имеется в виду отношения с мужем/женой или родителями и другими родственниками, с которыми Вы проживаете в настоящее время (только один вариант ответа)

1. Очень хорошие
2. Хорошие
3. Не очень хорошие
4. Плохие
5. Очень плохие

(99) Затрудняюсь ответить

17. Оцените, пожалуйста, каждое из предложенных условий крепкой семьи по шкале от 1 до 5, где 1 – совсем не важно, а 5 – очень важно. То есть, если Вы думаете, что для крепкой семьи обязательно необходимо взаимоуважение, то выбирайте 5, если взаимоуважение вовсе не обязательно, то выбирайте 1 и т.д. (один вариант ответа по каждой строке)

	Совсем не важно	2	3	4	Очень важно	3/о
1) Взаимоуважение	1	2	3	4	5	99
2) Взаимное терпение и понимание	1	2	3	4	5	99
3) Супружеская верность	1	2	3	4	5	99
4) Готовность супругов обсуждать проблемы совместно	1	2	3	4	5	99
5) Дети и их совместное воспитание	1	2	3	4	5	99
6) Обеспеченность хорошим жильем	1	2	3	4	5	99
7) Высокие доходы семьи (зарплата и др.)	1	2	3	4	5	99
8) Равномерное распределение домашних обязанностей	1	2	3	4	5	99
9) Наличие общих интересов	1	2	3	4	5	99
10) Возможность проводить больше времени вместе	1	2	3	4	5	99
11) Жить отдельно, без родителей	1	2	3	4	5	99
12) Другое (<u>укажите</u>) _____	1	2	3	4	5	

18. Как Вы думаете, по каким причинам в молодых семьях могут не складываться взаимоотношения? (НЕ БОЛЕЕ ДВУХ вариантов ответа)

1. Неготовность к семейной жизни
2. Притупление чувства любви
3. Недостаточно изучили друг друга до начала совместной жизни
4. Низкий материальный достаток в семье
5. Бытовые трудности
6. Неудовлетворительные жилищные условия
7. Наличие семейного насилия
8. Отсутствие детей
9. Вмешательство родителей в отношения молодых
10. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

19. С какими проблемами, по Вашему мнению, сталкиваются чаще всего молодые семьи в нашей стране? (отметьте НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ вариантов)

1. Отсутствие собственного жилья
2. Низкие зарплаты
3. Безработица
4. Сочетание работы с учебой
5. Отсутствие поддержки со стороны государства
6. Вмешательство родителей в молодую семью
7. Неподготовленность молодежи к принятию ответственных решений
8. Отсутствие детей
9. Нет возможности сыграть свадьбу
10. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

20. Как часто Ваша семья проводит вместе свободное время, а именно совместный отдых, походы в кинотеатры, театры, прогулки в парке и т.д.?

1. Ежедневно
2. По выходным дням
3. Раз в месяц
4. Нет времени
5. Другое (*напишите*) _____

(99) Затрудняюсь ответить

21. Как Вы относитесь к тому, что молодые супруги разводятся? (только один вариант ответа)

1. Очень отрицательно, особенно, если есть дети
2. Скорее отрицательно
3. Если молодые супруги не счастливы в браке, то развод неизбежен
4. Другое (*напишите*) _____

(99) Затрудняюсь ответить

22. Как Вы думаете, по каким причинам молодые супруги разводятся, почему разваливаются молодые семьи? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ вариантов ответа)

1. Отсутствие жилья
2. Финансовые проблемы (кредиты, ипотека, долги и т.д)
3. Отсутствие детей
4. Вмешательство родителей в отношения молодых супругов
5. Проблемы с трудоустройством
6. Проявления насилия со стороны супруга (и)
7. Проблемы с рождением, воспитанием детей
8. Проблемы с устройством детей в (до) школьное учреждение
9. Проблемы во взаимоотношениях с родителями супруга (и)
10. Вредные привычки (алкоголизм, курение, игромания)
11. Нехватка времени на совместный досуг
12. Супружеская неверность
13. Отсутствие общих интересов, разница в образовании
14. Отсутствие общих взглядов, убеждений (политических, религиозных)
15. Грубость, насилие со стороны супруга (и)
16. Другое (*напишите*) _____
17. В нашей семье нет конфликтов

(99) Затрудняюсь ответить

23. Если что-то Вас не будет устраивать в браке, Вы разведетесь с супругом (-ой)? (только один вариант ответа)

1. Нет, семейные трудности меня не пугают
2. Скорее нет, чем да
3. Скорее да, чем нет
4. Да, разведусь
5. Другое (*напишите*) _____

(99) Затрудняюсь ответить

24. Как Вы считаете, у кого должен воспитываться первый ребенок? (только один вариант ответа)

1. У собственных родителей
2. У родителей мужа
3. У родителей жены

4. У родственников мужа
 5. У родственников жены
 6. Другое (*напишите*) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

25. Что в настоящее время мешает Вашей семье родить первого или ещё одного ребенка? (НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ вариантов ответа)

1. Отсутствие стабильных источников дохода
 2. Рожать детей непрестижно
 3. Рождение и воспитание ребенка требует больших материальных затрат (питание, медицина, образование)
 4. Неприспособленность окружающей среды для детей (нет детских садов, детских площадок, оборудованных мест в транспорте, удобных лифтов, пандусов для колясок)
 5. Нежелание супруга (-и)
 6. Отсутствие собственного жилья
 7. Недостаточный размер жилплощади для еще одного ребенка
 8. Неудовлетворительное состояние собственного здоровья / здоровья супруга (-и)
 9. Большое количество опасностей в мире, общее чувство незащищенности
 10. Некому помогать ухаживать за детьми
 11. Рождение ребенка изменит привычный образ жизни
 12. Еще один ребенок ущемит интересы уже имеющих детей
 13. Другое (*напишите*) _____
 14. Ничего не мешает, мы просто больше не хотим детей
 15. Ничего не мешает, собираемся рожать
- (99) Затрудняюсь ответить

26. Какие качества, по Вашему мнению, важнее всего воспитать в ребенке? (*отметьте НЕ БОЛЕЕ ТРЕХ* вариантов ответов)

1. Независимость, самостоятельность
 2. Трудолюбие
 3. Чувство ответственности
 4. Любовь к Родине
 5. Уважение традиций и обычаев своей этнической группы (национальности)
 6. Терпимость и уважение к другим людям
 7. Бережливость (бережное отношение к деньгам и вещам)
 8. Решительность, настойчивость
 9. Религиозность
 10. Бескорыстие
 11. Послушание
 12. Другое (*напишите*) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

27. Как вы относитесь к межэтническим бракам? (*отметьте только один вариант ответа*)

1. Положительно, межэтнические браки сплачивают народ Казахстана
 2. Скорее положительно, так как национальность (принадлежность к той или иной этнической группе) не имеет значения в выборе супруга / супруги
 3. Нейтрально, каждый имеет право на свободный выбор супруга / супруги
 4. Скорее отрицательно, межэтнические браки являются проблемными
 5. Отрицательно, межэтнические браки обречены на развод
- (99) Затрудняюсь ответить

28. Скажите, пожалуйста, влияет ли разная этническая (религиозная) принадлежность супругов на возникновение семейных конфликтов? (только один вариант ответа)

1. Очень сильно влияет
2. Влияет, если между супругами нет любви
3. Практически не влияет
4. Другое (*напишите*) _____

(99) Затрудняюсь ответить

29. Как Вы считаете, кто должен решать проблемы молодых семей? (только один вариант ответа)

1. Сами супруги
2. Супруги при помощи родственников
3. Супруги при профессиональной помощи (психологов)
4. Государство
5. Другое (*напишите*) _____

(99) Затрудняюсь ответить

30. Считаете ли Вы, что молодые семьи в Казахстане имеют социальную защиту и поддержку со стороны государства, в виде различных льгот, программ и др.?

1. Да, считаю
2. Скорее да, чем нет
3. Скорее нет, чем да
4. Нет, не считаю
5. Другое (*напишите*) _____
6. Никогда не слышал (-а) про социальную поддержку и защиту молодых семей

(99) Затрудняюсь ответить

31. Как Вы оцениваете государственную политику по поддержке молодой семьи у нас в стране?

1. Эффективная
2. Скорее эффективная
3. Скорее неэффективная
4. Неэффективная
5. Другое (*напишите*) _____
6. Ничего не знаю/не слышал про государственную политику по поддержке молодой семьи

(99) Затрудняюсь ответить

32. Какие программы по поддержке молодых семей Вы знаете? (*отметьте один вариант ответа по каждой строке*)

	Знаю, участвовал	Слышал, но не участвовал	Не знаю
1. Жилье по программе «Молодая семья» (ЖССБ)	1	2	3
2. «Нұрлы жер»	1	2	3
3. Другое (<i>напишите</i>) _____	1	2	
4. Другое (<i>напишите</i>) _____	1	2	

33. Если Вы не участвовали в государственных программах, то почему? (НЕ БОЛЕЕ ДВУХ вариантов ответа)

1. Бюрократия, много времени и сил уходит на сбор необходимых документов
2. Коррупция, чтобы попасть в список участников, нужно обязательно заплатить деньги
3. Большие банковские проценты жилья в ипотеку
4. Не предусматриваются дополнительные льготы
5. Очень долго ждать
6. Считаю, что это бесполезное дело
7. Другое (напишите) _____
8. Я участвовал в государственной программе
(99) Затрудняюсь ответить

34. Как Вы считаете, в Вашем населенном пункте (городе/селе) нужна специальная социальная служба, организация по планированию семьи и рождению детей?

1. Да, такая служба нужна, чтобы молодые люди могли обращаться с вопросами и консультациями
2. Нет, такая служба не нужна, потому что вопросы планирования семьи и рождению детей нужно решать в семье с взрослыми членами семьи (родители, бабушки, тети и т.д.)
3. Другое (напишите) _____
4. Пока не задумывался (ась) об этом
(99) Затрудняюсь ответить

35. По Вашему мнению, какие сферы жизнедеятельности молодой семьи, в первую очередь, должны регулироваться законами? (НЕ БОЛЕЕ ДВУХ вариантов ответа)

1. Жилищная
2. Трудоустройство
3. Бытовая
4. Психологическое состояние
5. Правовая
6. Подготовка к семейной жизни
7. Рождение и воспитание детей
8. Отдых, досуг
9. Супружеские отношения
10. Детско-родительские отношения
11. Другое (напишите) _____
(99) Затрудняюсь ответить

36. Подумайте и ответьте, Вам когда-нибудь нужна была помощь следующих специалистов? Может быть Вы хотели обратиться за консультацией, но не знали куда? (отметьте один вариант ответа по каждой строке)

	Нужна была консультация, но не обращался	Ранее обращался (-ась) за консультацией	Никогда не обращался (-ась), нет необходимости
5) Психолог	1	2	3
6) Специалист по планированию семьи и семейным отношениям	1	2	3
7) Юрист (гражданские семейные споры)	1	2	3
8) Финансовый консультант	1	2	3

37. Как Вы считаете, существует ли в нашем обществе проблема жестокого обращения в семье?

1. Да
2. Нет ----- ПЕРЕХОД К ВОПРОСУ №39

(99) Затрудняюсь ответить

38. Если да, то кто, на Ваш взгляд, чаще всего становится жертвой жестокого обращения в семье?

1. Дети
2. Мужчины
3. Женщины
4. Пожилые люди
5. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

39. Какая степень жестокого обращения в семьях чаще встречается? (НЕ БОЛЕЕ ДВУХ вариантов ответа)

1. Пощечины, толчки, пинки
2. Нанесение ударов кулаками, различными предметами
3. Угрозы оружием или ранение
4. Совершение половых сношений против желания
5. Препятствия желанию женщины поддерживать отношения с родственниками и друзьями
6. Проявление исключительной ревности
7. Контроль семейного бюджета и единоличное принятие финансовых решений
8. Препятствия желанию женщины работать, учиться и т.д.
9. Угрозы отобрать или похитить детей
10. Критика внешнего вида, манер, умственных способностей
11. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

40. Есть ли среди Ваших знакомых – мужчины/женщины/дети, которые подвергались или подвергаются жестокому обращению в семье?

1. Да
2. Нет

(99) Затрудняюсь ответить

41. Если бы Вы подвергались жестокому обращению в семье и Вам нужна была помощь специалиста, Вы бы обратились в специальные социальные службы за ней?

1. Да
2. Нет
3. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

42. Почему Вы не будете обращаться в социальные службы за помощью?

1. Боюсь осуждения и непонимания
2. Не верю в профессионализм работников социальных служб
3. Не считаю нужным выносить семейные проблемы за пределы семьи
4. Ничего не знаю о существовании социальных служб и где они находятся
5. Другое (напишите) _____

(99) Затрудняюсь ответить

43. Планируете ли Вы вступить в брак, создать семью в ближайшие два года?

1. Да
 2. Нет
 3. Я уже состою в браке
 4. Другое (*напишите*) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

44. Как Вы считаете, какие меры помогут увеличить рождаемость среди молодежи, в молодых семьях?

1. Введение материнского капитала
 2. Увеличение пособия по беременности и родам
 3. Обеспечение льготным жильем/земельным участком
 4. Строительство новых дошкольных учреждений
 5. Повышение качества медицинского обслуживания
 6. Другое (*напишите*) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

45. Скажите, пожалуйста, Вы довольны материальным благополучием своей семьи? Если Вы живете с родителями, то довольны ли благополучием в родительской семье?

1. Да, полностью доволен
 2. Скорее доволен
 3. Скорее не доволен
 4. Нет, полностью не доволен
- (99) Затрудняюсь ответить

46. Насколько Вас устраивают Ваши жилищные условия?

1. Полностью устраивают
 2. Скорее устраивают
 3. Скорее не устраивают
 4. Совершенно не устраивают
 5. Другое (*напишите*) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

В ЗАКЛЮЧЕНИИ СООБЩИТЕ, ПОЖАЛУЙСТА, НЕКОТОРЫЕ ДАННЫЕ О СЕБЕ

D1. Ваш пол: 1. Мужской 2. Женский

D2. Укажите, пожалуйста, сколько Вам полных лет? _____

D3. Ваша национальность?

1. Казах / казашка
2. Русский / русская
3. Другая национальность (*укажите*) _____

D4. Ваше образование:

1. Высшее, со степенью (магистра, кандидата/доктора наук, доктора PhD)
2. Высшее (бакалавр/специалист)
3. Незаконченное высшее
4. Среднее специальное/профессиональное образование
5. Общее среднее

6. Неполное среднее
7. Нет образования

D5. Скажите, пожалуйста, где Вы проживаете?

1. Живу с родителями/родственниками
 2. Живу в собственной квартире/доме
 3. Живу в съемной квартире/комнате, общежитии
 4. Другое (*напишите*) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

D6. Ваше семейное положение:

1. Женат / Замужем
 2. В гражданском браке (сожительствую)
 3. Холост / не замужем
 4. Вдовец / Вдова
 5. Разведен / Разведена
- (99) Затрудняюсь ответить

D7. Скажите, пожалуйста, сколько детей Вы имеете?

1. Нет детей
2. Один ребенок
3. Двое детей
4. Трое детей
5. Четверо или более детей
6. Другое (*напишите*) _____

D8. Как бы Вы оценили материальное положение Вашей семьи?

1. Полный достаток, не ограничены в средствах
 2. Денег хватает на все, кроме покупки недвижимости (дачи или квартиры)
 3. Денег хватает, но покупка нового автомобиля затруднительна
 4. Денег хватает на все необходимое, но покупка крупной бытовой техники затруднительна
 5. Денег хватает на еду, но покупка одежды затруднительна
 6. Не всегда хватает денег на еду
- (99) Затрудняюсь ответить

D9. В настоящее время Вы работаете?

1. Нет, я только учусь -----→ ЗАВЕРШИТЬ ЗАПОЛНЕНИЕ АНКЕТЫ
 2. Учусь и одновременно работаю (подрабатываю)
 3. Да, я работаю
 4. Я не учусь, не работаю и НЕ ищу работу ----→ ЗАВЕРШИТЬ ЗАПОЛНЕНИЕ АНКЕТЫ
 5. Я не учусь, не работаю (ищу работу) -----→ ЗАВЕРШИТЬ ЗАПОЛНЕНИЕ АНКЕТЫ
- (99) Затрудняюсь ответить

D10. Укажите, пожалуйста, Ваш основной вид деятельности?

1. Руководитель организации
2. Руководитель отдела, подразделения, службы
3. Специалист высшего уровня квалификации
4. Специалист среднего уровня квалификации

5. Служащий, занятый подготовкой информации, оформлением документации, учетом и обслуживанием
 6. Работник сферы обслуживания, предоставления коммунальных услуг, торговли и родственных видов деятельности
 7. Квалифицированный работник сельского, лесного хозяйств, рыбоводства и рыболовства
 8. Квалифицированный рабочий крупных и мелких промышленных организаций, художественных промыслов, строительства, транспорта, связи
 9. Оператор, аппаратчик, машинист установок и машин и слесари-сборщики
 10. Неквалифицированный рабочий
 11. Индивидуальный предприниматель с лицензией
 12. Силовые структуры (военнослужащий, милиция)
 13. Самозанятый
 14. Другое (*напишите*) _____
- (99) Затрудняюсь ответить

БЛАГОДАРИМ ВАС ЗА УЧАСТИЕ В ОПРОСЕ!

Наш телефон в городе Астана (7172) 27 81 59. Вы можете позвонить нам и задать свои вопросы.

ДЛЯ КОНТРОЛЯ РАБОТЫ ИНТЕРВЬЮЕРА ПОСЛЕ ЗАПОЛНЕНИЯ АНКЕТЫ К ВАМ МОГУТ ПОЗВОНИТЬ В ЦЕЛЯХ ПОДТВЕРЖДЕНИЯ ПРОВЕДЕНИЯ ОПРОСА. ДЛЯ ЭТОГО ПРОСИМ ВАС СООБЩИТЬ НОМЕР ВАШЕГО ТЕЛЕФОНА

Линейные распределения ответов на вопросы

Скажите, пожалуйста, как Вы оцениваете Вашу текущую жизненную ситуацию?

	Количество	%
Моя жизнь прекрасна	644	32,2
Моя жизнь достаточно хорошая	741	37,0
Моя жизнь скорее хорошая, чем плохая	437	21,8
Моя жизнь ни плохая, ни хорошая	142	7,1
Моя жизнь скорее плохая, чем хорошая	23	1,1
Моя жизнь достаточно плохая	8	0,4
Моя жизнь невыносимо плохая	3	0,1
Затрудняюсь ответить	3	0,1

Что из перечисленного является для Вас наиболее важным?

	Количество	%
Здоровье личное, здоровье близких	1416	70,8
Семья, дети, родители	1346	67,3
Друзья	541	27,0
Успешная карьера, высокий профессионализм	339	16,9
Деньги, материальное благополучие	424	21,2
Любовь, любимый человек	319	15,9
Получение хорошего образования, квалификация	283	14,1
Самореализация, личностный рост, достижение цели	290	14,5
Служба Родине	103	5,1
Соблюдение традиций и обычаев	78	3,9
Вера, религия	77	3,8
Соблюдение прав и свобод	48	2,4
Любимое дело	1	0,1
Затрудняюсь ответить	4	0,2

Влияет ли социально-экономическая ситуация в стране на общий климат в Вашей семье?

	Количество	%
Да, в семье возникают конфликты из-за финансовых затруднений	479	23,9
Да, приходится много работать, реже стали собираться всей семьей	550	27,5
Нет, внешние условия не могут влиять на отношения в нашей семье	864	43,2
Затрудняюсь ответить	108	5,4

Как бы Вы оценили состояние своего здоровья?

	Количество	%
Очень крепкое, вообще не болею	482	24,1
Хорошее, болею редко	1014	50,7
Удовлетворительное	443	22,1
Плохое, болею часто	46	2,3
Очень слабое, болею часто и долго	10	0,5
Затрудняюсь ответить	6	0,3

Приходилось ли Вам обращаться к врачу, в поликлинику/медицинский центр за последние шесть месяцев?

	Количество	%
Да, я обращался (-ась) лично	804	40,2
Да, я обращался (-ась) с ребенком	302	15,1
Нет, не обращался (-ась)	887	44,3
Да, я обращался (-ась) с мамой	6	0,3
Затрудняюсь ответить	19	0,9

Если Вы обращались к врачу, в поликлинику/медицинский центр за последние шесть месяцев, то это была государственная поликлиника или частный медицинский центр?

	Количество	%
Городская поликлиника по месту жительства/прописки	784	39,2
Семейно-врачебная амбулатория	186	9,3
Частный медицинский центр	212	10,6
Не обращался к врачу	728	36,4
И государственная, и частная	13	0,6
Затрудняюсь ответить	78	3,9

Насколько Вы удовлетворены качеством оказываемых медицинских услуг в Вашем населенном пункте?

	Количество	%
Полностью удовлетворен (-а), я доверяю нашим врачам	634	31,7
Частично удовлетворен (-а), не всегда встречаются компетентные врачи и медработники	932	46,6
Совсем не удовлетворен, у нас очень сложно найти профессионала своего дела	245	12,2
Затрудняюсь ответить	190	9,5

Скажите, пожалуйста, как Вы обычно проводите свободное время?

	Количество	%
Свободное время провожу дома в кругу семьи	1061	53,0
Выезжаю с семьей, близкими на природу	505	25,2
Смотрю телевизор, видео	591	29,5
Слушаю музыку	405	20,2
Общаюсь в интернете, играю в компьютерные игры	483	24,1
Посещаю спортивную секцию, занимаюсь спортом	244	12,2
Читаю, рисую, занимаюсь музыкой	175	8,7
Встречаюсь с друзьями, знакомыми	701	35,0
Подрабатываю	177	8,8
Посещаю театр, оперу, концерты	76	3,8
Посещаю кинотеатр	91	4,5
Посещаю профессиональные курсы	43	2,1
Посещаю языковые курсы	40	2,0
Посещаю мечеть / церковь	54	2,7
Занимаюсь общественно-политической деятельностью	7	0,3

Ничего не делаю, просто отдыхаю	54	2,7
Нет свободного времени	77	3,8
Пеку, готовлю для любимых	1	0,1
Хожу на рыбалку	2	0,1
Хожу в библиотеку, читаю книги	2	0,1
Занимаюсь домашним хозяйством	1	0,1
Занимаюсь поиском работы	1	0,1
Затрудняюсь ответить	5	0,2

В Вашем представлении «Идеальная семья» – это прежде всего?

	Количество	%
Полная семья, т.е. семья, где есть оба родителя	1178	58,9
Семья, в которой с уважением относятся к старшим	547	27,3
Семья, где супруги состоят в официально зарегистрированном браке	233	11,6
Семья, где муж отвечает за материальное обеспечение семьи, жена – за порядок и благополучие в доме	576	28,8
Семья, где супруги хранят друг другу верность	607	30,3
Семья, в которой оба супруга равноправны и независимы друг от друга	173	8,6
Многодетная семья	162	8,1
Семья, в которой не более одного или двух детей	69	3,4
Семья, которая стремится прожить вместе всю жизнь (сохранить семью)	507	25,3
Семья, где бабушки и дедушки живут вместе с детьми и внуками	185	9,2
Идеальных семей не бывает	136	6,8
Семья, где все близкие - здоровые	1	0,1
Религиозная семья	1	0,1
Затрудняюсь ответить	20	1,0

По Вашему мнению, кто должен быть «главным» в семье?

	Количество	%
Отец	1163	58,1
Мать	47	2,3
Мать и отец должны быть равноправны	617	30,8
Все члены семьи, включая детей, должны быть равноправны	145	7,2
Затрудняюсь ответить	29	1,4

Какие обязанности, роли, по Вашему мнению, должен выполнять каждый из супругов в браке? (количество)

	Муж	Жена	Оба супруга	Затрудняюсь ответить
Воспитание, забота о детях	43	252	1687	19
Работа по дому	30	961	990	20
Зарабатывать деньги	889	27	1039	46

Какие обязанности, роли, по Вашему мнению, должен выполнять каждый из супругов в браке? (%)

	Муж	Жена	Оба	Затрудняюсь
--	-----	------	-----	-------------

			супруга	ответить
Воспитание, забота о детях	2,1	12,6	84,3	0,9
Работа по дому	1,5	48,0	49,5	1,0
Зарабатывать деньги	44,4	1,3	51,9	2,3

Что, по Вашему мнению, является самым важным, какая главная причина может быть, по которой молодые люди создают семью и вступают в брак?

	Количество	%
Получение независимости от родителей	195	9,7
Желание быть вместе с любимым человеком	1130	56,5
Желание иметь детей	246	12,3
Боязнь одиночества, нежелание остаться одному(одной) на старость лет	88	4,4
Для обеспечения финансовой стабильности	21	1,0
Из-за того, что все вступают в брак, так принято	130	6,5
Пока не думал (-а) об этом	161	8,0
Супружеская близость	1	0,1
Продолжение рода	6	0,3
Затрудняюсь ответить	23	1,1

Как Вы считаете, обязательно ли регистрировать брак официально или молодые люди, решившие создать семью, могут обойтись без официальной регистрации брака?

	Количество	%
Брак нужно обязательно регистрировать	1550	77,5
Нет, брак регистрировать не обязательно	252	12,6
Достаточно провести религиозный обряд («неке кию», никах, обручение в церкви и др.)	111	5,5
Затрудняюсь ответить	88	4,4

Оцените по шкале от 1 до 5 насколько приемлемыми, на Ваш взгляд, являются следующие явления, где 1 означает совершенно неприемлемо, 5 – полностью приемлемо (Количество)

	Совершенно неприемлемо			Полностью приемлемо		Затрудняюсь ответить
	1	2	3	4	5	
Сожительство	854	199	329	197	316	106
Сексуальные отношения до брака для женщин	990	167	273	145	308	118
Сексуальные отношения до брака для мужчин	701	170	390	227	384	129
Многоженство, наличие нескольких жен	1205	161	111	37	159	328
Гомосексуальные отношения	1485	95	81	20	206	114
Ситуация, когда мужчина зарабатывает меньше женщины	828	234	428	166	247	98
Применение физических наказаний в отношении детей	1316	229	159	57	144	96
Аборт	1142	207	228	71	189	164
Развод	1019	225	296	69	232	160

Оцените по шкале от 1 до 5 насколько приемлемыми, на Ваш взгляд, являются следующие явления, где 1 означает совершенно неприемлемо, 5 – полностью приемлемо (%)

	Совершенно неприемлемо			Полностью приемлемо		Затрудняюсь ответить
	1	2	3	4	5	
Сожительство	42,7	9,9	16,4	9,8	15,8	5,3
Сексуальные отношения до брака для женщин	49,5	8,3	13,6	7,2	15,4	5,9
Сексуальные отношения до брака для мужчин	35,0	8,5	19,5	11,3	19,2	6,4
Многоженство, наличие нескольких жен	60,2	8,0	5,5	1,8	7,9	16,4
Гомосексуальные отношения	74,2	4,7	4,0	1,0	10,3	5,7
Ситуация, когда мужчина зарабатывает меньше женщины	41,4	11,7	21,4	8,3	12,3	4,9
Применение физических наказаний в отношении детей	65,8	11,4	7,9	2,8	7,2	4,8
Аборт	57,1	10,3	11,4	3,5	9,4	8,2
Развод	50,9	11,2	14,8	3,4	11,6	8,0

Каковы Ваши ожидания от семейной жизни?

	Количество	%
Наличие собственного жилья	552	27,6
Финансовая стабильность	418	20,9
Взаимопонимание между супругами	597	29,8
Счастливая старость	423	21,1
Наличие детей	396	19,8
Любовь	416	20,8
Постоянный интересный досуг с семьей	105	5,2
Поддержка в трудные моменты в жизни	318	15,9
Я пока не задумывался (ась) о семейной жизни	131	6,5
Затрудняюсь ответить	15	0,7

Как Вы оцениваете взаимоотношения в Вашей семье? Имеется в виду отношения с мужем/женой или родителями и другими родственниками, с которыми Вы проживаете в настоящее время

	Количество	%
Очень хорошие	813	40,6
Хорошие	1077	53,8
Не очень хорошие	73	3,6
Плохие	10	0,5
Очень плохие	3	0,1
У меня нет семьи	1	0,1
Затрудняюсь ответить	24	1,2

Оцените, пожалуйста, каждое из предложенных условий крепкой семьи по шкале от 1 до 5, где 1 – совсем не важно, а 5 – очень важно. То есть, если Вы думаете, что для крепкой семьи обязательно необходимо взаимоуважение, то выбирайте 5, если взаимоуважение вовсе не обязательно, то выберите 1 и т.д. (Количество)

	Совершенно не важно	2	3	4	Очень важно	3/0
Взаимоуважение	30	29	60	196	1670	16

Взаимное терпение и понимание	26	29	86	244	1596	20
Супружеская верность	26	39	85	212	1606	33
Готовность супругов обсуждать проблемы совместно	33	34	131	294	1485	24
Дети и их совместное воспитание	32	40	104	262	1543	20
Обеспеченность хорошим жильем	43	29	154	370	1389	16
Высокие доходы семьи (зарплата и др.)	55	46	208	397	1278	17
Равномерное распределение домашних обязанностей	107	85	297	367	1111	34
Наличие общих интересов	60	54	238	399	1214	36
Возможность проводить больше времени вместе	73	46	179	407	1272	24
Жить отдельно, без родителей	340	146	334	300	803	78

Оцените, пожалуйста, каждое из предложенных условий крепкой семьи по шкале от 1 до 5, где 1 – совсем не важно, а 5 – очень важно. То есть, если Вы думаете, что для крепкой семьи обязательно необходимо взаимоуважение, то выберите 5, если взаимоуважение вовсе не обязательно, то выберите 1 и т.д. (%)

	Совсем не важно	2	3	4	Очень важно	3/о
Взаимоуважение	1,5	1,4	3,0	9,8	83,5	0,8
Взаимное терпение и понимание	1,3	1,4	4,3	12,2	79,8	1,0
Супружеская верность	1,3	1,9	4,2	10,6	80,3	1,6
Готовность супругов обсуждать проблемы совместно	1,6	1,7	6,5	14,7	74,2	1,2
Дети и их совместное воспитание	1,6	2,0	5,2	13,1	77,1	1,0
Обеспеченность хорошим жильем	2,1	1,4	7,7	18,5	69,4	0,8
Высокие доходы семьи (зарплата и др.)	2,7	2,3	10,4	19,8	63,9	0,8
Равномерное распределение домашних обязанностей	5,3	4,2	14,8	18,3	55,5	1,7
Наличие общих интересов	3,0	2,7	11,9	19,9	60,7	1,8
Возможность проводить больше времени вместе	3,6	2,3	8,9	20,3	63,6	1,2
Жить отдельно, без родителей	17,0	7,3	16,7	15,0	40,1	3,9

Как Вы думаете, по каким причинам в молодых семьях могут не складываться взаимоотношения?

	Количество	%
Неготовность к семейной жизни	1019	50,9
Притупление чувства любви	323	16,1
Недостаточно изучили друг друга до начала совместной жизни	435	21,7
Низкий материальный достаток в семье	400	20,0
Бытовые трудности	467	23,3
Неудовлетворительные жилищные условия	195	9,7
Наличие семейного насилия	138	6,9
Отсутствие детей	191	9,5
Вмешательство родителей в отношения молодых	173	8,6
Неправильное воспитание	1	0,1
Затрудняюсь ответить	67	3,3

С какими проблемами, по Вашему мнению, сталкиваются чаще всего молодые семьи в нашей стране?

	Количество	%
Отсутствие собственного жилья	1166	58,3
Низкие зарплаты	870	43,5
Безработица	839	41,9
Сочетание работы с учебой	188	9,4
Отсутствие поддержки со стороны государства	330	16,5
Вмешательство родителей в молодую семью	351	17,5
Неподготовленность молодежи к принятию ответственных решений	435	21,7
Отсутствие детей	188	9,4
Нет возможности сыграть свадьбу	75	3,7
Отсутствие супружеской близости	1	0,1
Непонимание	1	0,1
Затрудняюсь ответить	68	3,4

Как часто Ваша семья проводит вместе свободное время, а именно совместный отдых, походы в кинотеатры, театры, прогулки в парке и т.д.?

	Количество	%
Ежедневно	205	10,2
По выходным дням	779	38,9
Раз в месяц	582	29,1
Нет времени	367	18,3
Раз в полгода	11	0,5
Нет финансов	3	0,1
Во время отпусков	1	0,1
Затрудняюсь ответить	53	2,6

Как Вы относитесь к тому, что молодые супруги разводятся?

	Количество	%
Очень отрицательно, особенно, если есть дети	998	49,9
Скорее отрицательно	591	29,5
Если молодые супруги не счастливы в браке, то развод неизбежен	341	17,0
Затрудняюсь ответить	71	3,5

Как Вы думаете, по каким причинам молодые супруги разводятся, почему разваливаются молодые семьи?

	Количество	%
Отсутствие жилья	761	38,0
Финансовые проблемы (кредиты, ипотека, долги и т.д)	876	43,8
Отсутствие детей	352	17,6
Вмешательство родителей в отношения молодых супругов	350	17,5
Проблемы с трудоустройством	298	14,9
Проявления насилия со стороны супруга (и)	241	12,0
Проблемы с рождением, воспитанием детей	131	6,5
Проблемы с устройством детей в (до) школьное учреждение	60	3,0
Проблемы во взаимоотношениях с родителями	153	7,6

супруга (и)		
Вредные привычки (алкоголизм, курение, игромания)	519	25,9
Нехватка времени на совместный досуг	78	3,9
Супружеская неверность	502	25,1
Отсутствие общих интересов, разница в образовании	104	5,2
Отсутствие общих взглядов, убеждений (политических, религиозных)	84	4,2
Грубость, насилие со стороны супруга (и)	170	8,5
В нашей семье нет конфликтов	81	4,0
Проходит любовь	1	0,1
Неготовность к семейной жизни	1	0,1
Затрудняюсь ответить	73	3,6

Если что-то Вас не будет устраивать в браке, Вы разведетесь с супругом (-ой)?

	Количество	%
Нет, семейные трудности меня не пугают	858	42,9
Скорее нет, чем да	585	29,2
Скорее да, чем нет	204	10,2
Да, разведусь	95	4,7
Разведен/разведена	3	0,1
Затрудняюсь ответить	256	12,8

Как Вы считаете, у кого должен воспитываться первый ребенок?

	Количество	%
У собственных родителей	1670	83,5
У родителей мужа	213	10,6
У родителей жены	33	1,6
У родственников мужа	19	0,9
У родственников жены	1	0,1
У родителей и родственников с обеих сторон	1	0,1
Затрудняюсь ответить	64	3,2

Что в настоящее время мешает Вашей семье родить первого или ещё одного ребенка?

	Количество	%
Отсутствие стабильных источников дохода	456	22,8
Рожать детей непрестижно	53	2,6
Рождение и воспитание ребенка требует больших материальных затрат (питание, медицина, образование)	272	13,6
Неприспособленность окружающей среды для детей (нет детских садов, детских площадок, оборудованных мест в транспорте, удобных лифтов, пандусов для колясок)	135	6,7
Нежелание супруга (-и)	141	7,0
Отсутствие собственного жилья	308	15,4
Недостаточный размер жилплощади для еще одного ребенка	102	5,1
Неудовлетворительное состояние	160	8,0

собственного здоровья / здоровья супруга (-и)		
Большое количество опасностей в мире, общее чувство незащищенности	67	3,3
Некому помогать ухаживать за детьми	93	4,6
Рождение ребенка изменит привычный образ жизни	54	2,7
Еще один ребенок ущемит интересы уже имеющихся детей	22	1,1
Ничего не мешает, мы просто больше не хотим детей	107	5,3
Ничего не мешает, собираемся рожать	275	13,7
Отсутствие супружеской близости	1	0,1
Отсутствие желания	2	0,1
Не планирую выходить замуж, для того чтобы заводить детей	1	0,1
Не хочу жить с родителями мужа	1	0,1
Разведен	6	0,3
Я еще не в браке	194	9,7
Затрудняюсь ответить	486	24,3

Какие качества, по Вашему мнению, важнее всего воспитать в ребенке?

	Количество	%
Независимость, самостоятельность	630	31,5
Трудолюбие	1251	62,5
Чувство ответственности	746	37,3
Любовь к Родине	517	25,8
Уважение традиций и обычаев своей этнической группы (национальности)	313	15,6
Терпимость и уважение к другим людям	480	24,0
Бережливость (бережное отношение к деньгам и вещам)	297	14,8
Решительность, настойчивость	349	17,4
Религиозность	128	6,4
Бескорыстие	216	10,8
Послушание	263	13,1
Затрудняюсь ответить	31	1,5

Как вы относитесь к межэтническим бракам?

	Количество	%
Положительно, межэтнические браки сплочают народ Казахстана	440	22,0
Скорее положительно, так как национальность (принадлежность к той или иной этнической группе) не имеет значения в выборе супруга / супруги	420	21,0
Нейтрально, каждый имеет право на свободный выбор супруга / супруги	627	31,3
Скорее отрицательно, межэтнические браки являются проблемными	296	14,8
Отрицательно, межэтнические браки обречены на развод	140	7,0

Затрудняюсь ответить	78	3,9
----------------------	----	-----

Скажите, пожалуйста, влияет ли разная этническая (религиозная) принадлежность супругов на возникновение семейных конфликтов?

	Количество	%
Очень сильно влияет	473	23,6
Влияет, если между супругами нет любви	709	35,4
Практически не влияет	603	30,1
Затрудняюсь ответить	216	10,8

Как Вы считаете, кто должен решать проблемы молодых семей?

	Количество	%
Сами супруги	1553	77,6
Супруги при помощи родственников	267	13,3
Супруги при профессиональной помощи (психологов)	73	3,6
Государство	71	3,5
Священнослужители	1	0,1
Затрудняюсь ответить	37	1,8

Считаете ли Вы, что молодые семьи в Казахстане имеют социальную защиту и поддержку со стороны государства, в виде различных льгот, программа и др.?

	Количество	%
Да, считаю	473	23,6
Скорее да, чем нет	501	25,0
Скорее нет, чем да	377	18,8
Нет, не считаю	227	11,3
Никогда не слышал (-а) про социальную поддержку и защиту молодых семей	320	16,0
Затрудняюсь ответить	103	5,1

Как Вы оцениваете государственную политику по поддержке молодой семьи у нас в стране?

	Количество	%
Эффективная	377	18,8
Скорее эффективная	522	26,1
Скорее неэффективная	387	19,3
Неэффективная	232	11,6
Ничего не знаю/не слышал про государственную политику по поддержке молодой семьи	366	18,3
Затрудняюсь ответить	117	5,8

Какие программы по поддержке молодых семей Вы знаете? (Количество)

	Знаю, участвовал	Слышал, но не участвовал	Не знаю
Жилье по программе «Молодая семья» (ЖССБ)	160	1010	831
«Нұрлы жер»	68	907	1026

Какие программы по поддержке молодых семей Вы знаете? (%)

	Знаю, участвовал	Слышал, но не участвовал	Не знаю
Жилье по программе «Молодая семья» (ЖССБ)	8,0	50,5	41,5
«Нұрлы жер»	3,4	45,3	51,3

Если Вы не участвовали в государственных программах, то почему?

	Количество	%
Бюрократия, много времени и сил уходит на сбор необходимых документов	350	17,5
Коррупция, чтобы попасть в список участников, нужно обязательно заплатить деньги	373	18,6
Большие банковские проценты жилья в ипотеку	360	18,0
Не предусматриваются дополнительные льготы	144	7,2
Очень долго ждать	398	19,9
Считаю, что это бесполезное дело	265	13,2
Я участвовал в государственной программе	83	4,1
Планирую сменить гражданство	2	0,1
Не интересовался государственными программами	15	0,7
Добьюсь всего сама	1	0,1
Планирую участвовать в дальнейшем	8	0,4
Ничего не знаю о государственных программах	18	0,9
Не качественное жилье, будет дорогой ремонт	2	0,1
Не подхожу по условиям отбора	5	0,2
Решают родители	1	0,1
Я не молодая семья	28	1,4
Затрудняюсь ответить	496	24,8

Как Вы считаете, в Вашем населенном пункте (городе/селе) нужна специальная социальная служба, организация по планированию семьи и рождению детей?

	Количество	%
Да, такая служба нужна, чтобы молодые люди могли обращаться с вопросами и консультациями	795	39,7
Нет, такая служба не нужна, потому что вопросы планирования семьи и рождению детей нужно решать в семье с взрослыми членами семьи (родители, бабушки, тети и т.д.)	479	23,9
Пока не задумывался (ась) об этом	571	28,5
Нет, не нужна, потому что это бесполезное дело	5	0,2
Нет, не нужна, для консультации есть психологи	1	0,1
Затрудняюсь ответить	151	7,5

По Вашему мнению, какие сферы жизнедеятельности молодой семьи, в первую очередь, должны регулироваться законами?

	Количество	%
Жилищная	1033	51,6
Трудоустройство	841	42,0
Бытовая	236	11,8

Психологическое состояние	157	7,8
Правовая	319	15,9
Подготовка к семейной жизни	217	10,8
Рождение и воспитание детей	131	6,5
Отдых, досуг	52	2,6
Супружеские отношения	154	7,7
Детско-родительские отношения	68	3,4
Затрудняюсь ответить	183	9,1

Подумайте и ответьте, Вам когда-нибудь нужна была помощь следующих специалистов? Может быть Вы хотели обратиться за консультацией, но не знали куда? (Количество)

	Нужна была консультация, но не обращался	Ранее обращался (-ась) за консультацией	Никогда не обращался (-ась), нет необходимости
Психолог	197	146	1658
Специалист по планированию семьи и семейным отношениям	106	88	1807
Юрист (гражданские семейные споры)	128	142	1731
Финансовый консультант	165	157	1679

Подумайте и ответьте, Вам когда-нибудь нужна была помощь следующих специалистов? Может быть Вы хотели обратиться за консультацией, но не знали куда? (Количество)

	Нужна была консультация, но не обращался	Ранее обращался (-ась) за консультацией	Никогда не обращался (-ась), нет необходимости
Психолог	9,8	7,3	82,9
Специалист по планированию семьи и семейным отношениям	5,3	4,4	90,3
Юрист (гражданские семейные споры)	6,4	7,1	86,5
Финансовый консультант	8,2	7,8	83,9

Как Вы считаете, существует ли в нашем обществе проблема жестокого обращения в семье?

	Количество	%
Да	982	49,1
Нет	942	47,1
Затрудняюсь ответить	77	3,8

Если да, то кто, на Ваш взгляд, чаще всего становится жертвой жестокого обращения в семье?

	Количество	%
Дети	393	37,1
Мужчины	29	2,7
Женщины	565	53,4
Пожилые люди	72	6,8
Затрудняюсь ответить	98	9,3

Какая степень жестокого обращения в семьях чаще встречается?

	Количество	%
Пощечины, толчки, пинки	624	31,2
Нанесение ударов кулаками, различными предметами	564	28,2
Угрозы оружием или ранение	105	5,2
Совершение половых сношений против желания	155	7,7
Препятствия желанию женщины поддерживать отношения с родственниками и друзьями	157	7,8
Проявление исключительной ревности	431	21,5
Контроль семейного бюджета и единоличное принятие финансовых решений	147	7,3
Препятствия желанию женщины работать, учиться и т.д.	129	6,4
Угрозы отобрать или похитить детей	99	4,9
Критика внешнего вида, манер, умственных способностей	146	7,3
Нет семейного насилия	9	0,4
Затрудняюсь ответить	444	22,2

Есть ли среди Ваших знакомых – мужчины/женщины/дети, которые подвергались или подвергаются жестокому обращению в семье?

	Количество	%
Да	469	23,4
Нет	1408	70,4
Затрудняюсь ответить	124	6,2

Если бы Вы подвергались жестокому обращению в семье и Вам нужна была помощь специалиста, Вы бы обратились в специальные социальные службы за ней?

	Количество	%
Да	324	16,2
Нет	1297	64,8
Затрудняюсь ответить	7	0,3

Почему Вы не будете обращаться в социальные службы за помощью?

	Количество	%
Боюсь осуждения и непонимания	156	8,1
Не верю в профессионализм работников социальных служб	251	13,0
Не считаю нужным выносить семейные проблемы за пределы семьи	522	27,0
Ничего не знаю о существовании социальных служб и где они находятся	412	21,3
Нет необходимости	2	0,1
Я буду обращаться	254	13,2
Я мужчина, сам за себя могу постоять	1	0,1
Ничем они мне не помогут	4	0,2
Затрудняюсь ответить	329	17,0

Планируете ли Вы вступить в брак, создать семью в ближайшие два года?

	Количество	%
Да	406	20,3
Нет	772	38,6
Я уже состою в браке	694	34,7
Как получится	2	0,1
Надеюсь	2	0,1
Разведена	1	0,1
Затрудняюсь ответить	124	6,2

Как Вы считаете, какие меры помогут увеличить рождаемость среди молодежи, в молодых семьях?

	Количество	%
Введение материнского капитала	567	28,3
Увеличение пособия по беременности и родам	556	27,8
Обеспечение льготным жильем/земельным участком	687	34,3
Строительство новых дошкольных учреждений	100	5,0
Повышение качества медицинского обслуживания	166	8,3
Улучшение благосостояния	5	0,2
Уменьшение коррупции в стране	1	0,1
Перенимать опыт с других стран	1	0,1
Затрудняюсь ответить	239	11,9

Скажите, пожалуйста, Вы довольны материальным благополучием своей семьи? Если Вы живете с родителями, то довольны ли благополучием в родительской семье?

	Количество	%
Да, полностью доволен	765	38,2
Скорее доволен	969	48,4
Скорее не доволен	180	9,0
Нет, полностью не доволен	39	1,9
Затрудняюсь ответить	48	2,4

Насколько Вас устраивают Ваши жилищные условия?

	Количество	%
Полностью устраивают	791	39,5
Скорее устраивают	939	46,9
Скорее не устраивают	184	9,2
Совершенно не устраивают	48	2,4
Затрудняюсь ответить	39	1,9